

Nyugatplusz

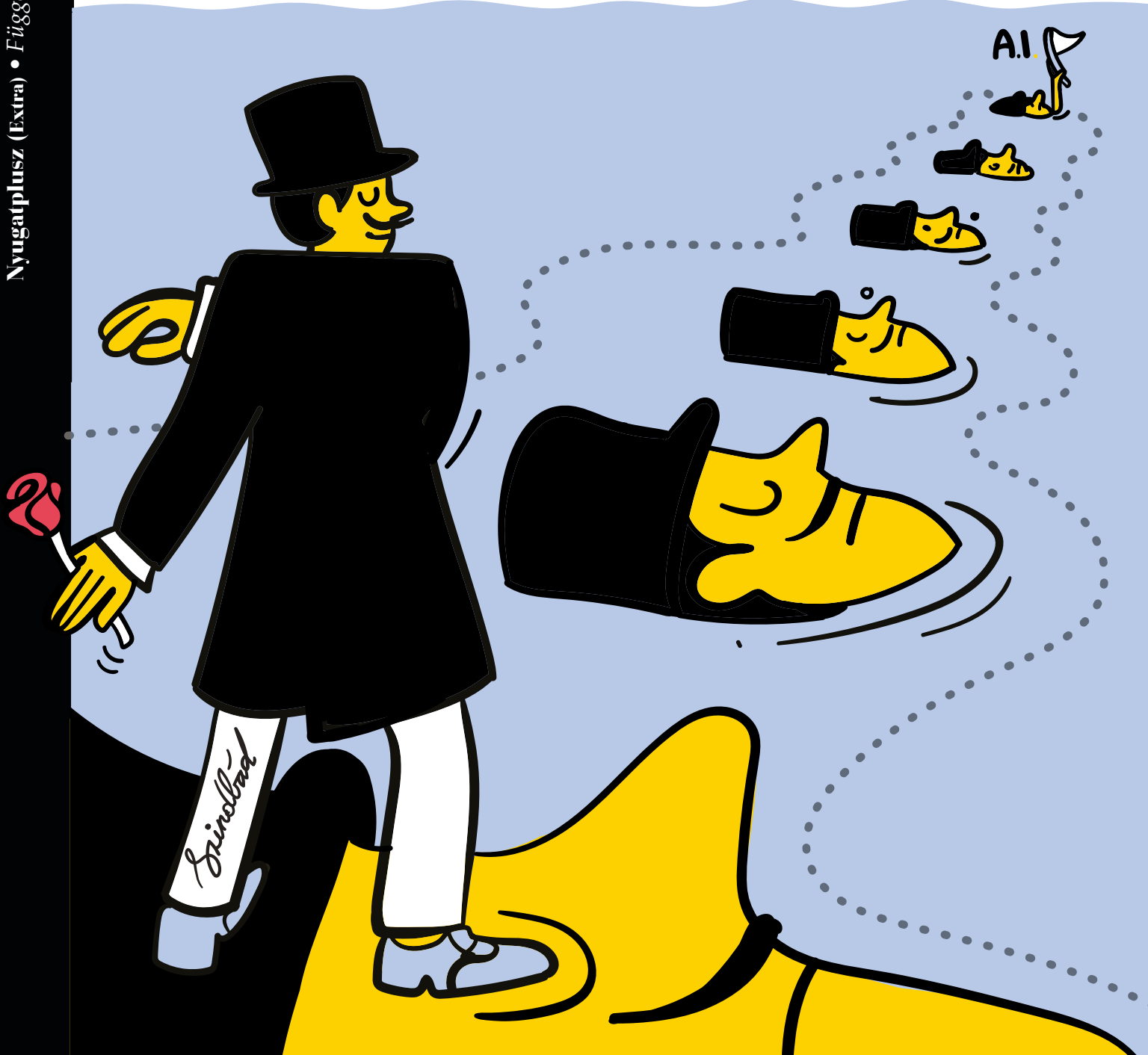
XI. évfolyam 1. szám

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: KONYÁRI JÁNOS 1951–2017

újnyugat

IRODALMI KÖR

„Szindbád a rohanó folyót szemlélte mind közönségesen.” (Krúdy)

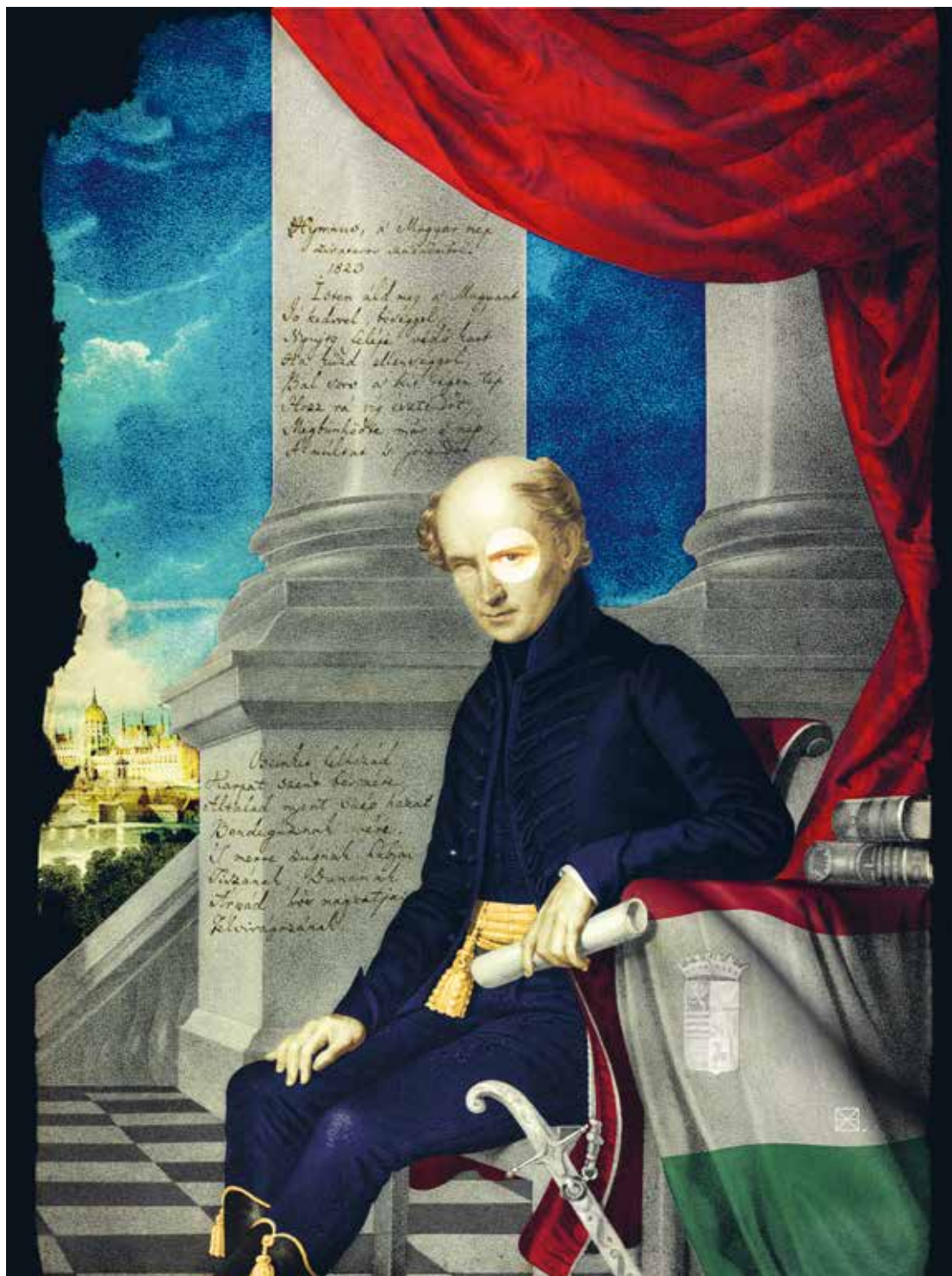
”**F**igyelemre méltó már maga a tény is, hogy az egykori **NYUGAT** hagyományát a címében is vállalja, s ennek megfelelően a magyar irodalom új és újabb nemzedékeit ennek a hagyománynak a folytonosságában közli, értelmezi és értékeli. A lap szellemi bázisát jelentő **Újnyugat Irodalmi Kör** sokrétű tevékenységét, főképp tehetség-gondozói munkáját is ismerem és eredményeit elismerem.”

TÓZSÉR ÁRPÁD

újnyugat
IRODALMI KÖR

ZILAHÍ NONO: Hymnus
A magyar nép zivataros századaiból.

Kölcsey Ferenc

Fővédnök: Konyári János 1951–2017
Alapító-főszerkesztő: Szabó Zoltán Attila
Alapító-lapigazgató: Raffai Ferenc
Szerkesztő: Bolemant László
Művészeti vezető: Kovács Gábor
Olvasószerkesztő: Lengyel Mária
Grafika: Jásdi Juli

Szerkesztőségi e-mail (írásművek küldése):
happycaroffice@gmail.com
Szerkesztőségi e-mail (lappal kapcsolatos
információk): nyugatplusz2012@gmail.com

A kiadványban szereplő illusztrációkat,
fotográfiákat készítette:
Bolemant László, Jásdi Juli, Kovács Gábor,
Miske Emő, Schwalm Zoltán, Zilahi Nono

Felelős kiadó:
EREF Szolgáltató Nonprofit Betéti Társaság
(2097 Pilisborosjenő, Panoráma út 12.)
Kapcsolat: erefbt@gmail.com
Kiadásért felelős személy:
Raffai Ferenc ügyvezető

A Nyugat Ma első száma 2010. október 23-án
jelent meg. © Szabó Zoltán Attila
(Újnyugat Irodalmi Kör)

Nyomdai munkák: Stanctech Digital Kft.
1047 Bp., Baross u. 11-15.
Felelős vezető: Hermann Nikolett ügyvezető

Terjesztés: országszerte a kiemelt
könyvesboltokban, antikváriumokban,
lapterjesztő pontokon, könyvbemutatókon,
kulturális eseményeken. A KELLŐ
Könyvtárellátó Kft-nél, valamint a
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK)
tagkönyvtáraiban
Nyugat Plusz Extra [Magyar Elektronikus
Könyvtár – MEK-23829]

Előfizetéssel és terjesztéssel kapcsolatos
egyéb információ:
nyugatplusz2012@gmail.com

HU ISSN HU ISSN 2064-2458

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban, kiadványokban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatóak. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

Nyugatplusz: lépést tartva a gyorsuló idővel

A 13 éve élő(!) Nyugat Plusz irodalmi folyóirat a kor kihívásainak megfelelően, az olvasók, de a könyvtárak, a gyűjtők igényei szerint is változik, formálódik. A klasszikus A4-es, 40 oldalas megjelenést immár elhagyva ún. könyvújság-formában jelenünk meg. Erre azért van szükség, mert – a gazdaságossági szempontok mellett – az előző Nyugat Plusz Extra elnevezésű kiadványunkat (amely már ebben a formában látott napvilágot) lelkesen fogadták mind a hazai és külföldi olvasók, mind a könyvtárak, mind pedig azok a kollégák, szakemberek, akiknek adunk a szavára. A Nyugat Plusz a Magyar Elektronikus Könyvtárban (MEK) is fellelhető, így azok az Újnyugat Irodalmi Körhöz kapcsolódó, öszszegző jellegű kiadványok is, mint amilyen a Nyugat Plusz X/1-3., valamint az Újnyugat Antológia (2021) kötet.

A kiadó

Nyugatplusz

A kortárs irodalomban és a társművészetekben is komoly dilemmaként fogalmazódik meg, hogy a posztmodern elméleti és esztétikai belátásai után milyen irányba lehet mindezt folytatni. Az Újnyugat Antológia szerzői a modern irodalomban látják azt a kikezdzhetetlen mintát, amelyhez minden körülmények között sikerrel lehet visszanyarodni, s a kötetbe felvett szerzők teszik ezt úgy, hogy nem lesznek az egy évszázaddal korábban virágzó irodalmi kultúra és közízlés epigonjai. A kötetben szereplő írások az Újnyugat Irodalmi Kör szerzőgárdájának tollából származnak, tudatosan kapcsolódnak a nyugatosok világról és irodalomról kialakult világfelfogásához.”

[HTTPS://WEBSHOP.KELLO.HU/UJNYUGAT-ANTOLOGIA](https://webshop.kello.hu/ujnyugat-antologia)

KÖNYVTÁRELLÁTÓ

Tartalom

Nyugat – ma

Szabó Zoltán Attila: Klímajelentés / Az építész bosszúja	9/14
Filip Tamás: Laokoón-lakópark	10
Acsai Roland: Vadkacsa-villanella / A műfenyőkről / A nutriákról	12/26
Vörös István: Nagymonológ.....	13
Turbók Attila: E bugris ragyogásban.....	16
Miske Emő: Mi a mi Múcsarnokunk?	17
Z. Németh István: Tettenérés / közben	26
Zalán Tibor: A kómanó meséiből.....	27
Hártó Benedek: Én, Odüsszeusz.....	28
Debreczeny György: A verset eltemették.....	29

Manézs

Bozók Ferenc: Költők és tigrisek	31
Farkas Gábor: Reményik Sándor versvilága	34
Z. Németh István: Törökméz utca / Szindbád az étlap fölött mereng	40, 44
Horváth Gábor Miklós: szindbád	44
Kontra Ferenc: A város mindent elfelejt	46
Száraz Pál: Huncutka	51
Miske Emő: Grendel '75	52
Bolemant László: Magányos cédrus / az énekre hangolt hegy.....	54 /63
M. Fehérvári Judit: Utazás Nakonxipánba.....	56
Turbók Attila: Ovális tükrök.....	58
Hodossy Gyula: Talán feküdj a fűbe	59
Lencsés Károly: Suttognak.....	60
Benyó Tamás: TE	60
Spányik Miklós: Csendélet	60
Schwalm Zoltán: Pilisi táncok	61
Bugodi Kende: Hit és kétely	61

Vadnyugat

Z. Németh István: Rend	65
Schwalm Zoltán: állatkerti anzix	65
Kaiser László: Ködök otthonában.....	65
Ferenczi János: Január	65
Horváth Gábor Miklós: Születésnapomra.....	66
Csontos Márta: A zugivó vallomása Dionüszosznak	66
Bíró József: Fokozatok	67
Molnár József: A múlton merengő monológia ²	68
Agócs Sándor: Böjti szélben / A feketerigó.....	68

Láttelelet

Falussy Lilla: Emma Dante színházi univerzuma.....	71
Draskóczy Ágnes: Da capo al fine	77
Nagygyörgy Erzsébet: A platánok alatt.....	77
Fehér Kinga: egyéb kellemetlenségek/Féltve várt jövő	77/78

Nyugat – ma

Nyugatplusz

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

Klímajelentés

Elutasítani a legkönnyebb. Elbujdokolni a díszítőelemként szolgáló aktákkal telezsúfolt kuratóriumi íróasztalok takarásában, a biztonságot kínáló bársonyfotelek tekintélyes háttámlája mögött/alatt. Fedezékből képviselni a kultúrát. Azért persze nem árt egy-egy jóbarátnak kedvezni, közben mindenki mást levegőnek nézni. És persze sopánkodni, sopánkodni, sopánkodni, hogy *szegény az eklézsia*. Néha meg futószalagon gyártott elektronikus levelekben utasítani el azon alkotókat, akik a nemzeti kultúrát (ma is) éltetik, művelik, léteztetik.

Ahogy *a nemzetközi helyzet egyre fokozódik*, úgy szaporodnak az önfelmentő szózatok, a kultúrát üzleti alapra helyezni igyekvő (értsd: magára hagyni szándékozó) kinyilatkoztatások, reformot sejtető lózungok. Sajnos a művészet, az értékteremtők elszántsága, hite – Szigethy Andrást idézve – *egy kultúra nélküli korban* az a falat, amelyet se kiköpni, se lenyelni nemigen lehet, hát tanácsos a szájpadlat alatt hömpölyögtetni, mint a forró szilvás gombócot.

Ezt teszik ma jobbra (tehát szó sincs általánosításról) a még valamiféle munícióval rendelkezők: szervezetek, grémiumok, társadalmi szerepvállalásról papoló vállalkozások. Az elosztódi ügyefogyott voltát mi se bizonyítja jobban, mint a zavarodottság; aki ugyanis nem kap támogatást, él a gyanúperrel, hogy csak azért lett elutasítva, mert valaki nála ügyesebben lobbizott, aki meg kap némi manna, lépten-nyomon magyarázkodik, hogy ő bizony nem azért lett ily' szerencsés, mert tudta, melyik ajtón kell illendően bekopogtatni, hanem azért, mert csúcsformában van, szinte süt az agya. Azazhogy: az elutasítottak már tisztességesen letörni se képesek, a megcirógatottak lassan el se tudják képzelni magukról (ott belül...), hogy valóban kiérdemelték a kegyet, ezért általában fennhangon magyarázzák a bizonyítványt az összes szembejövőnek.

A kiszolgáltatottságnak hála az irodalom nyílt víztükre mára zavarossá, iszapossá, olajfoltossá alakult. S a „környezeti” hatások, a „klímahelyzet”, a száraz belterjesség szép lassan átalakítja a teljes élővilágot.

A puhatestű írók populációjával egyenes arányban puhatestű olvasók születnek – sosem láttott számban.

A Nyugat Plusz ebben a közegben él(t) túl egy újabb esztendő. Halmazok közötti metszetként létezik. Pallószerepben. Egy oly korban, ahol díjesőben vész el a hitelesség. Oly korban, ahol rendre dacból, gyakran pálya szélére szorított alkotóktól születnek remekművek.

„Ez itt a lóp világa.

Silány, szegény világ. Megülte

Az örök köd, mely egyre rémít.

A láplakók közt várom én itt

Az én szép fényes reggelem”

(Ady Endre: Vízión a lápon)

FILIP TAMÁS

Laokoón-lakópark

Laokoón-lakópark? Kinek jut eszébe, hogy így nevezzen el egy nem létező helyet? Hát neked, barátom, fogadd el, hogy most egy kis időre író leszel. Csak addig, amíg megírod ezt. Utána megint mehetsz olvasni. Rajtad múlik, hogy gyorsan túlesel-e rajta, vagy csak kínlódom, lassan szülsz meg. Tudom, nem akartad, ahogy Jónás is rühellte a prófétaságot. Vállald, hogy te találod ki ezt a Laokoón-lakóparkot. Na, kezd el.

Először is, hol szálljon le, aki busszal jön ide, mi a megálló neve? A sofőr nem hallott még róla, a kérdésre vállat von, az ajtók záródnak. Az utasok is értetlenkedve fogadják érdeklődésedet. Az egyik egyszer csak rád néz, és azt sugallja a tekintete, hogy a következőnél. Egy finom biccentéssel köszönöd meg, és jelzel. Fogalmad sincs, hogy merre indulj, de tudod, ha te őt nem is, a Laokoón-lakópark majd megtalál téged.

Vajon kik lakhatnak itt, ha főterén szoborként emelkedik, vagy inkább moccsatlanul hanykolódik a Medúza tutaja? Nincs rajta felirat, nem tudni, ki faragta, lehet, hogy senki, és öröktől fogva itt volt. A lakópark névadója talán valamit összekevert, és a Medúzából Laokoón lett. Az emberek körbeállják és körbeülik, beszélgetnek, közben galambot etetnek, megszokták, hiányozna nekik, ha egy reggel nem volna itt. Aki a szobron halott, örökre az marad, aki haldoklik, nem hal meg soha, csak a túlélők sorsa bizonytalan. Mindig van valaki, aki egy szoboralakban magára ismer, és belül csendesén megsiratja önmagát. Egy népszámlálónak itt nehéz dolga lenne, senki nem állna szóba vele, hittérítőkkal kellene összefognia. Amúgy furcsa lakópark ez, nem mérnökiroda tervezte; van itt löszfalba vájt kunyhó, sátor, iglu, jurta, barlanglakás, cottage, kastély, vasúti kocsi, vár, elefántcsonttorony, zárkák, börtönök, hajléktalan padok. De nem skanzen ez, laknak mindegyikben, sőt van, aki gyermeket nevel. Óvoda, iskola nincs, a játszótérek éjjel is nyitva vannak. Fáklyák és gázlámpák szolgáztatják a fényt. Az üzletek tartanak kókuszdiót, füstölt halat, kumiszt, babkonzervet, ordát, hitlerszalonnát, pótkávét, planta teát, fókaszírt, zacskós kőlevest. Aki piacra vágyik, azt is megtalálja. Kihalt nyelveken alkudoznak a kofák és a vevők, és értik egymást. És milyen különös szagok lebegnek körülöttük! Mintha itt futna össze minden emberi vonzás és taszítás. Sokakat a beavatás reménye tart itt, várják, hogy elkezdődjön, vagy ha esetleg tart már, ők is csatlakozhassanak. A határidő folyamatos, van még hely a jelenléti ívek alján. De csak álneven lehet aláírni.

Ez még úgy-ahogy rendben volna. De miért, hogy mindenfelé barikádok emelkednek, mintha volnának itt eltorlaszolnivaló utcák? Pedig nincsenek, egy hatalmas park ez az egész. Vannak itt barikádok a klasszikus változatban, kockaközből és homokzsákból, meg olyanok, melyeket művészien egymásra halmozott fotelekből, asztalokból és könyvekből emeltek. És miféle könyvek adják a barikád tömör talapzatát? Talán egy könyvégetéshez hordták össze, és a könyvégetés elmaradt? Ezek megkerülhető barikádok, értelmük nincs, csak az juthat eszünkbe róluk, hogy talán eszméket szerettek volna hirdetni róluk. Mostanra sem eszmék, sem hirdetőik nincsenek.

Hosszú a sor a jövőmondó pavilonja előtt, ők még nem tudják, hogy szegény dadog, sokáig tart, amíg elmondja, amit nem szeretné hallani. Aki kijön tőle, boldogan tartja az ajtót a következőnek. Az élet nem tanösvény, inkább labirintus. Itt pedig mintha egy használaton kívüli vérpad állna, ott meg egy meggyújtatlan máglya. Egyensúly van, a tűzoltók és a gyújtogatók ugyanabba a klubba járnak. Mintha minden egyszerre volna nézőtér és színpad, és mindenki egyszerre lenne fellépő művész és néző. Az igazi mágusok a háttérbe húzódtak.

A házfalakon hard-edge és heart-edge irányzatok. Utóbbiról nem tudni semmit, de fáj a szíved, ha nézed. Ha elfajzott művészetről elfajzott művészettörténészek írnak elfajzott könyveket, akkor én elfajzott olvasó szeretnék lenni, hogy csak gyönyörködjek, de semmit ne értsek.

Este a koncerten vén fűgák kergetik az ifjú zongoristát, akinek Kavafisz-moll zenétől ragyognak ujjai, még a süketek is megtapsolják, paradicsom, tojás nem repül. Meghajol, rádást nem ad. Végül mindenki hazaindul, várja a fogmosás, a szájvíz, a pizsama. Még a vándorok is mennek, akiknek nincs hova.

A legtisztább lelkűek Illyéshez. Haza a magasba.

Petőfi 200

ZILAHY NONO: ÉN, PETŐFI

ACSAI ROLAND

Vadkacsa-villanella

Eltűntek a tóról a vadkacsák,
nem látni alakjukat hetek óta,
és nem hallani már a hápogást.

Szűk lett nekik a kis dísztó-lakás?
Nem szállnak már le a vízre hápogva,
eltűntek a tóról a vadkacsák.

Nem evezget már alattuk a láb,
és már nem ring a testük, mint a csónak,
és nem hallani már a hápogást.

Szórnék eléjük magot, mint szokás,
és enne belőle a tó díszpontya,
de eltűntek innen a vadkacsák.

Majd visszajönnek egyszer, vissza tán,
és hangjuk majd a csendet újra oldja,
de most nem hallani még hápogást.

És újra oldja majd az esti magányt,
míg üresen nézel a teliholdra.
Eltűntek a tóról a vadkacsák,
és nem hallani már a hápogást.

Nyugatplusz

olvasósarok a Kosztolányi Dezső téren.

újnyugat
IRODALMI KÖR

GALÉRA & KLUB

1114 Budapest,
Kosztolányi Dezső tér 11.

VÖRÖS ISTVÁN

Nagymonológ

Pest napsütése jókedvünk nyarát
latyakos téllé változtatta át.
A változás veszélye elvonult,
de semmi nem marad a régiben,
ezt tudni kell annak, ki győzni mer.
Nyerni akar, aki üzletbe fog,
s a győzelemért nem számít az ár.
Sokan azt hiszik magukról, hogy ők
valami jó ügyet szolgálnak – úgy,
hogy közben csak magukon jár fejük.
A furcsa az, hogy ez az öncsalás
a sikernek mindig kárára van.
Nem hirdetek mást, csupán az őszinteséget,
hogy mindig mondjuk ki, mi is a cél,
ha másnak nem, legalább önmagunknak.
Nem azt mondom, hogy gazember vagyok,
de nem vár az önfényezés lidérce,
hogy tévútjaimat kimérje,
erősnek se hiszem magam attól még,
hogy jól tárgyalok, s enyém a dicsőség
minden béna kis igazság-hívővel szemben.
Kit érdekel az igazság, hiszen
hogy mi az, pontosan tudom,
de mért neki kéne érvényesülni?
Nekem mindig igazam van, hiába
is, hogy a sajtó azt dumálja:
korrupció, összeférhetetlenség!
A szőrözésekből elegendem van rég.
És ráadásul jó pasi vagyok,
cégem van, villám és két szeretóm,
gyerek nem kell, csak a baj van vele.
Esténként buliba megyek
a konkurenciához.
Mindenki mosolyog, de önmagában átkoz.
Nem érdekel a lelki életük.
Nekem nincs is ilyen, kerülni kell
mindazt, amit egy mélyérzésű ünnepel.

szepmuveszeti.hu A FESTŐ ÉS MODELLEI

Renoir

2023. 09. 22.
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM 2024. 01. 07.

Finanszírozó: Gránit Bank
Együttműködő partner: MVM
A kiállítás támogatója: AIRFRANCE
THE BITE CLUB

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

Az építész bosszúja

Az építész nem értett sokat az egészből. Csak ült, és bambán hörpölte a sörét. Hogyan lett egyszerre adósa az adóhatóságnak, ha másfél hete még azzal a jó hírrel ajándékozta meg a könyvelője, hogy *jelenleg nincsen tartozása*, tehát se pozitív, se negatív irányba nem billen az a rusnya mérleg? Akkor még, abban a mérsékelt vidám pillanatában Albee darabjának a címe is beugrott neki: *Kényes egyensúly*. Most meg itt ül, a söre egyre keserűbb. Már nem is igen ízlik. Ahogy semmi se körülötte.

Mi történt itt? – merengett. Miért aljasulnak el a dolgok? Hová párolog az értelem? S hogyan születnek sorra az olyan üres mondatok, mint ez: *„tájékoztatjuk továbbá, hogy ez az összeg nem tartalmazza a jelen fizetési tájékoztató keltét megelőző 5 napon belül esedékessé vált tartozásait.”* Hogy kinek a mijét? Minek a keltét?

Az elmúlt hónapokban folyton azt érezte, bármit tesz, annak nem sok értelme van. Ám feltűnt neki, hogy a környezetében élők is mind többen éreznek így. Jóbarátját éppen előző nap tették lapátra. Nem azért, mert nem tette oda magát, éppen ellenkezőleg! Éveken át hitt a cégében, hitt a kollégáiban, hitt magában, a szaktudásában. Szorgalmas volt. Ez lett a veszte. Reggel kilenctől tízig úgy vágta ki, mint a kóbor kutyát. *„Egy hónap fizetés + egy hónap felmondási idő, itt írja alá”* – mormogta neki egy jellegtelen pofa, akit addig sosem látott, vagy ha látott, hát nem csoda, hogy nem jegyezte meg magának. A semmilyenkorában a legkiválóbb arcmemória is elsatnyul.

Az építész csak ült. Nem jutott eszébe semmi. Elhagyta az ihlet, a szépérezék, az arányérezék. *A korszellem nem igényli a szellemi erőfeszítést* – böföntette fel tudatalattija a rideg valót. Más kell ide. Könyök. Arc. Izom. Kíméletlenség. Közöny. Az új világ nem az építészeké, hanem a rombolóké. Lám, szívbeli cimborája is hogy befürdött. Egy mérnöki pálya recscent meg.

A középkorú építész nem sokat értett az egészből. A világ mintha kiszaladt volna alóla, így érezte. Appok szorításában, olcsó szlogenek hangorkánjában, macskajancsik és macskajulcsik beltenyészetében, Marvel-filmek fényszennyezésében élni bizony nem egy épületes élmény. Kínézett a tájra, amit kitakart a *Campus*, meg egy akkumulátorgyár. *„Még hogy campus – gondolta –, sokkal inkább Kampec.”* Látszatsivatag. Látványpokol. Neongyötrelem. Hitelekkel, adókkal, örökös bizonytalansággal *„felszerelt”* kutyakomédia. *Koldusopera* vs. *Armani*-mulató.

De hát mi történt itt? Hogyan született meg ez a kénköves pokol?

Az építész *eddig, s nem tovább* sajnálta-sajnálhatta magát. Mígnem újabb sört bontott. Fölnézett. Egyszeriben ráeszmélt, hogy van kiút. *„Hagyom a picsába az egészet!”* – mormolta. Úgy döntött, megerősíti magát – ott belül. S kihívja az istenek haragját! Mert ettől a naptól fogva tényleg leszárja..., leszárja a csekkeket, az adóhatóságot, a biztosítását, a hivatalos leveleket, mindent, ami eddig röghöz kötötte. Előkaparta régi csővázását, behajtogatott néhány ruhaneműt, némi elemóziát, pár doboz gyufát, Marcus Aurelius *Elmélkedéseit*, az *Ulysses*t (amit mindig el szeretett volna olvasni, de eddig soha nem volt rá elég ideje), egy pakli kártyát, a nagyapjától megörökölt kulacsot. Az íróasztalán hagyta a személyijét, a jogsiját, a bankkártyáját, a TAJ-számát, az adókártyát. Az okostelefonjának néhány kalapácsütéssel vetett véget.

És elindult a pusztába. De a pusztá már foglalt volt. Egy biztonsági őr és egy harci eb vigyázta a rónaságot. Ő rendíthetetlenül tovább gyalogolt. Ment, mendegélt. Mígnem egy *faluvégi kurta kocsmá*hoz ért. Belépett. Odabent üres volt minden, csak egy asztalra lett figyelmes, ami mellett két szék árvalkodott. Az egyikre leült. Várt, várt, maga se tudta, mire-kire. Azután elbóbiskolt.

Amikor fölébredt, már sok szék és asztal vette körül, és sok-sok ember ücsörgött a kricsmiben. A követői! Egyikük se volt részeg – türelmesen vártak a jelzésre, mikor kezdenek el végre a munkát. Az építész halkán megjegyezte: *„nos, az alapoknál kell kezdeni mindent...”*

Azok bólogattak, majd nekiláttak. Együtt. A hatóságok engedélye nélkül.

Azóta boldogok.

Az írás első változata az Előretolt Helyőrség felvidéki irodalmi-kulturális mellékletében jelent meg.

MISKE EMŐ: Az erdei lak 2.

TURBÓK ATTILA

E bugris ragyogásban

Együtt ugrottunk magasba, de azután
nagyot csattant a koponyám a padlón.
Filmszakadás jött, külső sötét,
de bent, a sérült mélytudatban
lelassult, megnyúlt minden mozdulat.
Valószerűtlen, puha lebegés
szüremlett át a lágy dimenzióból,
mint Antonioni záró képsorában
a teniszütők lassított tánca.
Arctalan fiúk loholtak össze-vissza
a kábulattól selymes, üde műfüvön.
Lendültem én is, lomha balett-táncos,
súlytalanná ernyedtem, labdás úrhajós,
fényárban úszott a pálya széle-hossza,
a legsutább testcsel is formás volt, ügyes,
mintha e káprázat örökké tartana.

Az eszméletvesztés
résnyi pillanatában
nem ismertem meg senkit
korábbi csapatomból.
Padra ültettek, várjak,
amíg a fejem kitisztul.

Az autóban hazafelé
már hamvas volt az út,
bár vettem néhány huncut kanyart.
Az elzúgó autók valamelyikéből
rám förmedt egy taknyos vezető:
„vén kótyagos, nem látod a sávod,
hol élsz, a rozsdás fellegekben?”

Mosolyogtam, itthon vagyok megint,
e kendőzetlen, bugris ragyogásban,
e pökhendien nyers akolmelegben,
ahol, mint párás dzsungel buzgó majmai,
ugrándozunk sértések ágain,
éppen csak sejtjük, ki üvölt és mit akar,
mi igaz és mi hamis, csitul-e vajon valaha
ez a dübörgő, finnyás makogás?

*

A szomszéd hölgy derűsen rám köszönt
az aládúcolt, sötét lépcsőházban.
Meglépetésként lobbant kedves szava.
Nyugalmas, törekeny, csöndes este lett.

MISKE EMŐ

Mi a mi Műcsarnokunk? avagy „E kies hazában mutass nekem... na, ne be...”

2023: kikerülhetetlenek évfordulói az irodalomban – egy nehéz év a világtörténelemben, és ez hatással van sokak magántörténelmére is. A történelem megismétli önmagát, fellendülésre válságkorszak, békére háború érkezik, az emberi léthelyzetek ezek mentén alakulnak, változnak, teljesednek ki, vagy hiúsulnak meg.

Mikor visszatekintünk a múltba, az elődök példái, életük eseményei a körülöttük lévő világ változásával párhuzamba állíthatók, éppen úgy, mint a mieink.

Hat-e, és ha igen, milyen módon hat az adott kor művészetére a szubjektíven megélt világtörténelem? Hogyan befolyásolja magát az alkotási folyamatot, a témaválasztást? Az ezt megélt művész milyen szerepet tölthet be, alakíthat, figyelmeztethet, adhat át lét-tapasztalatot saját korának? Egyáltalán, kikre hat, meghallják-e, érdekes-e egyáltalán az emberi szellem üzenete?

Tudunk-e a már megtapasztalt múltból tanulni, alakítják-e korunk emberének magántörténelmét az elődök példái?

Gondolkozzunk együtt az évfordulósokkal, persze nem mindenkivel, hanem olyanokkal, akik kanonikusak egy nemzet számára, kikerülhetetlenek a Nyugatplusz szellemisége okán, és szubjektíven meghatározzák e cikk szerzőjének magántörténelmét is. Vizsgáljunk analógiákat, mintaadó és mintakövető műveket, alkotókat, akik egymásra biztosan hatnak, akik igazi kérdésekre hiteles válaszokat adnak.

Elsőként talán a **vátesszel** illő szembenézni, hiszen szerephagyománya hosszú időközön keresztül befolyásolta az irodalmat. A mintateremtő, aki 200 éve született, a sztár, a költő-forradalmár, kinek még a halála, az eltűnése is ebbe a mitikus szerepbe illő – **Petőfi Sándor**.

Petőfi a felkelő népvész megtestesítője – vagy inkább a mai celeb, botrányhős/beszólogató médiaszemélyiség elődje? A forradalmár-költő szerepidentitása, aki radikalizmusa

miatt saját korában nem lett politikusként sikeres, de igazi sztárként bevonult a magyar irodalom kanonikus szerzői közé, követhető szerep lehetne. „*A néppel tűzön-vízen át!*” száguldó fiatal, a *szabadság és szerelem* lángoszlopa... a beat-kor lázadóinak előfutára, akár egy korán érkezett Mick Jagger vagy John Lennon. (Ők már a populáris kultúra képviselői, mégis értékközvetítők, és bár részesei a tömegkultúrának, az üzletnek, mégsem válnak talmivá.) A politika többször tűzte – félreértelmezetten – zászlajára Petőfit, sajátította ki, torzítva életműve részleteit, egy azonban biztos: művészként maradandót alkotott, ha pályáját teljességben nézzük. Szerepei közül a vátesz már nem azonosítható korunk művészideáljával, pedig a 2023-ban bekövetkező történelmi, politikai, emberi visszasságok szószólója lehetne, de ki tud már „váteszül”, és ki hallgat egy hitelesen gondolkozó költőre? Érezzük, már nem ez a divat.

A szintén évfordulós, 80 éve született **Petri György** ehhez kapcsolhatóan, tragikusan, ironikusan ír a posztmodern művész szerepvállásáról, illetve a „pillanattalan” korról, melyben élni kénytelen.

Sziszifosz visszalép

Rettenthetetlen hülyék kora jó.

Pojácák vagy gazemberek? Is-is.

*Egyszerre félem és röhögöm általlátni:
a szikla óhatatlan visszafelé görög.*

A pillanat

Három eset lehetséges

*(egyik lehetségesebb, mint a másik):
a pillanat*

1. késik

2. épp pillan

3. lekéstük

(nem vettük észre).

Már, persze, föltéve, hogy
van pillanat...

Schwalm Zoltán folytatja ezt a gondolatot dalában... *Valahol valaki* – határozatlan még a névmás is, mert mit is jelent ezután saját korunk művészszerere? Mi az, amit Petri „hülyék korának” hív, ami a „legalább” művész? A „talmi művész”, korunk hőse, fent van az Instán, napi szinten látunk bele eladható élethelyzeteibe, legalább árul magából valamit, legalább követik valahányan, ... rekordokat dönt, mondjuk ki nyíltan, legtöbbször a hülyeséggel, ugyanis manapság nem divatos a valamiről beszélni, mert nehéz, de szükségszerű, és kell a semmiről, mert az jó üzlet.

Valahol valaki

Legalább megpróbálta
a semmi mellé odatenni
a valamit.

Legalább megpróbált
a senkiknek üzeni
valamit.

Legalább kimondta
hogy a semmi
akkor is semmi
ha magas az ára.

Legalább szólt
hogy a senki
akkor is senki
ha nagy a pofája.

Legalább meglépte azt
amit más senki nem mert:
nevén nevezte a semmit
a látszatsikert.

Elég ennyi egy művész identitásának kialakításában – a poszt, a lájk, a megjelenések száma mint mérce, sokszor csupán a forma a tartalom helyett, vagy a népszerűség hajhászása bármi áron, lényegtelenül?

Petőfi divatos volt, de nem hajszolta azt, tette a dolgát, közben pedig egyszerűen megvalósított egy ízlésforradalmat, „romantikus-avantgárd” módjára. Népszerű hangja a

népiesség, de ő „...közérthető, anélkül, hogy »le szállana«”, ahogy **Illyés Gyula** mondja róla (ő is évfordulós, 40 éve hunyt el). Vagyis stílusforradalmat teremt, de művészileg megmarad az igényesség mindenek fölötti akarása, nem győz az igénytelenség – az igazi művész érzi ösztönösen, hol a határ. Egyszerűen: van ízlése.

Kaiser László interpretálja ezt a stílust, a *Kutya-macska barátság* című alkotásában. A téma örök, a látszat- és nem igazi barátság, egy emberi jellemhiba – vagy a jó emberismeret hiánya. Volt ilyen Petőfi korában is, de a 250 éve született Csokonai is írt róla... jól választott népies nyelvezettel, az akkori társalgási nyelvvaltozattal, úgy, ahogy imitálható a hétköznapi kommunikáció. A mindennapok kicsinyes világa sokszor eltakarja az értéket, paródiája maga a nyelvhasználat, ahogy ugyanezt a posztmodern alustilizáltsággal fejezné ki.

*Ez a kutya, ez a macska
barátok, barátok,
azt hiszik, hogy rajtuk nem fog
az átok, az átok...
Fonnyadt barát nem is barát:
áruló, áruló,
hűséget csak nézni tudja:
bámuló, bámuló.*

Ügyes párhuzam, vicces is, Weöres Sándor gyermekversei is eszünkbe juthatnak, amelyek a könnyed, rímes formával játszanak, s így ellensúlyozzák vele a tartalmat. De a mondanót nem adják, gondoljunk csak a Majomországra. Stílusbravúr ez is, ami eladható, mert ki tudja kerülni a cenzúrát, mert ez is egy jó taktika.

A fenti szöveg is tanít, mondjuk arról, kőről mit is gondoljunk, a fabulákból ismert elmentéses állati karakterek pedig mindenki számára szemléletesek. Ma az eladható témák nagyrészt ilyenek, ostobák, kicsinyesek, de divatosak – ki fog ezekre emlékezni mondjuk 200 év múlva, ugye, érezzük, nem lesz belőlük Petőfi!

A váteszek kora mára lejárt, hangjuk nem vezet már tömegeket, talán nem is hallhatók, helyettük mások kiabálnak. Egyébként is, a művészi intellektus perifériára szoruló jelenség, helyette a XXI. század mást preferál: a tömegkultúrát, az eladható szórakoztatást, és sokszor nevezi a semmit művészetnek, a látszatsikert sikernek. Ha fel-

megyünk a netre, minden második ember azt írja magáról, hogy művész. Biztos ez, elhiszük neki ezt?

Petri György *Sándorhoz* című verse „per-tu”-vers, a közvetlen, tegező kommunikáció ivócimborává avanzsálja az elődöt. Ez is egy lehetséges művész-sztereotípa, a kicsapongó, extrém élet – mondjuk eladható, de magukra az alkotásokra nem lesz magyarázat, csak azt éri el, hogy a kultúrát azonosítjuk az üzlettel, „lemegyünk kutyába”. Mert bárhogy is szeretnénk, a hálósobák titkainak leírása sose lesz *Új versek*.

Ez a Petri-ars poetica, hiányvers, szenvedő posztmodern szerep, amit csupán az ironia válthat meg. Nem csupán a jól ismert szimbolista elmúlás-toposz tudomásulvétele, az ősz határozza meg létérzékelését. A „nem is volt nyara”-motívum nem valami elvesztése okán sóvárog, egyszerűen, tárgyiasan azonosítja a hiányt (mint művészsorsot, emberi sorsot). Ez a remény teljes kizárását jelenti, mert esély sincs, soha nem is volt arra, hogy egyszer, valamikor eljusson a „napsütötte sávig”. Ez már korunk válasza a létre, amit ebből az alsó perspektívából kell eleve szemlélni, „szeszeten”. Nem lesz belőle Insta, nem eladható, túl nehéz, és egyáltalán, ismerni kéne Petőfit is ahhoz, hogy megértsük, ... fásasztó, meg ki akar már Petőfi-összest lapozgatni? Nehéz, jöjjön inkább egy mém!

„Itt benn vagyok a férfikor nyarában”
– írtad huszonöt évesen.

Kegyetlen ősz tört ránk, tépi a fákat,
esők ostora sebzi
a lomha folyót.

Láttam lakatlan házad
meg a tölgyfát, amely alatt állítólag...

Tizenkét évvel túléltelek már.

Hallgatom az esőt
(híjas a tető a szüleid házán),
tintás ujjamat bámulom és téged,
vagyis a PETŐFI ÖSSZES
KÖLTEMÉNYEIT

lapozgatom Dömsödön:
„Sors, nyiss nekem tért.”

Majd nyit.

Szóval téged olvasgatlak
ez őszben, melynek nem is volt nyara.

A „Majd nyit.” beszólása vagy kiszólása elég nyegle. Petőfi másik – saját korában nem felkapott – szerepváltozatára utal, de korunk kommunikációjaként is ütős lenne. Posztmo-

dern lélekállapot rögzítéseként is beillene – mondjuk amolyan *Na mi van?*-szerűnek, hisz a kétség kifejezője. A 200 éve született költő a *Felhők*-ciklus szerzője is, ez nem volt akkor annyira divatos szerep. Miért? Mert túl korán jött modern létválságot él meg. Az általa kedvelt felhő-motívum, állandó változásával, kifejező tükre a modern ember parttalanságának. A *Felhők*-ciklus műfaji, nyelvi újítás is, az epigramma tömörsége jellemzi, de már nem disztichonban, archaizálva, hanem szabadon folyó beszélt nyelven. A kevés szóval kifejezni a maximális tartalmat igazi novum. Innen csak egy lépés a haiku, mely a szó művészetének minimumával dolgozik. Divatos műfaj ma, nem csupán az orientalizmus divatja okán, mert ha jól csinálják, képes tükrözni a minimál kor redukált kommunikációját.

E rövid, tömör Petőfi-versekben megjelenő természet a változó pillanatképekben mint létbölcselet is megállja a helyét. Kosztolányi *Őszi reggelijén* és *Októberi táján* át vezet el József Attila *Töredék*-verseihez vagy *Reménytelenül* című művéhez, Pilinszky *Négysorosáig*, Fodor Ákos haikuival a végponton.

„A bánat? egy nagy óceán.

S az öröm?

Az óceán kis gyöngye. Talán,

Mire fölhozom, össze is töröm.”

„Emlékezet!

Te összetört hajónk egy deszkaszála,

Mit a hullám s a szél viszálya

A tengerpartra vet... – –”

3 negatív szó

NINCS

SEMMI

BAJ.

Axióma

mire megtanulsz

énekelni, dalod már

rég nem arról szól

A gondolatok közti kapcsolat vitathatatlan, de befogadásukhoz szükséges a szavak mögé látni, a megértést nem adják csak úgy... tenni kell érte, fáradozni a valamiért (mondjuk, megérvé...) Schwalm Zoltán így reflektálja ezt tovább *mindenki ebéd*-szövegében (a kisbetű nem véletlen, ahogy az általános névmás sem):

...de ígérik, amint vége:

1. kiértésítenek
2. kivizsgálják
3. kicsinálnak

majd:

1. lepecsételik
2. beiktatják
3. feltárják (a problémámat)

de addig maradjak veszteg:

bólogassak

(nyeljek)

ha hülyére is vesznek...

Petőfi dalköltő is volt, a műfaj a legősibb lírai megszólalás módja – örömben, bánatban, „jin jang”-érzésben dalolunk, az élet ellentétes, ugyanakkor egymást kiegészítő oldalait megélve. A költők is dalnokok voltak, hisz az énekelt vers évszázadokkal megelőzte a szövegverset. A dalolás népszerűsítheti, eladhatóvá teheti a költői szövegeket, de nem mindegy, ki és hogyan nyúl ezekhez, hogy kifejező, őszinte, hiteles tud-e lenni a feldolgozás, vagy csak egyszerűen üzlet. Vitathatatlan, ehhez is ízlés kéne, szinte felvállalhatatlan ez egy fogyasztásra koncentráló korban.

80 éves lenne a XX. század intellektuális, ízléses, kifogástalan dalnoka, **Cseh Tamás**. Előadásmódja az énekelt vers hagyományaira épül, a líra legősibb, mágikus változatára, ahol a szövegvers még nem vált el a dallamtól, együtt tudott vele varázsolni.

Műcsarnok című albumát *Bereményi Géza* szövegeire építi, a versek kifejezésmódbeli alapja a beszélt nyelv, a kihagyásra, elhallgatásra, töredékes kifejezhetetlenségre épülő, az emlékezés ábrázolására hiteles nyelvhasználat.

Mert mi már így beszélünk, gondolkodunk, töredékekben. Bereményi nyelve lírai, ironikus és fragmentált, intellektuális. A hiány, az utalások sokasága, az evokáció, intertextus teszi maivá, de csak a vájtfülűek számára, akik ki tudják tölteni tudással a hiányt. Ez a szövegépítkezés rokon József Attiláéval, Petriével, mert művészetük hasonlóan értékhangsúlyos. Polgár-művész-dalnok, átkozott-áldott, aki nem felel, kérdez, nem állít, kételkedik. Ehhez kivételes előadó kell, adekvát, magasművészet...Az utca, a kocsmák és terek hiteles dalnoka, a XX-XXI. század indiánja – Cseh Tamás. Hangja szenzibilis, szövegtagolása, hangsúlyai egyediek,

mélység és ironia között lebegve éneklő a magyar chansonok tūpontos Bereményi-szövegeit, utánozhatatlanul, vagabundul. Megél, átél és közvetít.

Nézzünk kicsit bele a *Műcsarnokba*, abba a Bereményi-arcképcsarnokba, ami a modernség elődeit, megteremtőit idézi meg, időtől, korszaktól függetlenül, egy egymásra épülő szellemtörténetben. Belső hangunkkal hallgatva a dalokat, emlékezzünk... hullámozzunk az időben, érezzük partra vetődéseinket, utazzunk az egymásra épülő múltban, és gondolkodjunk.

Kövessük végig a Bereményi-szövegeket úgy, mintha egy összefüggő, egymásra épülő könyv lapjai lennének. Keressünk hozzá olyan, a Nyugatpluszban megjelent alkotói munkákat, melyek képviselik az értékteremtés hagyományát, az együtt gondolkodását, felmutatják a művészet egymásra épülő szerességét.

Már Arisztotelész is vizsgálja a valóság és művészet összefüggését. A mimézisz-elv persze csak részben igaz, hisz a művészet a körülöttünk lévő valóságnak csak olyan formában lehet a tükrözése, ahogy mi azt érzékeljük, vagyis, ahogy bennünk van.

Ahogy rezdülünk a minket érő változásokra, úgy szólal meg az első dal – a *Valóság nagybátyám*... A zene a XX. század első felét idézi, a beszélő névvel ironikusan egy szubjektív eredetmítoszt ismerünk meg, arról, hogy honnan származunk, mi a mi levelünk, a saját valóságunk.

Milyen is volt az a század, a XX., milyen az ebben élő ember sorsa, amiben dédanyáink, nagyanyáink éltek? Sírós és nevetős, emlékező és vágyakozó, kétségbeesett és reménykedő, érző és elidegenedő az egyén szintjén. Kaotikus a világ történelmében, mert felbomlik egy megszokott értékrend, világrend, győz a kiszámíthatatlanság, a többszörös migráció, kivándorlás, háború... Mindenki tudja ezt, de próbál élni, túlélni, létezni.

Ezt az illúziókba, nosztalgiába menekülő önszépítő, öngyógyító emberi vetületet szólatatja meg az első dal, mert így emlékezzünk, szelektíven, öngyógyítóan. A fiktív levél műfaja megidéz a tartozást, a kötődést valakinek, és az elválást, a hiány megélését is közvetíti a szöveg. Mert a világ valósága nem megváltoztatható, a történések kinek-kinek mást hoznak. Elrugaszkodott, sejtelmes, sokszor tragikus valóság ez...

„Mert adódhatnak bajok, most, hogy én távol vagyok. És ezzel zárom is soraim, ölelek, csókolok mindenkit, és maradok tisztelettel, Valóság. S családunk sír meg nevet, olvasván ezt a nevet.”

Az első dal elutazása után egy fenegyerekek utazása, pokoljárása következik. Tudjuk mind, „aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni”. Az igazi művészet a mélység megjárása után vezethet csak el a magasságba, előtte képletesen legalább egy évadot el kell tölteni a Pokolban.

Aki ide „utazik”, nem lehet jól nevelt, mint Valóság nagybátyánk, csakis a végletekig lázadó, akár marginális. A XIX. század végén élő fiatal zsenit dekadenciája miatt ismerik, de zsenialitása nélkül nincs modernség. Petőfi – Rimbaud, hasonlóság bőven akad, élén a lázadással, a lényegi különbség a hit kérdése. Petőfi még nem, Rimbaud már ismeri az üres transzcendenciát, először a műveivel próbál ennek pótléka lenni, majd a művészet sem érdekli tovább, elindul, elutazik ... a semmibe. Innen indul a posztmodern művész, aki már utazni sem akar igazából ...csak úgy ironikusan „Hello tourist” módjára.

Mondd csak, hogy ízlett ez az évad a pokolban?

Arthur, Arthur, a két öklöd a zsebben,
A két ököl a zsebben már ronggyá rohadt.
Arthur, Arthur, a köpeny a vállon,
A köpeny a vállon rég eszmévé szakadt.
Utazol Arthur, letelt az évad...
Bent áll a hajó, a hajó a kikötőben,
Úgy ring, mint Európa, az alvó a völgyben,
Arthur, az évad, az évad elmenőben,
Arthur, lesz aranyad bőven,
Na Arthur, lesz aranyad bőven!
Arthur, az ököl, abszint a pohárban,
Növények, köpeny, pipa és kalap,
Arthur, egy dühödt angyal az égből,
A földről a tengerbe szaladt...

A szövegrészletben sűrített léthelyzetek, létállapotok jelennek meg, a vándorlás, kiátkozottság villoni szerepideájától a pokoljáró vándorig, végül az apokalipszis reménytelensége a zárászó – a megváltatlanság jelenléte állandóvá váló állapot a modernség világában, itt még a klasszikusé, de lesz majd késő- és „poszt” is belőle.

A szerepjátszás az alkalmazkodás, egyben a túlélés egyik módja is... ahogy a ravaszság is egy életen át tartó stratégia – erre utal a

nagy előd, Shakespeare világszínháza, ahol a fűszáltól a démonokon át, fel az angyalokig, mindenki érintett.

Ha „Színház az egész világ,
És színész benne minden férfi és nő:
Fellép s lelép: s mindenkit sok szerep vár
Életében, melynek hét felvonása
A hét kor...

...A végső jelenet,

Mely e fura s gazdag mesét lezárja,
Megint gyermekség, teljes feledés,
Se fog, se szem, se íny – tönkremenés!”

Szabó Lőrinc fordításának szerzője a rejtélyes drámaíró, aki az emberi jellem kiváló ismerője, művészi nyelve máig stílusbravúr, színháza az elit- és tömegkultúra kiforrott ötvözete, igazi lelemény. Híres karakterei, az intellektuális Hamlet, az érzéki düh, indulat bűnöse, a mór vezér egymás ellentétei, az ember kétpólusú lényegének megragadói, az ész és a szív kettősségének megélői. Más kérdés a hatalom megszállottja, a nagyravágyás bűnöse, a púpos király, aki eladja a lelkét az ördögnek, mert sorsát mániákus téboly hajtja – sok ilyen politikai személyiség csúfította az emberiség történelmét, ugye, milyen modern? Aztán a szeszélyes tündérektől a méregkeverő boszorkányokig, a jó vagy rossz tanácsot adó szellemekig az embert körülvevő transzcendencia is felvonul a világot jelentő deszkákon.

Shakespeare világa, Valóság nagybátyánk és a mi korunk...mi is az a szétszórt, szilánkos tükör? Van is gúny, ironikus beszólás a szöveg végén... „Hogy miket tud...”, és mi miket nem. A tükörbe belenézni felelősség – aztán adódhat olyan helyzet is, hogy nem mindenki tud belenézni, az öntükör sokszor válhat homályossá. Ezért van itt helye a Shakespeare-mítosznak, a Bereményi-Múcsarnok csak zsenik portréjával foglalkozik, ezeket állítja ki közszemlére, szerencsére!

És tükrünk szétszórt szilánkjait
Shakespeare úr ragasztja, foltozza itt.
Mi itt állunk, és a szánk nyitva van:
– Hogy miket tud ez a Shakespeare William!

Miket is tud? Amiket az igazi művészek tudni kell, mesterként csinálni a dolgát, nem csupán az eladhatóságot képviselni, nem az irodalmi díjakért hadakozni, egyszerűen lehetőleg maradandót alkotni.

Ady utolsó fényképe a következő dal címe, egy konkrét tárgyi emlék, a megtört, beteg költő portréja idéződik fel... aki ebben az állapotában ellentéte már minden fiatalkori lázadásnak. Az arc minket néz, nagy, értő szemekkel, készülve az utolsó útra – a szellem fénye mégis, még ebben a megtört állapotban is győzedelmeskedik az elmúláson. Az alkotó már tett le valamit az asztalra, valami maradandót, egy szimbolista-szecessziós oeuvre megkérdőjelezhetetlen darabjait, a nietzschei tudat ismeretében, *túl jön és rosszon*. „*Új s új lovat*” mutatott a hazaszemlélet, az istenkép, a szerelemeszmény, a modern démonokkal, a pénzzel, alkohollal való küzdelem és a világháború ábrázolásában is, mindenben, amiről ma is gondolkodni, alkotni kéne.

*Akkor szeretnék megállni ott,
kinek kezdete sincs és végzete sincs,
egy vendég, ki látok és tapasztalok,
kinek kezdete, végzete sincs.*

Szól Bereményi szövege, a beteg test elmúlik, de a művészet, ha nem talmi, legyőzi a halált, a műalkotás örök, ami szellemileg túléli mesterét, ha arról szól, amiről szólnia muszáj: a létezés mikéntjéről, a lényegről, mert csak így tudja az ember felülmúlni önmagát.

Juhász Ferenc: Ady Endre utolsó fényképe

*Fáj az istent roncsokban látni,
a kozmosz-szívóút a művén merengni.
Így nem pusztulhat el akárki,
kalapján hervadó virággal.
Sárkány üvöltés és madárdal,
kén-erdő, jég-kürt, lét-alkonyi zsoldár:
csak ennyi volnál, ennyi?*

A „*Vén saskeselyű*” – tudjuk, nem ennyi volt, a nyelvalkotó zseni, a hapax legomenonok szerzője a költői megszólalásmódot is tudta forradalmasítani, bár életmódjában a dzsentri világ tradíciói, saját múltja is meghatározta: „*Sem utódja, sem boldog őse...*”, de „*Lidérces messze fény*” tudott lenni.

A *dédapa dala* a sírva vigadás dzsentri magatartása a századelőn (a magyar virtus meghatározója máig), oka pedig az elveszettség érzése, milyen tehetetlen, milyen modern. Tomboló haláltánc, megannyi nemesi szereplővel, megannyi zátonyra futott élettel, családi tradíciókkal, a magyarság balladájával – hisz irodalmunk Petőfiig nemesi kultúrát közvetít,

és azt se feledjük, ez a nemesség egyszer, 1848-ban – forradalmat csinált.

„*Járjuk, hát járjuk, táncolva várjuk, milyen halált hoz még az est...*”, míg végül lángot vet a hegedű, megtörténik a Pokoljárás a magántörténelemben, világtörténelemben, művészetben? Ady mindannyiunk dédapja lehetne..., 1919-ben szinte tüntetés a temetése, hisz ott a vatesz-szerep még tömegeket tud mozgatni, befolyásolni.

Petőfi halála ...mi is körtáncot járunk, viszatérünk az írás elejére: Sztárban sztár, vatesz a XIX. században, vatesz a XX.-ban. Mindketten koruk celebjei, de hogyan? Követendő mintaként, hisz életérzésük a szabadságtudat, közben a világban mitikus erejű végzetet élnek meg – szabadságharcot, háborút. Egyéni sorsképük látomásos, nem „*ágyban és párnák közt*”, hanem mértékadó művészként befejezett életet hagynak maguk után, igazi vateszsors mindkettő. Bereményi szaggatott, szinte ziháló sorai megidézik Petőfi magánemberként megélt halálpillanatait is: ez a valóság a menekülésről szól, a túlélés vágyáról, a kérlelhetetlen sors elől való futás meghatározottságáról – ettől lesz hiteles, ettől emberi, ettől igaz, de nem ez művészetének lényege. A magánemberként megélt nehézség nem azonos a Petőfi-összessel, még ha azt mondjuk is rá, életrajzi költő.

*Nem, ne, csak így ne!
Hogy nem látja senki, nem így akarom!
Szembefordulni.
Nem látnak, nem tudják, csak dobogás.*

Lee van Cleef, a spagetti-westernek sármos hőse már egy új művészeti ág, a mozgókép valósága – ezzel zár majd maga a *Műcsarnok* is, hisz a film képes arra, hogy mozgásban, változásban ábrázoljon teret és időt. Az irodalmi alkotás belsőkben megalkotott képet a vizuális külső kép váltja fel.

A vadnyugaton szabadon élő, korlátatlan, paripán száguldó, öntörvényű hős a magyar szegénylegények rokona, milyen groteszk, hogy csupán marhapásztorokról van szó, lehetnének akár így is ábrázolva: „*Megy a juhász számaron, földig ér a lába*”.

A Petőfi-féle végeláthatatlan pusztá és a vadnyugat romantikus korlátalansága szintén rokon, jelképes, idealizált tájak, az autonómia, a zabolátlanság kifejezői. Ady kritikája erre az ugar-motívum, hogy lássuk már kicsit a valóságot is.

Bereményi szövege ballada, lélektani a javából, ahogy Arany János szövegei is. A szereplő indulatszavakkal beszél, e létmód kifejezésére kevesek is a szavak, meg amúgy is, széttört valóságra töredezett nyelv a válasz. Azonban új korszak jön, a legendákból ironikus valóság lesz, a hősből fényképész, ahogy a költőből utazóügynök (Rimbaud), és még sorolhatnánk, hová vezethet a tükör. Az alkotásokat tekintve azonban állíthatjuk, ez nem releváns valóság – ott a vásznon Lee van Cleef lázadó az idők végezetéig, és Rimbaud is kóborló szonettes elátkozott.

A mai celebekből mi marad, ha változik a világ? Aki ma fent, az holnap...? És a tükör valósága akkor majd mit mutat, a szégyent, az „elsietett” magatartást? Ironikus ugye, „ennek vége van”, vagyis kaput, nem csupán a szövegnek, a történetnek, hanem az embernek is. Erdemes lenne tanulni belőle.

Fényképész lett, ez járta róla.

*Nevettünk, ha ez szóba jött: „Hej, hejhejhej, hejhejhej!
Nem, ez nem lehet Lee!”*

Utánaszóltunk, de elsietett.

Sose felejtem el azt a csinos zakót.

Hej, hejhejhej, hejhejhej, ennek vége van.

Poklot már járt a művész, haláltáncot már megélt a világ, benne az ember, még a ravaszdin is kifoghatnak az ilyen helyzetek, hát még egy szeretettől megfosztott, hiperérzékeny intellektuális utazón. Olyanon, aki ha nem muszáj, nem menne Pokolra, ha mások nem löknek oda, hanem messze elkerülné azt, és nem

lenne a sorsa: az attilai. Inkább okulna és tanulna, rendet tenne maga körül, ám helyette a „*vas világ a rend*”. A vátesz sorsa meg: a „*Semmi ágán ül...*”, embertől, Istentől elhagyatottan. József Attila megéli, hogy nincs bocsánat, még a büntetlenek sem. Hogy az imák nem hallgattatnak meg... „*hiába hát a bánat*”. Sorsa pedig a végzet... „*Nem menekült el a drága Atilla* se, csak nemet intett folyton e rendre, de mondd, ki siratja, hogy így belepusztult?*” Emlékezik a barát Első eclogájában, hexameterben – a múlt veretes nyelvén hangzik Radnóti Miklós szava, akit a század szennye szintén elpusztított. Nem véletlen itt sem a nyelvhasználat, a vereselési mód, egy értékörző, múltba tekintő, archaizáló kommunikáció (mint a nosztalgikus Valóság nagybácsi szavai), ellentéte az egyént bekebelező történelmi káoszoknak.

*A sínen egy vonat jön,
én állok ablakaiban,
és én fekszem az útjába,
egy ember, ki többfele van,
ki mindenhol tanítható már
óvodától egyetemig.*

*Megleltem, íme hazámat
s nevemet hibátlanul.
Hogy hány hét is a világ,
a jó pap holtig tanul,
és mindenhol tanítható már
óvodától egyetemig.*

József Attila művei
kanonikussá válnak

a jövőben, a Semmibe hullnak saját korában, ez is a vátesz, sokszor a művész lehetséges sztereotip sorsa, túl korán érkezik. Mára tudjuk, a játékos, hetyke népdalszerű sorok beteljesednek, a későmodern líra a „Harminckét éves lettem én – meglepetés e költemény csecse be-cse: ajándék,…” kávéházi hagyományára épül, és végül mégis igaz lesz:

*Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokom
taní-
tani!*

Petri György ezt a szerepidentitást folytatja, de milyen muszáj-iróniával, milyen tárgyias szenvtelenséggel *Ábránd* című művében, mely Vörösmarty e címet viselő szerelmes versére való abszurd rájátszás is, hisz már ez sem, a szerelem sem öntökéletesedési vágyból indul, ahogy Shakespeare korában, hiszen a kitárulkozás érzése veszélyes.

*Szeretnék klasszikus, lezárt
rendet vinni a pusztulásba;
remény a jóra: már kizárt.*

A magyar Krúdy, a különc, a tékozló fiú, és a lélektani, ideológiai, filozófiai pokoljárás nagymestere, az orosz Dosztojevszkij, racionalista-ateista, nietzschei tudattal rendelkező hőisével (Raszkolnyikov) nem maradhat ki a Műcsarnokból. Ő is modern, tudja, kora megválthatatlan, és annak ellenére, hogy ő maga keresztény, bezárt tudatban vergődnek műveinek alakjai, saját látomásaik rabjaként, szövetséget kötve a belső ördöggel.

*Így maradt végül ott Fjodor Mihajlovics,
Rázva zúgó fejét, gondolata sincs...
Hogy itt mi lesz, ki érti ezt?
Hogy itt mi lesz, ki érti ezt?
Gondolat helyett gondolatmenet...
Ki érti ezt? Hogy itt mi lesz...?*

A „Gondolat helyett gondolatmenet”, vagyis egyszerűen okoskodás, lényegtelenség, talmisság... mintha ezt folytatná a modern bordal: *Ivónóta ironikusan* (Schwalm Zoltán), választ adva a *Mi lesz?* kérdésére. Mi is? Ha a művészt nézzük: „laptopokba száműzött vak sorok”, mások számára érdektelen üzenetek. Ha az átlag emberi életet vizsgáljuk: fogyasztás, halmozás, persze extrákkal és hűségpontokkal. A két világ nem találkozik soha többé, így

a megértés, no meg a hatás biztosan elmarad. Helyette lesz úr a hiábavalóság.

*Kávéházak, eszpresszók, bisztrók, kocsmák,
bárban hagyott csészealjok, cinkos kis fruskák,
billentyűk, szanzonek, gépzene, halk dobok,
pislákoló laptopokba száműzött vak sorok,
borsos borra való, gyertyafény, ledlámpa,
kávék katicán semmiablú; poszteren: meggymárka,
kispohárban gin lötyög, zsiráfnyakú a koktél,
rendelhetsz rozét is! – extra-hűségpontér’.*

Az utolsó előtti Bereményi-szöveg maga az albumcím: *Műcsarnok*. Az este idilli hangjai szólalnak meg a zenében, Cseh Tamás hangja velük száll, magasan, mint a madarak. Pász-tázzuk a zenei tájképet, ez valóban illúzió, a Városliget természeti látványa összemosódik a kortárs képzőművészetet bemutató, de a XX. század elején épült bazilikás szentéllyel, itt, a posztmodernben.

A táj lassan kitöltődik a belső szemünkben megjelenő ikonikus festményekkel, az idill felidézésével. Újra Valóság nagybátyánkkal találkozzunk, a fantáziánkkal. A körülöttünk lévő világ bennünk lévő katartikus világgá alakul. Megéljük az estét, a csendet, s közben a létezés lehetetlenségét; az „én magam is festett vagyok” gondolata már ezt közvetíti. „Az élet álom, az én álmom, az én festett képem?”

Cseh Tamás érzi ezt, ismeri ezt, ő maga is képzőművész, ez az a pillanat, amikor alakot ölt a gondolat, vagyis megszületik a kép. A csengettyűk mintha a képi összhangot, a kompozíció tökéletességét jeleznék, amolyan muszica mundana módjára, éppen úgy, ahogy E.T.A. Hoffmann Anselmus diákja is kezdi érteni művészi létezése sajátosságait, elfogadni a hétköznapi életből való kirekesztettségét, mikor megszólalnak a kristálycsengettyűk. Vállalja majd azt az utat, aminek a végén nincs pénz, nincs siker; részegnek, furcsának is nézik, mégis a Pokoljárás után, a „kristályba lesz zuhanásod” bezártsága után képes lesz az arany virágcserep felmutatására, ha nem is ezen a Földön, de a Művészetben mindenképp.

A festményeken rögzített valóság örök és változatlan, kimerevített pillanat, nem öregszik, nem múlik el, ellentétben az alkotó életidejének korlátozottságával, a vándoréval, aki hányavetin kifütyül a dalból, majd kisétál a képből...a képzeletünk tájairól.

A művész célja az, hogy alkotásában túlélje önmagát, ez nem adatik meg korunk kérés-életű médiasztárjainak, celebjének, a sikert

bármilyen áron hajszoló közepszernek, még akkor sem, ha a jelen pillanata nekik kedvez. Cseh Tamás túlélő, 2023-ban 80 éves lenne, de örököké hallgatnánk, ahogy Bereményit énekel. Petőcz András *Cseh Tamás emlékezete* című szövegében meg is tesszük, mert

*„Nem épp kevés, csak annyi tán...”
Hogyan áll ott, a szál gitárral?
Hogyan áll ott, a színpadon?
Olyan, mint aki magára vállal
ezernyi kínt majd egy napon.*

*Olyan, mint aki magára vállal
sok-sok eltévedt életet:
dallal száll szembe az elmúlással:
Fehér babáim! Énekeljetek!*

Petőfi a XIX. század történelmének művészi beteljesítője, művészete a kor csomópon-ti kérdéseit vizsgálja, élén a szabadsággal, és az ezt megszólaltató dal műfajával. Cseh Tamás–Bereményi Géza a XX. századból indul, és elér korunk világáig... marad a dal, maradnak a csomópon-ti kérdések, amik kiterjednek a kor (és az abban való létezés) legfontosabb területeire, ezért érdemes művészeknek lenni, de csakis ezért – ez az arany virágcserep.

„Az irodalom nem feltétlenül az életerő jele. (...) Olyan furcsa jégzajlás indul az ember agyában, hogy gyakran összekeveri a valóságot a fikcióval, a képzelgésekkel, és rejtett összefüggésekre jön rá. Az irodalom olyan, hogy az ember kitalál valamit, és elkezd írni. Nem feltétlenül önvallomást. Aztán mégis önvallomás lesz belőle.” – mondja Bereményi, ennek a vallomásnak, ennek a valóságnak azonban minden eleme túpontos kell legyen, hisz az irodalom a szó művészete, csak a mélyet és magasat összekapcsoló kifejezőmód érdemes az olvasásra. Ez már e sorok szerzőjének is gyónása, magántörténelme.

1895 az az év, amikor a Lumière testvérek az első nyilvános vetítést szervezik, és ez az új művészeti ág a film, a mozgókép megszületése, *Filmdal*, szól a záró szöveg. Mit tud ez a hagyományos művészeti ágakhoz képest, az irodalomhoz, a festészethez viszonyítva? Mozgásban tudja ábrázolni az időt, és mi ilyen módon térünk vissza a balladához, a háborúhoz, Lee van Cleef világához, a vagonok és hányaveti fenegyerekekhez, akik dacolnak a halállal. De igazán, csakugyan mind eljutunk a kőkeményhez, és nem lesz más, mert bekövetkezik.

*És mindig csak végig,
a legvégéig,
a végnek végéig,
igazán, csakugyan,
és ott aztán hej,
a kő kemény lesz és a vaj puha,
és nincsen más csak igazán,
és nincsen más csak csakugyan.*

A Múcsarnok is a végéhez érkezik, az „új élet” kezdetétől, a levéltől eljutunk a zárathoz, a véghez mint témához, megjárjuk körkörösén a XIX. és XX. századot. Találkozunk a *Múcsarnok*ban azokkal a portrékkal, akik ezt a modernséggel fémjelzett életfelfogást, művészeti szemléletet kialakítják, megteremtik, azokkal, akik kikerülhetetlenek a modernség lét-felfogásában, azokkal, akik végességük ellenére művészetükben időtlent voltak képesek alkotni.

Mi kellett ehhez? Hogy egy percig se alkudjanak a talmival, hogy úgy utazzanak végig saját korukban, kiszabott életidejükben, hogy méltóvá váljanak arra, hogy bennünk folytatódjanak tovább, hogy a mi filmünk részesei lehessenek. Ezért lenne érdemes, ezért kéne művészetet csinálni, és az arra méltót támogatni. A váteszek kora lejárt, de az értéktelentől, értékhordozóké új utakon, teherbíró lovakkal kéne hogy induljon. Ami nem ilyen céllal születik, meg fog érni a feledésre, kiesik majd a művészet történetéből, még ha ma divatos is, mert nem segíti, nem befolyásolja az egyén magántörténelmét, mert üres és semmitmondó, nem értékteremtő.

Ady így mondja: *„Förtelmeit egy rövid Mának / Nézze túl a szemem.”*, Cseh Tamás dalnokszerpben: *„Az angyalok földjén várok rád, egy kocsmában, ami a törzshelyem, Ördögmalom a neve, de meglehet, hogy csak képzelem.”* Végül Petri, a botrányhős intellektus, a vitatott, de lényegi és kikerülhetetlen álljon e szöveg végén, a művészet végcélja okán, tanulságtévőként.

A költészetről

*Mikor helyzetek és gondolatok
világosan egymásra utalnak,
de anélkül, hogy vissza lehetne
vezetni egyiket a másikára:
s ha szó sincs
következtetésről, se szükségszerűségről,
mint fák a gyökereikre
mégis úgy utal
egyik a másikára
– megfoghatatlanul:
akkor a költészet elérte célját.*

ACSAI ROLAND

A műfenyőkről

A villamos remízbe
a villamos beállt,
a napnak szürke fénye
a Bosnyákon talált.

A délutáni felhők
elúsztak csendesen,
galamb táncolt keringőt,
forgott a föld velem.

A templomnak tornyában
megkondult a harang,
és vitt tovább a lábam,
mentem tovább magam.

Már állt a műfenyőfa,
lógtak a gömbjei,
és lett mind egy tükör ma,
mi létem tükrözi.

A nutriákról

A nutriatenyésztés
régebben érdekelt,
és ebben a témában
tettem pár könyvre szert.

Gyerek voltam még ekkor,
hat-hétéves talán,
és úgy emlékszem rá, hogy
élt még a nagyapám.

Lakott a szomszédjukban
egy srác, nálam nagyobb,
ki nutriákat tartott,
s megmutatta, hogy.

Azóta emlékemben
van egy sötét odú,
hol nutriái laknak:
bundájuk húlt hamu.

Z. NÉMETH ISTVÁN

Tettenérés

Benyitok a versbe,
riadtan rebbennek szét
az írásjelek.

Bambán bámul a térbe
egy kába hasonlat,
s a költői képek
kiégett villanykörték.

Derékig gázolok
a szavak véráramában,
szemhéjamon érzem
a kifordított jelentések
izgalmát, a metaforák
lüktetését.

Nyelvem hegyén
megnyugtató válaszok
várják, hogy
valaki kérdezzen.

Királyvá koronáz
az utolsó sor.

közben

Bolond szakács az érzélem,
poénokat sütöget,
rímeket pirít,
az emberiség közben odaég.

ZALÁN TIBOR
A kőmanó
meséiből

Majd elfelejtetd
az utad felém És majd
zuhog mögöttem

+

Majd éjszaka van
A hideg égi pára
tarkódra pereg

+

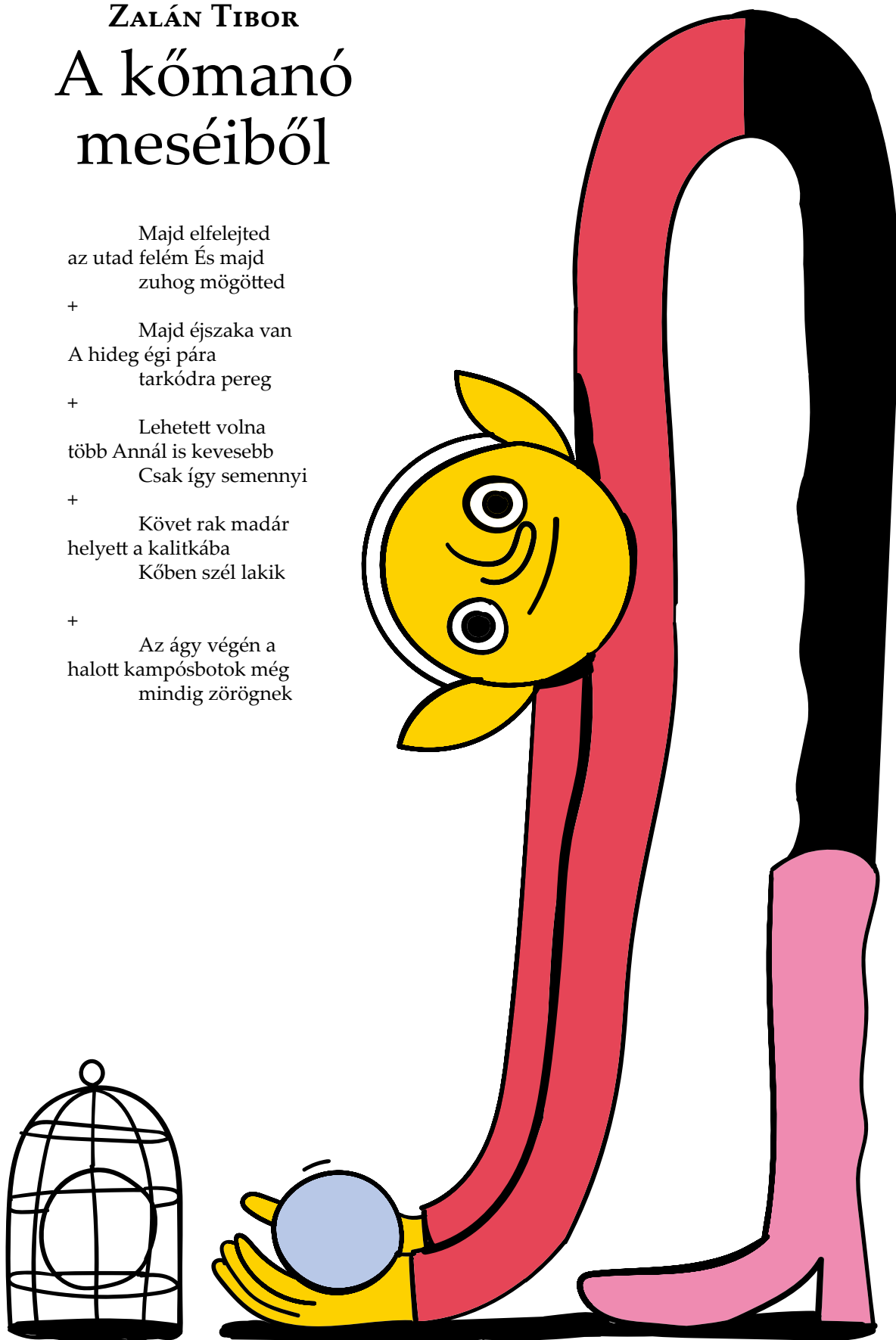
Lehetett volna
több Annál is kevesebb
Csak így semennyi

+

Követ rak madár
helyett a kalitkába
Kőben szél lakik

+

Az ágy végén a
halott kampósbotok még
mindig zörögnek

Nyugat – ma (2023)

A Kölcsey Ferenc Gimnázium évek óta szakmai partnere az Újnyugat Irodalmi Körnek. Tehetséggondozó programunk részeként ezúttal a tanintézmény 17 éves, 10/b osztályos tanulójának írását jelentetjük meg a Nyugat Plusz (2023/1) kiadványban..

HÁRTÓ BENEDEK

Én, Odüsszeusz, több hibát nem követek el...

Sokat töprengtem mostanában; egyéb teendőm amúgy sem volt. Mármint azon kívül, hogy szeretett Kalüpszómnak nap mint nap kedvére tegyek. Arra jutottam, hogy túl sok hibát követtem el az elmúlt években, de több nem lesz.

Az első és legnagyobb hibám mindjárt az volt, hogy ezekkel a fatökű, tyúkagyú, gyermeteg lelkekkel indultam el Trójából. Jaj, pedig hívott engem ifjúkori cimborám, Kuraphidész, nem tartanék-e vele gyors hajóján Ithakába. Jó komám úgy vélte, ha Poszeidón kegyes hozzánk, úgy hat hónap után kiköthetünk Ithaka partjainál. Kuraphidész azt sem mulasztotta el megemlíteni, hogy a hajóút során nem unatkoznánk, hisz vagy tucatnyi, formás tomporú trójai, thrák és pannon leányt is vinnénk magunkkal, meg tüzes trójai és babilóniai borokat.

De jaj, én szerencsétlen tökkelütött, úgy gondoltam, megmutatom ennek a Kuraphidésznek, hogy húsz hajómmal, s hajónként negyven dagadó izmú harcos legényemmel otthon leszek én már négy hónap után, jó Pénélopém karjai közt, s így nemet mondtam a jó cimborának. Így esett, hogy ezekkel a tesztoszteronszagú, csekély elméjű, számárlelkületű óvodás barmokkal hajóztam sok-sok éven át, és alighanem idővel az én elmém is hozzátahosódott ezekhez a mamlaszokhoz.

Így történt hát, hogy útnak eredtünk, s elsőként Iszmarosz szigetén álltunk meg pihenni, mert legényeim morgolódtak, és jelezték, szívesen kardélre hányják a helyi lakosságot. Az ötletet magam is jónak találtam. Kikötöttünk hát, de hamar beláttuk, hogy a futás szégyen, ámde hasznos.

A lótuszevők szigetére nemigen vesztegetnék szót, hisz ott nem is én követtem el hibát, és onnan szerencsére hamar meg is szabadultunk, viszont három jó harcosom amúgy sem dús elméjét az ott elfogyasztott narkotikumok erősen összekuszálták, s bolond beszédeikkel a továbbiakban is aggasztották legényeimet.

A küklopszokkal, különösen ezzel a Polüphémoszal azonban erősen meggyűlt a bajunk. Ó, pedig hogy kérleltek hű legényeim:

„...vigyük el sajtját, forduljunk vissza, s utána gyorsan a fürge hajókra vezetve a sok gödölyét és bárányt aklukból, hasogassuk a sós vizet újra...”

De én, eszement idióta, úgy gondoltam, tanulja már meg ez a baromarcú, hogy a keménytökű akháj gyerekeket nem akármilyen fából faragták. Sőt, még az is megfordult a fejemben, hogyan mesélem majd el a haveroknak, miként nyomtam bele egy kifejlett küklopsz orrát a saját ürülékébe, szóval maradtunk. Mostani eszemmel már amondó vagyok: ez hiba volt. Vagy egy tucat harcosom maradt ott a hülyeségem miatt.

Aiólosz szigetén nem is lett volna baj, de hát itt jön megint az, hogy egy csapat gyengeelméjűvel hajóztam. A marhabőr tömlőkbe varrt szeleket, míg én egy amfora jófajta thrák bort elfogyasztván édesen aludtam a hajó tatján, a kevés gondolatú Kretenisz meg a két melák haverja

szabadon eresztette, mert azt gondolták, arany van a tömlőkben. Arany... értik? Miközben a zsákokat fél kézzel meg lehetett emelni?! De én vagyok az igazi bolond, hogy nem számítottam erre. Hibát hibára halmoztam.

A lasztügönök... ó, basszus, azt inkább hagyjuk. Folyjon ki a szemem, ha még egyszer arra megyek! Nagy hiba volt ott kikötni.

Hát Kirké..., mondjuk, az is elég nagy hiba volt részemről. Pedig ott is mondták a fiúk, hogy nem kéne bemenni a sziget belsejébe, mert ott van az a gomolygó füst, de hát én úgy voltam vele, hogy itt tutira lesznek csajok, úgyhogy szóltam is rögtön a fiúknak: maradunk. Gondolom, kitalálják: hiba volt. Pedig Kirké nagyon beleváló nő volt, csak kicsit túlságosan is ragaszkodó. Hát így esett, hogy úgy egy évig maradtunk a szigeten. Mi Kirkével élveztük a parti napsütést, a fiúk meg kedélyesen röfögtek körülöttünk. Fel se tűnt, hogy múlik az idő. Teiresziásznak kellett emlékeztetnie, hogy volna még itt egy kis utazás Ithakáig.

A sziréneket elég jól megoldottam, és szerintem Szküllával és Kharübdisszel se volt nagy gond. Thranakié szigetén viszont ismét nagy bajba kerültünk. Így esett, hogy végül csak én maradtam a csapatból, és immár hetedik éve élvezem Kalüpszóm vendégszeretét. Kirké is tapasztalt szerető volt, de amit Kalüpszó tud... hát olyat én még hellén leánnyal sem éltem át.

Engem viszont vár Ithakában Pénélopé, akit, ha hinni lehet a kósza pletykáknak, ostromolnak a kérők. Holnap hajnalban felhúrom a vitorlát, s véget vetek a hibák sorának: irány Ithaka. Jövök hozzád, jó Pénélopém!

DEBRECZENY GYÖRGY

a verset eltemették fegyencruhában

a kegyelem kegyetlensége tette erőssé
a rokonok körbeállták és várták
hogy most feltámad vagy csak le
az ajtó előtt hagyták a kerti cipőket
a kóbor macskák árván szállnak
ide meg oda és mindent összeszarnak
aztán még ezek az undorító bőregerek is
öten ülnek egy biciklin
végre van idejük bejárni a várost
és a gégemetszés utáni kanülcserében
bármikor segédkezni

a rokonok holnap elmennek
a fegyencruháért és a nevelőnőért
a bőregerek osztrák nevelőnöje
Handke-drámákat olvas fel németül
a feltámadott kerti cipőket
Ottlik köszöntötte egy virágcsokorral
a jelzőlámpa fénye feketére vált
megváltás jó hogy eljöttél
ide az egyebek mappába mentettelek
az öregasszony addig a padlón feküdt
ott ahol régebben az öregember is

a rokonok megjönnek holnap
a koporsóval és a halotti ruhával
hozzák a kegyelmet
a halotti bizonyítványt
leszedik a postaládáról a nevet
szóval minden megy a maga útján
mivel a vers már nem véd senkit
és nincsen csillagkoszorú sem halotti
mit tettél annak érdekében
hogy hagyják visszaáradni a búzt
a folyóból a lefolyóból?

a napkorong fölcsúszott a város fölé
a magyar kultúra napja tiszteletére
fölcsúszott majd csobbant a vízbe
mit tettél annak érdekében
hogy a kapus kanüljét kicseréljék
tizenegyesnél valaki eltolta a biciklit
a verset eltemették fegyencruhában
a kegyelem addig a padlón feküdt
a kóbor macskák Ottlikot és Handkét
köszöntötték vadvirágcsokorral
végre jutott erre idejük

Manézis

Nyugatplusz

BOZÓK FERENC

Költők és tigrisek

„Tigris! Tigris! éjszakánk
erdejében sárga láng,
mely örök kéz szabta rád
rettentő szimmetriád?

Milyen katlan, mily egek
mélyén gyúlt ki a szemed?
Szárnyra mily harc hőse kelt,
aki e tűzhöz nyúlni mert?

Milyen váll és mily művész
fonta szíved izmait? És
mikor elsőt vert szived,
milyen kar s láb bírt veled?

Milyen pőröly? mily vasak?
Mily kohóban forrt agyad?
Mily üllőre mily marok
törte gyilkos terrorod?

S amikor befejezett,
mosolygott rád a mestered?
Te voltál, amire várt?
Aki a Bárányt, az csinált?

Tigris! tigris! éjszakánk
erdejében sárga láng,
mely örök kéz szabta rád
rettentő szimmetriád?”

(William Blake: *Tigris*;
Szabó Lőrinc fordítása)

Vitathatatlan, hogy a világlíra legnagyobb, legnépszerűbb, leggyakrabban idézett tigris-verse: olyan nagy, hogy fölénk magasodó nagysága árnyékot vet a többi, egyébként szintén igen izgalmas költeményre. Pedig formailag igen egyszerű, ám képi világa és dinamikája magával sodor. Talán azért ragad meg bennünk olyannyira, mert Blake, a költő – képzőművészként önmaga illusztrálta saját könyveit – ebben a versben is nagyon láttatni akarja a ragadozót, sőt, tapinthatóan éreztetni vadállat hőségét. Szinte érezzük áramvonalas testét, a kohóban kimunkált izmait, féktelenségét, még a nagymacska testének roppant súlyát is. A szerző azt igyekszik

demonstrálni, hogy Isten, a „kohóval, kovácsműhelyben” dolgozó Mester (mi több: Művész) micsoda szimmetrikus remekművet alkotott! Kifinomult megmunkálása ellenére halandó lényt hozott létre a Mindenható, az Örökkévaló, a halhatatlan kezű (*immortal hand*) Művész. Kosztolányi Dezsőre (a Blake-vers másik, Szabó Lőrinc mellett szintén számontartott, de talán ebben az esetben kevésbé sikeres fordítójára) olyannyira hatott a tigris képe és heves lendülete, dinamikája, hogy *Rózsaszüret* című versében ezt írja: „Akár a tigris szörnyü karma / megyek előre zúzva, marva.” Ő szintén igen szeretett láttatni, és rajongott a színeért (ld. *Mostan színes tintákról álmo-*

dom). Az eredeti mű *burning bright*-ját (égő fény) Szabó Lőrinc „sárga láng”-nak fordította, Kosztolányi pedig (az *éjjelen* szó rímkényszerűe miatt némi képzavarral) fénycsóva helyett „csóvafény”-nek.

Nem egyedülálló a világlírásban a tigris bundáját lángolásként ábrázolni. Találó kép például Ono Bushi képe, melyben a tigris bundáját égő napraforgónak látja: „*Mint a tigris, / körös-körül lángol a napraforgó.*” (Ono Bushi: *Macska, napraforgóval*; Kosztolányi Dezső fordítása) Gryllus Vilmos közkedvelt, Tigris című gyerekdalocskájában szintén ezt a sárga – fekete színjátékot éneklé, ám a gyerekdalban a tigrisnek nemcsak a sárga-fekete bundája lángol, hanem a szeme is: „*Sárga-fekete, sárga-fekete, / jön a dzsungel fenegyereke! / Fekete-sárga, fekete-sárga, / tűzként lobban szeme lángja*” Két kínai költő, Li Sang-Jin és Li Taj-Po versének magyar műfordítását is találtam, amelyekben jáspishoz hasonlítják a költők (vagy a fordítók) a tigrist. Nem tudom, egymástól független költői vagy fordítói leleményről, vagy a műfordítók egymásra hatásáról van-e szó: „*csodálatos jáspis-tigris*” (Li Sang-Jin: *Ódon rege*; Kosztolányi Dezső fordítása) „*Mint a tigris háta sávval / Ívlik a jáspis-híd által*” (Li Taj-Po: *A porcelán pavillon*; Kaffka Margit fordítása). A jáspis szennyezett kvarckristály, más szóval féldrágakő, melynek több színvariációja is előfordul, de a sárgásat angol nyelvterületen tigrisbőr jáspisnak (*tiger skin jasper*) is nevezik.

A tigrist, mint a növényzetbe belekapó lángolást a képzőművészetben legplasztikusabban talán Henri Rousseau festette meg, a *Tigris, trópusi viharban* című festményén. A „vámos” Rousseau egyébiránt nagyon szerette ezt az állatot ábrázolni, sok szép tigris-képe közül talán a legemlékezetesebb az az önarckép, melyen tigris hátán lovagol és közben ukulelén játszik.

A vad, heves ragadozó, a tigris és az ártatlan prédaállat, a bárány ellentét-párhuzama számos alkotásban megjelenik a világirodalomban. Blake is él ezzel a párhuzammal. A *tapasztalás dalaiban* (*The Songs of Experience*) közölt Tigris-nek direkt előzménye Az *ártatlanság dalaiban* (*The Songs of Innocence*) korábban közölt A *bárány* című Blake-vers: „*Barikám, ki növelt? / Barikám, ki nevelt? / Mondd, ki adta éltedet, S parti réten jó füvet; // S adta rád az örömet, / Fényes gyapju-köntösöd; / S gyengéd bégetétedet, / Mely vidámit völgyeket?*” (Weöres Sándor fordítása).

Az *ártatlanság dalaiban* a gyermekkor naiv, tiszta tapasztalatlanságait bemutató versek sorjájának, A *tapasztalás dalaiban* ezen versek párversei találhatók, a felnőttkor tapasztalattal és bűnökkel is terhelt nézőpontjából. A bárányról és tigrisről szóló versben egyaránt a Teremtőre, Alkotóra kérdez. A *Tigris*-ben rácsodálkozik, hogy mindkettőnek ugyanaz a teremtője. Blake, mint hívó költő nyilván a bárány-képben Jézusra is utal, azonban a jézusi szelídség párhuzamaként hiba lenne a tigrisben a sátánt keresnünk, mint Jézus ellentétét. Az igazi ellentét inkább ott feszül, hogy a tigris ragadozó, a bárány áldozat, a tigris felfal, a bárány pedig az, akit felfalnak. A tigris vad, a bárány szelíd. Saját személyiségünk kibékíthetetlen ellentmondásaira is gondolhatunk: mindannyian voltunk már életünk során tigris és bárány szerepében egyaránt.

Juhász Gyula is alkalmazza ezt a párhuzamot az *Irma* című szerelmes versében. A szerelmes férfiben lévő kettősséget mutatja fel: „*Ha szelídség kell néki, mint a bárány, / Úgy hevernék én édes nyoszolyáján, / Ha vadság kell, hát marcangolni tudnám, / Mint tigris, forrón, vágakozva, durván.*” Juhász Gyula nagy felfedezettje, József Attila is kifejezésre juttatja az emberi szív ambivalenciáját, ám a *Csak az olvassa...* című versében a tigrishez nem a bárányt, hanem a préda-őzet rendeli hozzá: „*szívében néha elidőz / a tigris meg a szelíd őz*”.

Különleges versnek tekinthető Reményik Sándor A *szent vegetáció* című verse, ahol ő a bestiális vadság ellentétéként nem a bárányt vagy az őzet jeleníti meg, hanem a növényi létforma passzív, védtelen, de békés, senkinek sem ártó szelídségét: „*Az állattól, mely ágaskodik bennem, / Futva futok a növényvilághoz, / (...) Mert állat bennünk minden, ami rút, / És minden, ami szép, talán növény (...) / Mi szebb: csattogó tigris-foggal járni / Vérre és kéjre mindig szomjasan, / Vagy óriásfaként nyugodtan állni, / Mind egy, hogy lombosan, vagy lombtalan?*”

A tigris és prédájának kegyetlen játszóját szépen ábrázolja Leconte de Lisle is, *Bozót* című versében: „*Nem látni dámvodát, remegve habozót, / gazellák léptitől se reszket a bozót. / Az éhség se marja fel mozgó sovány hasát; / és összekuporul, halálos némaság*” (Kosztolányi Dezső fordítása)

A magyar költészetben olykor a veszélyes női szépséget, vagy a női ármányt, kiszámíthatatlanságot nevezik tigrisnek. Itt van például Csokonai Vitéz Mihály *Az elszánt szerető* című verséből egy idézet: „*Jajj, fuss a szépek-*

től, / Mint a tigrisektől, / Jámbor lélek!” Vagy Tompa Mihálytól: „Te nőarcú tigris... kétszer gonosz lény” (Borics és Prezlava). De természetesen a leggyakoribb a nyers vadság vagy a gonoszság szimbólumaként: „Vad, tigris emlő szoptata tégedet” (Vörösmarty Mihály: A kegyetlen emberről) „Ott a tigris, üvöltözve / Vér-szemmel néz szerteszét” (Petőfi Sándor: A sivatag lakói)

A tigris negatív irodalmi megítélését talán felerősítette, hogy például Kipling *A dzsungel könyve* című művének az egyetlen egyértelműen negatív, egyértelműen gonosz állatszeplője, de alakja olykor oldottabb, humoro-

sabb írásokban is megjelenik: Márai Sándor például a platói szerelmet vegetárius tigrishez hasonlítja. Vagy itt van például egy vers a magyar félmúltból: „Én vagyok a / szörnyű tigris, / nálam szörnyebb / tigris nincs is.” (Orbán Ottó: *Tigris*)

A különböző történelmi korok emberei gyakran gondolták, hogy a tigris veszélyes az emberre. Most már belátjuk, hogy mi is veszélyesek vagyunk rá. Vagy ahogyan Bernard Shaw mondaná: „Amikor egy ember megöl egy tigrist, azt sportnak hívják, amikor viszont a tigris akarja elpusztítani az embert, azt kegyetlenségnek.”

Petőfi 200

MISKE EMŐ: Az erdei lak 3.

FARKAS GÁBOR

Híd lélek és lélek között – Reményik Sándor versvilága

Ha Isten a költőre tekint, az embert látja és tetteit, amik jók vagy rosszak. Valójában csak az embert látja és annak szabad akaratát, hiszen a költészet maga (mint cselekedet) az ember szükséglete, nem Istené. A költészet pedig az egyik legmélyebb és leginkább közösségi szükséglete az embernek.

A szakralitás, a szakrális nyelv ugyanis kapcsolatot jelent a transzcendenciával, az érinthetetlenlennel – nemcsak a költő, hanem a művet befogadó közösség számára is. A vallásos hit nem feltétele ugyan a szakrális versbeszédnek, hiszen a költői alkotásokban a vallás különböző aspektusai, fogalmai úgy is megjelenhetnek, hogy maga a versüzenet nem vallásos, de a vers közösségi hatóerejének mégis minden esetben alapja az alkotó hite, vallásosságának megjelenése a műben. Ha Reményik Sándor költészetét jellemezzük, kijelenthetjük, hogy ez a hatóerő úgy realizálódik a versnyelvben, hogy az immanens fogalmi keret a szövegben közösségi irányúvá válik, vagyis az alkotói tapasztalat – legyen szó hitvallásról, hazaszeretetről, családi kötődésekről, eszmékről – nagyobb perspektívában értelmezhető: abban az adott közösségben, amelynek az alkotó is tagja és sorsvállalója volt. A Reményik-versekben ez az összefüggés – tehát az immanens tapasztalat és a közösségi hatókör összefüggése – avatja a szakrális nyelvet magasabb szintűvé.

Az 1890. augusztus 30-án evangélikus család gyermekeként, Kolozsváron született Reményik Sándor méltatlanul mellőzött költőink egyike. Pedig már életében nem kisebb irodalmárok méltatták, mint Babits Mihály, aki így jellemezte a szerző identitástudatát: „A magányos költőhöz közelebb van talán a haza, mint máshoz: minden emberi dolgok közül ez van legközelebb. (...) A versekhez ember kellett, s a költő értékei emberi értékek. Ember, erdélyi ember és magyar.”¹; de Németh László is a nemzetéért tenni akaró köl-

tóként jellemezte Reményik Sándort: „Ha a társadalom alatt megnyílik a föld, a szakadékból költő ugrik elő.”² Sajnos a II. világháború után a hivatalosan kanonizált XX. századi irodalmunkból „számúzték”: költészetéről írni, elemezni azt (vagy rendezvényeken szavalni) nem volt szabad. Ez a kommunista államhatalom ideológiáját ismerve ugyan érthető, de az már kevésbé, hogy még a 2000-ben megjelent *Új Magyar Irodalmi lexikon* is azt írja: „...neve az irredentizmussal forrt egybe” – legalább most tegyük hozzá, hogy 1949 után. Reményik Sándor életművéről a hallgatást először Czine Mihály és Imre László irodalomtörténészek tanulmányai, majd az 1981-ben megjelent *Jelt ad az Isten* című verseskötet törte meg – jelezve a költői életmű iránt tapasztalt folyamatos érdeklődést. Ezt követte 1983-ban válogatott verseinek *Az építész fia* című kötete, majd az 1990-ben közreadott *Erdélyi március – Álmodsz-e róla* című válogatás és több kisebb, főként vallásos verseit bemutató kötet. 2005-ben jelent meg összegyűjtött verseinek két terjedelmes kötete, és 2007-ben *Lehet, mert kell* címmel egy (a költő pályáját bemutató) dokumentumkötet. Az évtizedeken át tartó mellőzésnek azonban nemcsak politikai/társadalmi hátterei lehetnek, hanem indokolttá teheti az a befogadást megnehezítő eszmeiség, amely egyértelműen meghatározza Reményik költészetét. Ugyanis a „...költészet lényege Reményik szerint titok, a vers híd »lélektől lélekgig«, birodalom, amelynek területére csak az léphet, aki hasonló érzések és a költővel azonos lelkeség hordozója.”³ Ez a költeményeken jól tükröződő alkotói látásmód nyilvánvalóan

1 BABITS Mihály: Az erdélyi költő. Nyugat, 1940/8

2 NÉMETH László: Reményik Sándor. Protestáns Szemle, 1927/7.

3 JANCSÓ Elemér: Reményik Sándor élete és költészete. In: Kisgyörgy Réka (szerk.): Reményik Sándor emlékkönyv. Erdélyi Szépművészeti Céh, Kolozsvár, 1998. 78.

"Benéz a havas
Érén, Kološvárnyu."

nem könnyítette meg Reményik Sándor recepcióját az elmúlt évtizedekben.

Reményik költészetében a nemzeti és a valósi identitástudat elválaszthatatlan egységet képez: ez nem csupán erdélyiséget vagy az evangélikus felekezethez tartozást jelentette számára, hanem egy olyan, a kereszténységre és magyarságtudatra épülő identitást, amely egyaránt ragaszkodik anyanyelvéhez, szülőföldjéhez és a Biblia ígéjéhez. Reményik költészete erdélyi és magyar. Éppen ezért „...mámosabban érzékeli a szavaknak az egynyelvű közegben könnyebben megfakuló szépségét, varázsát. A kisebbségi nyelvhasználatnak ezt a szakrálissá táguló funkcióját jelölte meg eszményként és követelményként Reményik Sándor gyakran idézett versében, *Az igében*: »Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek, / És áhitattal ejtsétek a szót, / A nyelv ma néktek végső menedéktek, / A nyelv ma tündérvár és katakomba, / Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek«⁴

Reményik a trianoni békediktátum ihlette Végvári álnév alatt közölt versei miatt az elmúlt évtizedekben az irodalomtörténeti diskurzusokból mellőzötté vált, de ha az erdélyi magyarság akkori léthelyzetét, a többségi román vezetés elnyomásra és megalázásra, valamint erőszakos asszimilációra épülő po-

litikáját tekintjük, nem csodálkozhatunk a Végvári-versek írójának hangnemén:

„Ha vihar volnék... de nem vagyok vihar,
Csak könnyem csordul
A néma csendben és fogam csikordul.”

Ám 1918-ra végleg elcsitul ez a visszafojtott düh Reményik lelkében, és „vad tusák közül / Immáron Istenéhez menekül.” Így fogalmazza meg maga a költő *Mért hallgatott el Végvári?* című költeményében a vallásos hitbe, az evangéliumok szavaiba helyezett reményt kifejezve, a dühöt háttérbe szorító, megtartó irgalom erejét. „A szétdarabolt ország feletti keservet hírül adó irredenta dalnok helyett a kezdeti arcvonásai mélyülnek el: mélyebb, gyötrődőbb, igazabb költő a következő kötetek alkotója.”⁵ – fogalmazza meg találóan Antal Margit.

Életében összesen tizenkét kötete jelent meg, kétszer is Baumgarten-díjjal tüntették ki, 1941-ben pedig posztumusz MTA életmű-díjat kapott. Jól mutatja ez, hogy mellőzöttsége – habár a *Nyugatban* például egyszer sem jelent meg műve – halála után, a kommunista hatalomátvétellel kezdődött. Az izmusokat, a hagyományos társadalmi szerkezet felbomlását, valamint a negatív irányú történelmi vál-

4 LISZTÓCZKY László: A költő feltámadása. Tanulmányok Dsida Jenőről. Dsida Jenő Baráti Kör, Eger, 2008. 13.

5 ANTAL Margit: Kiegészítés Reményik Sándor portréjához. In: *Magiszter*. 2004/2. 96.

tozásokat mind életidegennek tartotta. Ahogy *Forradalom* című versében fogalmaz:

„Hogy láncot törve kovácsolsz új láncot:
Ne tudd és legyen hős ez akarásod,
Lesz minden újra egyforma ki holt,
De Te ne tudd, hogy mindhiába volt.”

Ugyanúgy nem hitt tehát a forradalmak népvüdvözítésében, mint az elcsatolt területek erőszakos revíziójában vagy a felsőbbrendűség elméletében. De hitt abban, hogy a gyökerekhez ragaszkodni kell, és azért agítált, hogy az erdélyiek Erdélyben maradjanak: „Eredj, ha tudsz... Eredj, ha gondolod, / hogy valahol, bárhol a nagy világon / könnyebb lesz majd a sorsot hordanod” – írja egyik legismertebb, legtöbbet szavalt, egyben leginkább felesleges politikai felhanggal magyarázott *Eredj, ha tudsz* című versében. És hogy mennyire nem volt irredenta? Elég csak említeni szintén egyik legismertebb két verssorát az előbb már idézett *Mért hallgatott el Végvári?* című költeményből: „Nem a mi dolgunk igazságot tenni, / A mi dolgunk csak: igazabbá lenni.” Hitt tehát abban az egyetemes jóban, ami áthatja az emberiséget a kezdetektől, és ami az istenhitben gyökerezik. Innen ered mély, átél és líráját is átható vallásossága. Az 1920-as évek „erdélyi költői triászának” másik két szerzőjétől – Áprily Lajostól és Tompa Lászlótól – a nyilvánvaló tematikai hasonlóságokon túl (miszerint mindhárman a közös eszmélkedést és eszménykeresést helyezték versviláguk középpontjába) szintén ez különböztette meg. Míg azok az erdélyiségnek adtak hangsúlyt, Reményik az emberiség alapvető hajlamát hangsúlyozta a jószágra. Ahogy Németh László fogalmazza meg egyik írásában: „Nincs ennek a forrongó világnak jellemzőbb lírikusa, mint Reményik. [...] türelem, szeretet, minden csepp erő megbecsülése hatja át, s emberi emelkedése megérzik lírájában is”. Az emberi emelkedést, az egyetemességbe vetett hitet tehát előbbre helyezte az aktuális történelmi-politikai viszonyoknál. (Költészetében is kimutathatóan identitását az előbbi inkább meghatározza, mint erdélyisége.)

Reményik Sándor versvilágában az 1910-es évek végétől jelen volt a türelem és a szeretet vallomások, lírai kifejezése olyan biblikus

jelleggel, amely tematikáját tekintve az evangéliumi örömhírtől az Apokalipszis végítéletének eschatologikus összefoglalásáig vezet. Reményik magát a költészet tettét is vallásos cselekedetnek tartotta. Ahogy *A test Igévé lőn* című versében fogalmaz: „Igy képzelem én a költészetet: / Új evangéliumnak, / Melynek alfája és omegája / Ez a tétel: / A test Igévé lett”. Ennek tükrében jogosan különbözteti meg Pomogáts Béla *Reményik Sándor költészet*e című 2008-as tanulmányában a költő evangéliumi és apokaliptikus verseit⁶. Míg előbbiekben a természetben és a köznapi életben is jelenlévő isteni gondviselés jelenik meg lírai képekben, utóbbiakban – Pomogáts Béla szavaival – „az ószövetségi próféták istenkereső szenvedélye vagy az Apokalipszis rettegése uralkodik”. Ezen apokaliptikus verseihez sorolható többek között az *Igaz beszéd hitem dolgában*, az *Ezt akartam* és az *Elkéstetek*. Mindhárom vers a harmincas évek nyomasztó légkörében született, mikor Reményik Sándor gondviselésbe vetett hitét is kikezdték azok a történelmi-politikai események, melyek a II. világháború kitöréséhez vezettek.

Pályakezdése is hiába kötődik időben az I. világháború végéhez, a szó szoros értelmében vett háborús versei nincsenek. Ennek is vallásos világnézete lehet az indoka, ugyanis „Reményik a háborút elkerülhetetlen végzetnek tartotta, népek és eszmék kegyetlen összecsapásának. Egyetlen kérdés foglalkoztatja csupán: mi lesz a magyar sors útja, hová vezet a pusztaság létét is fenyegető véráradat.”⁷

Már a költő első 1918-as *Fagyöngyök* című kötetében találunk vallásos hitre épülő létértelmező verseket: a *Tér és Idő*, vagy a *Forma* című költemények a skolasztikus létfilozófia személyes hangvételi összefoglalásai. Az emberi történelem meghatározói, a tér és az idő (a *Tér és Idő* című versben mindkettő nagy kezdőbetűvel, mintegy megszemélyesítve szereplő fogalmak). Ezek egyben korlátjai is a testben létezésnek: „A Tér a behavazott pusztaság (...) Mít szennyez egy-egy percig ember-lábnym” – a versben a panteista szemlélet az uralkodó, tehát a bűnt allegorikusan kifejező előbb idézett sort megelőzi az isteni létet tükröző természeti elemek felsorolása: „A Tér (...) részei: egy talpalatnyi föld, / Vagy fű, vagy kő, vagy víz, vagy levegő”. A Tér ki-

6 POMOGÁTS Béla: Reményik Sándor költészet. POMOGÁTS Béla (szerk.): Egy eszme indul – Reményik Sándor arcképehez, Budapest, Kairosz, 2011. 16-17.

7 JANCSÓ, 1998: 86.

terjedése és az Idő ebben az értelemben a Teremtő metaforái, és az emberi lét kicsinységét, a születés-elmúlás szisztémájának visszavonhatatlanságát fejezik ki a vers nyitó és záró ketében: „A Tér a behavazott pusztaság (...) S az Idő behavazni újakezdd, / Az Idő, ez az örök hóesés. // És hajnalra nincs se nyom, se kereszt.” Hasonlóan panteista szemléletű a *Forma* című költemény is. Azonban (szemben a *Tér és Idővel*) a természet részeként értelmezett emberi létezésnek nem annyira a korláta- it, mint inkább azok leküzdését fejezi ki: „Sötét anyag: ím lebirkóztalak, / Belőled lettem: ám urad vagyok.” A kicsiny ember reflexiója, tudatára ébredése ez saját létezésének fontosságára a Teremtésben. Ennek a tudásnak a birtokában önérzetesen fejezi ki a költő ezt a fölényt a vers végén: „az én fényem ragyog”.

„Az istenkeresők legtöbbször útja ritkán egyenes és sima, tele van halálkanyarokkal, örvényekkel, áthidalhatatlannak tűnő szakadékokkal. (...) Ez alól nem kivétel Reményik Sándor sem.”⁸ Az 1920-as években Reményik költészete mégis túllép az egyéni és kisebbségi sors lejegyzésének hitvallási keretbe szorításán, és egyre inkább egyetemesebbé válik. Az erdélyiség, a magyarság tudatának megfogalmazását felváltja az emberiség közösen megtapasztalt előélményének, a teremtettség transzcendentális összefüggéseinek lírai kifejezése a Biblia tükrében. Az 1925-ös *Egy eszme indul* című kötet olyan versei jelzik ezt, mint a *Kegyelem* vagy *Az én békességem*.

A *Kegyelem* első szakaszában mintha Madách történelmi színeit már megtapasztaló, a tizenötödik színben erejét vesztett, lelkében legyőzött Ádámot szólítaná a lírai én: „Először sírsz. / Azután átkozódsz. (...) Szótalanul, gondolatlanul / Mondod magadnak: mindegy, mindhiába: / A bűn, a betegség, a nyomorúság, a mindennapi szörnyű szürkesség / Tömlöcéből nincsen, nincsen menekvés!” A reményvesztett állapot mértékét a fokozás nyelvi alakzatával ábrázoló első részben megfogalmazódik az emberi identitás alapvetése is: „Akarsz, eget ostromló akarattal...” És mikor már ez az akarat nem tesz szabaddá, mert magában rejti a kényszerű folytonos újakezdd rabságát, „akkor – magától – megnyílik az ég”. A vers utolsó szakaszának

gondolatritmusra épülő szerkezete mintha a fokozás feszültségét ellenpontoszná:

„Akkor – magától – szűnik – a vihar,
Akkor – magától – minden elcsitul,
Akkor – magától – éled a remény.”

A költő itt túllép a madáchi tézisen, a küzdelem és az Istenbe vetett bizalom tézisének. A katolikus teológia modern irányzatának szentségtana állításáig jut el Reményik Sándor: a szentségek akkor is működnek a Szentlélek által, ha a hívő nem járul a szentségek kiszolgálója elé – vagyis profán megfogalmazásban maguktól fejtik ki erejüket. E teológiai tétel alapján válik érthetővé a költemény utolsó sora: „Ez a *magától*: ez a kegyelem.”

Reményik Sándor hitéből fakadóan az erdélyi tájról is keresztény költőként írt. A tájban a teremtés csodáját látta tükröződni, így a hegyekbe, erdőkbe, vadvizekbe, kövekbe ugyanazzal a hittel merült el, mint a Biblia szavaiba. Nem véletlen tehát, ha így fogalmaz az 1921-es borbereki versek *Bevezető* énekében: „Most elszültyedt a nagyvilág / Csak e völgy van s e vadvizek. / Tőlük tanulok énekelni, / Rájuk nézek, bennük hiszek.” Egyfajta immanens, panteista istenkép ez is, ami leginkább az 1918-as *Fagyöngyök* című kötet verseire, de a költő későbbi költészetére is jellemző, és nem idegen a huszadik századi erdélyi költészet egészétől sem – gondolok itt Áprily Lajos vagy Kányádi Sándor vallásos témájú lírai világára (utóbbinak első sorban kilencvenes évekből költészetére, a *Vallási jár a fák hegyén* és a *Szürke szonettek* című ciklusok verseire). A kő, a kőszikla gyakori jelkép Reményik tájverseiben, de emellett természetesen a szakrális szövegekben, a Bibliában is jelentős szimbólumnak tekinthető. Gondoljunk csak Péter nevének jelentésére vagy a kőből történő víz fakasztására, de említhetnénk még számos példát a kő szimbolikus megjelenésére az Ó- és Újszövetségből egyaránt. „A keresztény tipológiai szimbolizmus szerint az ószövetségi kövek Krisztus előképét jelenthették. A kőkultusz szakrális szerepe nyilvánvaló, gondoljunk a vizet fakasztó Mózesre vagy az Újszövetségben Péter megjelenésére a keresztény egyház megteremtésének jelképeként. A név kapcsolódik a latin petrus (görög petra) szóhoz.”⁹

8 BARLAY Ö. Szabolcs: „Magunkba le” – Reményik Sándor. Prohászka Baráti Kör, Székesfehérvár, 2009. 24.

9 CSONTOS Márta: A szikla-motívum Reményik Sándor költészetében. Hítel. 2019/november 89.

Reményik közösségi szemléletű, keresztényi elkötelezettségű lírájának nyilvánvaló alapja a templom, az egyház anyaországától eltérő, magasabb szintű szerepe a romániai kisebbségi közösségekben. Ugyanis amíg a többségi románság ortodox (vagy kisebb részben görögkatolikus), addig az erdélyi és csángó magyarság, valamint a szászok a nyugati keresztény egyházak valamelyikéhez tartoznak.

A harmincas évek radikalizálódó történelmi-politikai eseményei ihlették Reményik már fentebb említett apokaliptikus verseit. Ezek közé sorolható többek között az *Igaz beszéd hitem dolgában*, az *Ezt akartam* és az *Elkésztetek*. Mindhárom vers a harmincas évek nyomasztó légkörében született, mikor Reményik Sándor gondviselésbe vetett hitét is kikezdték azok az események, melyek a II. világháború kitöréséhez vezettek. Az 1936-os *Igaz beszéd hitem dolgában* a gyónás, a hitvallás párbeszéd formájára épül. A kérdező ezért lehet egy pap vagy lelkész, de lehet a lelkiismeret is. Az azonos – kérdezz-felelek – ritmusra hangolt versszakok formailag ellensúlyozzák a (belső) párbeszéd feszültségét, amely abból adódik, hogy a kérdések a keresztény hitvallás *Credó*-ban megfogalmazott alapvető tételeit érintik, és a lírai én válaszai nem kikezdzhetetlen, inkább kételkedő hitet sugallnak:

„– Istent, mondd, érezted-e mint Atyát? –
Soha. Ködös volt, ködös valami.
Legtöbbször a Szépségben láttam.
Nem tudok róla többet vallani.”

Leginkább a pályatárs Ady Endre kételkedő, olykor a Teremtőtől az emberi sors viszontagságait számon kérő istenes verseihez hasonlítható viszonya a hithez. De amíg Ady verseiből kiolvasható identitását a vállalt közösségi/prófétai szerep, a forradalmiság jelenti, Reményik – ahogy Babits fogalmaz – „mágnos és befelé élő ember”.¹⁰

A harmincas évek végére aztán ismét halakul a költői hangnem, de nem az evangéliumi örömet fogalmazza újra az egyre betegbb Reményik Sándor, inkább a Szent Pál leveleit idéző istenkép jelenik meg e kései verseiben, mint például az 1939-es *Ne ítélj*-ben:

„Istenem, add, hogy mind halkabb legyek –
Versben, s mindennapi beszédben
csak a szükségeset beszéljem.
De akkor szómban súly legyen s erő
S mégis egyre inkább simogató.”

Meglepően az *Igaz beszéd hitem dolgában* című verssel egy kötetben, az 1940-ben megjelent *Magasfeszültségben* helyet kapott *Ne ítélj* című vers az Evangélium egyik jelenetének, a házasságtörő asszonyt a kövezni akaró néptől védő Jézus beszédének teológiáját idézi: „Az vesse rá az első követ, aki bűntelen közületek!”¹¹ A költő egyetemessé emeli (az emberiségre vonatkoztatva), mégis személyesen értelmezi a gondolatot: „Istenem, add hogy ne bíráljak (...) Mi olyan együgyűn ítélünk / S a dolgok olyan bonyolultak.” Ezzel a költészet nyelvén is felülírja korábbi haragos/hazafias Végvári-verseit – kifejezve, hogy az emberi létet nem az emberi akarat, hanem az isteni kegyelem határozza meg:

„A dolgok olyan bonyolultak
És végül mégis mindenek
Elhalkulnak és kisimulnak
És lábaidhoz együtt hullnak.”

Reményik versei (Jancsó Elemér, a költő egyik értő biográfusa szavaival) azt hirdetik, „...hogy csak a minőségi, a lelki magyarság nehéz, de egyedül helyes építőmunkáján át juthatunk el a legmélyebb és legigazibb magyar életformák megteremtéséhez” – de értjük meg: *a legmélyebb és legigazibb magyar életformák megteremtéséhez* elengedhetetlenül szükséges a hit. Ahogy ezt annak idején Reményik Sándor is megértette. És az ő verseit olvasva egyetérthetünk Kristóf György szavaival is: „Az ő szavai orvosszavak voltak, halk sebkötések, fehér pólya bús szívek felett, (...) Híd volt az ő költészete, min áthaladva a lelkek serege találkozott, viadukt, mely messzi partokat kötött össze, fáklyaként világolt a vermek előtt, kenyér volt az asztalon, mindennapi kenyér. Lélekre vigyázás, lélek megtartás az ő költészete. A mindig beomló kút kiásása. Védekezés. Betongyűrű a beomlás ellen.”¹²

10 BABITS Mihály: Az erdélyi költő. Nyugat, 1940/8. 388-399.

11 János Evangéliuma, 8. fejezet, 7. szakasz. Szent Biblia. Szent István Társulat, Budapest, 1996.

12 KRISTÓF György: Reményik Sándor. Erdélyi Múzeum-egyesület, Kolozsvár, 1944. 10.

ZILÁHI NONO: Tabáni anziksz I-II

Z. NÉMETH ISTVÁN

Törökméz utca

– Már megint Cseresznyei!

Hát persze, amikor nem más, mint Babatünde Originál áll a tábla előtt, és láthatóan nincs tisztában Cézár életével. Csak azért dobtam Szép Gepárdnak azt az üzenetet, hogy egy kicsit elvonjam Pláne tanár úr figyelmét. Amíg engem osztogat nagy vehemenciával, csak sűg valami valamit ennek a gyönyörű nőszemélynek, akivel a szívem tele van. Ramszesz már akcióba is lendült:

– Élethossziglani diktátorra nyilvánította magát...

Babatünde Originál bólogat, hogy veszi az adást.

– Cseresznyei, te már a tanév első hónapjában kihúztad nálam a gyufát – fordul felém Pláne tanár úr, a válla fölött jól látni, hogy Ramszesz tömi a lány fejébe az információkat. Csak sajnos hallani is.

– Marcus Brutus és több szenátor összeesküdött és meggyilkolták...

Szerencsére Pláne tanár úrnak szelektív hallása van, ügyet sem vet arra, ki sűg Babatündének, csak azt hallja jelenleg, amit én mondok.

– Elnézést, tanár úr, de nem várhattam azokkal a fontos információkkal, amiket Gepárdnak küldtem. Nem akartam megzavarni az összeesküvőket abban, hogy hátbaszúrják Cézárt. Ami persze nem volt szép dolog.

Pláne tanár úr feje már kissé piros, de nem hagyja magát kiprovokálni. Babatündéből pedig ömlik a szó.

– ...gyakran fejfájás és apokaliptikus rohamok gyötörték...

– Epileptikus – javít Pláne.

– ...Marcus Butus – így Originál.

– Brutus... – javít Pláne, majd az órájára néz, és leülteti Babatündét egy kettessel. – Cseresznyei úr, megtenné, hogy kifárad a tábla elé, és folytatja a történetet? Fontos információkkal lehetnénk gazdagabbak.

A bosszú tehát nem marad el. Lássuk, miről is mesélhetnék. Talán arról, hogy Cézár pontifexként való debütálását miféle botrányok kísérték. Igen, a Bona Dea fesztivál, a szent rituálé, amin kizárólag nők vehettek részt, de ennek ellenére Publius Clodius Pulchernek sikerült belopóznia női álruhában. De Pláne úr nem ismeri ilyen részletesen a történelmet, azt hiszi, provokálom valami kis elmeszüleménnyel.

– Pompeia ártatlan volt az ügyben – mondom határozottan.

– De te nem vagy az. Ez legfeljebb a négyesre elég.

Pont ki is csöngetnek, de a helyemre vonulásom közben fél szemmel látom, hogy Babatünde hálás pillantást vet rám. Az utolsó óra elmarad, így végre elhatározom magam.

– Meghívhatlak egy fagyira?

– Ööö... – tétovázik Originál. – Még matekköröm van. Ha megvársz, nem bánom...

Gepárd közben megveregeti a vállamat. Ramszesz majdnem fel is lök.

– Mássz a fára, ó! – sziszegem neki, aztán ismét Babatünde sötétbarna szeme foglalkoztat.

– Megvárlak.

Ülni másfél órát a gimnázium folyosóján, szépen vagyunk. Köszönni minden arra elhaladó tanárnak és tanárnőnek, akik közül kevesen állják meg, hogy oda ne vessenek nekem egy félmondatot arról, hogy írjam már meg a cikket az iskolaújságba, legközelebb jobban figyeljek oda a helyesírási versenyen, adjak át valami teljesen felesleges üzenetet az osztályfőnökömnek, illetve köpjem ki a rágógumit. Amire Babatünde lerázza magáról a számjegyeket, kopogni fog a szemem az éhségtől, és álmos is vagyok, mert éjjel fél egyig tanultam a történelmet. Ráadásul csak tíz korona van nálam, abból kólára már nem futja a fagyalt mellé.

Ekkor Pálfy tanár úr áll meg mellettem.

– Segítenél, fiam?

– Hogyne! – ugrok talpra készségesen. – Miről lenne szó?
– Néhány könyvet kéne felcipelni a második emeletre. Az én osztályom már hazament, nincs, aki segíthetne.

– Éppen ráérek – mondom, amikor viharzok le mellette a lépcsőn. Aztán a földszintre érve lehervad arcomról a mosoly. A „néhány” könyv majdnem egy egész könyvtárat jelent.

– Szegény jó Simon Karcsi bácsi a gimnáziumra hagyta a legféltettebb könyveit.

– Miért nem az unokáira? – kérdezem összevont szemöldökkel. Mire ezt mind felcipelem a második emeletre, Babatünde nem csak a matekkörön lesz túl, hanem két gyerekszülésen is.

– Azok már nem beszélik ősik nyelvét – sóhajt Pálffy tanár úr, és az egyik kupacra mutat. – Krúdy összes.

– Épp most tanultunk róla – veszem a kezembe az egyik kötetet. De nincs sok időm lapozgatni, mert a tanár úr a hóna alá kap egy csomó könyvet, mintegy jelezve, hogy ideje lenne nekiállni a cipekedésnek.

– A gimnáziumnak nincs is könyvtára – jegyzem meg óvatosan, aztán megpróbálom felemelni az egyik dobozt. Persze, nem megy.

– Csak óvatosan. Meg ne szakadjunk – mormogja Pálffy, majd megfog két-két kötetet, és elindul velük a lépcsőn. En hatot nyalábolok föl – a legvastagabbakkal kezdem –, és loholok a nyomában.

– Hozzám visszük, az irodalmi kabinba.

Alaposan megizzadok, amire a könyvek felét felcipelem. A tanár úr leáll beszélgetni az egyik végzőssel, a szemével int, hogy én azért folytassam. Épp az mellett az ajtó mellett haladok el, ahol tudomásom szerint a matekkört tartják. Már úgyis a vége felé járnak, mi lenne, ha megkérnék pár srácot Pálffy nevében, hogy segítsenek kicsit?

Az ötlet felvillanyoz. Hallgatózom. Csönd honol bent, vagy éppen senki sem mond semmit?

Kopogok, óvatosan lenyomom a kilincset. Az osztály zárva.

Szent ég! Babatünde Originál! A könyvekről teljesen megfélemedkezve rohanok a folyosó ablakához, hátha megpillantom még, s utánakiálthatok.

Meg is látom, de nem örülök neki, hogy még nem ment haza. Egy szőke srác ölelgeti hevesen a tornaterem ajtaja előtt. Vagy ez nem is ő? Mintha eljutottak volna hozzá a gondolataim, hátrafordul, a pillantásunk találkozik.

Te jó ég! Mit meg nem enged az a fickó magának! Azaz... Mit meg nem enged Babatünde Originál annak a fickónak!

Egy kéz érintését érzem a vállamon. A tanár úr az.

– Borul az ég, kedves fiam, erősen borul, úgyhogy azt mondom, takarjuk le a maradék könyveket valami fóliával, én meg szólok a pedellusnak, figyeljen oda, nehogy széthordják. Köszönöm a segítséget. A többit majd az osztályom reggel elintézi.

Válaszra sem méltatom az öregot, rohanok a tornaterem elé, hogy... De mit is tehetnék? Nem kérhetem számon Babatündét, hiszen nem járunk együtt. Az, hogy bele vagyok bolondulva, az egy dolog. De ha mással kavarr, akkor miért egyezett bele a randevúba?

A sarok mögül lesem őket. Közben elered az eső, egyre sűrűbben zuhog. Láthatóan őket nem zavarja. Engem annál inkább, de nem tágítok. Hideg fejjel könnyebb gondolkodni. Lassan elindulnak, mintha tudomást sem vennének erről az átkozott zivatarról. Babatünde házáig kísérem őket. Bújkálnom sem kell, nem vesznek ezek észre mást magukon kívül.

Törökméz utca 42. Legalább tudom, hogy ezentúl illik messze elkerülnöm ezt a helyet.

Másnap a hölgy náthásan jön iskolába. Naná. Amikor megpillant, valamit mondani akar, de elfordulok, mintha ott se lenne. Ezt eljártsszuk még egypárszor. Aztán magyar órán Lánosz hívja felelni a tábla elé. Krúdy Gyula élete és munkássága. Mit mondjak, Babatünde Originál nincs a helyzet magaslatán. Ramszesz már bele is lendülne a sűgásba, de hátulról elkapom a nadrágtartóját, és merészen húzni kezdem hátrafelé. Ez teljesen megőrjít, mint rendesen. Hátrafelé kapkod, Lánosz úgy tesz, mintha nem látná, Babatünde gyönyörűen mosolyog a tanárra, odakint süt a nap, az osztály pisszeg ránk, hogy ez most micsoda, a Cseresznyei ilyenkor Szép Gepárdnak dobál üzenetet, hogy lefoglalja a tanárt, és nem Ramszeszt rángatja, mert annak nincs semmi értelme.

Óra előtt a füzetemben leragasztottam Kosztolányi Dezső nevét, és az így kapott üres felületre ráírtam nagy betűkkel: KRÚDY GYULA. Most odatolom a padtársam, Moly Aurél

elé, hogy sűgjon belőle Babatünde Originálnak, amíg én teljesen tönkrevágom az előttem ülő nadrágtartóját. Moly Aurél valódi neve Moliner Ádám, és annyira nyomi, hogy észre sem veszi a csalást. Honnan is tudná szegény, hogy Krúdy nem költő volt, nem 1885-ben született, és főleg nem Szabadkán. Lánzos a feje körül keringő léggel van elfoglalva, Babatünde gyönyörűen mosolyog Ramszeszre, aki hátrafelé döfköd a vonalzójával, hogy engedjem már el, és reménykedik benne, hogy ha a szememet nem is sikerül kiböknie velem, legalább a homlokomra karcolhat vele pár centis ékezetet. Moly Aurél sűg, mint a korán érkező északi szél, Renáta pisszeg, a többiek már feladták, hogy ebből valaha is normális irodalomóra lesz.

– Nem mondhatnám inkább Kosztolányit? – kérdezi halkán Babatünde, de a tanár mérges, mert harmadszorra sem sikerült elkapnia röptében a legyet, pedig egy ilyen mutatvánnyal mennyit nőtt volna a tanítványok szemében.

– Krúdy Gyula – mondja türelmetlenül. Ebben a pillanatban nagyot csattan Ramszesz hátán a nadrágtartó, ugyanakkor eltörik a vonalzója.

– Sós-kúti, kifelé! – mordul fel a tanár, mert ez mégiscsak több a soknál. Ramszesz úgy tesz, mint aki nem hallja, de Lánzos az ujjával is mutatja, mit kéne szegény ártatlan fáraónak tennie, és a tekintete semmi jót nem ígér.

A mi komoly Molyunk kihasználja, hogy nem figyel rá senki, és teli torokkal sűgja Babatündének:

– A gimnáziumot Szabadkán kezdte, majd önképzőköri konfliktusa miatt kicsapták. Magyartanárára tett ugyanis megjegyzést.

Ramszesz kiódalog az osztályból, Lánzos pedig a „magyartanár” szóra felkapja a fejét:

– Moliner! Azt hiszed, nem hallom, hogy sűgsz? Mi bajod van a tanárokkal?

Moly elfehéredik.

– Nekem semmi. Krúdynak volt.

De Lánzost a légy jobban bosszantja, mint a kis ruhafaló Ádámunk fejében a sötétség, így ismét Babatündére pillant, aki olyan szépen mosolyog, hogy a szívem csikordul belé.

– Mondd akkor Kosztolányit.

De mivel az árulókkal keményen kell bánni, hátralapozok a füzetemben, ahol Kosztolányi neve alatt Krúdy életrajza olvasható. Intek Molynek, hogy sűgjon, de ő valami rosszat sejt, mert üveges szemekkel bámul a füzetembe. Aztán keresni kezdi a sajtóját, de nem találja, ugyanis előrelátóan azt még az óra előtt bevágtam a szekrény mögé.

Rossz hír, hogy Babatünde Originál többet tud a költőről, mint az íróról. Lassan kezd beszélni, mint aki húzni akarja az időt. Bokán rúgom Molyt, aki felszisszen fájdalomában. Babatünde így azt hiszi, ő rontott el valamit, azért sziszeg Moliner. Szép Gepárd jelentkezik, hogy ő majd elmondja Krúdyt. De valójában csak Babatündének ad lehetőséget, hogy összeszedje a gondolatait.

Lánzos közben már lemondott arról, hogy közönségsikert érjen el a légy elkapásával, gondterhelten bámul kifelé az ablakon.

– 1910 telén ismerkedett meg Harmos Ilona színésznővel, és utána rögtön színes tintákkal álmodott – mondja Babatünde nagy komolyan, de a tanár úr arca meg sem rezzen.

– A Meztelenül című kötetében a szabadvershez nyúl, ezzel lemond költői eszköztára egyik legfontosabb alapjáról, a rímről – sűgja Szép Gepárd, de Babatünde nem hallja jól a mondat mindegyik szavát, és kissé elpirul. Engedélyt kér, hogy kifújhassa az orrát.

Az osztály nyugtalanul mocorog. Moly az órát nézi, mintha nem szeretná lekésni a következő vonatot.

– Felolvashatom a beszámolót, amit a Szindbád című filmről készítettem? – kérdezi Pati Gerő az utolsó padból. Lánzos visszazökken a valóságba, majd amikor kiderül, hogy elfejtette leosztályozni Babatünde Originált, kimondja hangosan:

– Négyes. De csak azért, mert olyan szépen mosolygott.

Megszólal a csengő. A tanár úr gyorsan összepakol, vélhetően, hogy jelenlétével meg ne zavarja a ricsajt, ami nálunk az óraközi szünetek természetes velejárója.

*

Míndez a mai érettségi találkozón jutott eszembe. Hányadik is? Lusta vagyok kiszámolni. Elég, ha végignézek azokon, akik eljöttek. Minek itt matekozni. Sokadik. Sajnos elég sokadik.

Annyira, hogy már Szép Gepárdunk is csúnya és ráncos. Fogja a borospoharat, Ramszeszt szórakoztatja, aki már tök kopasz, és azt hiszi, hogy vadonatúj öltönye miatt ez senkinek sem tűnik fel. Pati Gerő most sem jött el, mert időközben bankigazgató lett, és úgy gondolja, hogy számára mi már nem vagyunk elég illusztris társaság. A kis Moly feljebb tolja orrán a szódásüveg szemüvegét, nyugtalanul zizeg egy ideig, majd Renátának dicsekszik valamit a legkisebb fiáról.

A társaság fénypontja mégis Babatünde Originál, aki a családjával együtt nemrég költözött haza Amerikából. Bosszantó, hogy alig változott valamit az évek során. Talán az akcentusa kicsit vicces, a magyar szókinca is kissé megkopott, de még mindig van benne valami, ami vonzza a tekintetet.

– Pati Gerő máig tartozik nekünk a beszámolóval a filmről. Melyikről is? Tudjátok, amit Krúdy regényéből készítették. Mi is volt a beceneve?

– Krúdynak vagy Gerőnek? – kérdezi Szép Gepárd (aki már csúnya). Majd meg sem várva a választ folytatja: – Krúdyt hívták Szindbádnak is, Pati Gerőt pedig Tigrisnek hívtuk, de csak negyediktől, amikor véletlenül kiderült, hogy tigriscsikos az alsónadrágja...

– Véletlenül? – mosolyog Renáta. – Én úgy emlékszem, hogy ő mutatta meg.

– Tényleg, Moncsi, neked miért lett Babatünde Originál a beceneved? – teszi fel a nagy kérdést a kis Moly. Egy percre mindenki elhalkul, mert erre a kérdésre senki nem tudja a választ. Én se. Létezik, hogy ilyen alapvető dolgot senki sem kérdezt meg tőle négy év alatt?

– Kérdezték, de nem avattam be senkit – kezdi Babatünde, mintha csak az én gondolatomra válaszolna. – Még ötödikes koromban ragadt rám, amikor az egyik tanítóm arról érdeklődött, az ikertestvérem miért szlovák iskolába jár.

– Milyen testvéred? – csuklunk fel néhányan, és letesszük a poharat, nehogy szilánkokat kelljen majd söprögetni. – Ne már.

– A szüleim nem tudtak megegyezni, hogy... – Babatünde elpirul. – Ezért nem emlegettem. Ő később szlovák nyelvű gimnáziumban folytatta. Mindig nevetve mesélte, amikor összekeverték velem az utcán vagy a tornateremben.

– De a név... – okvetetlenkedik Ramszesz. – Én azért lettem fáraó, mert... Huh, már nem emlékszem.

– Szóval a tanító akkor azt kérdezte, melyikünk az eredeti, és melyikünk a másolat. Mondtam, hogy én pár perccel korábban születtem. Erre ő: akkor te vagy a Babatünde originál, ő pedig a Kópia.

Kicsit megbillen velem a világ. Rosszullét kerülget. Szerencsére Mátyási Gyszi, osztályunk színésziárása újabb palack bort rendel, és már nem emlékszik rá pontosan, a száraz vöröset kedvelem-e.

Néhány órával később kicsit spiccesen bandukolunk hazafelé a találkozóóról. Gyula megáll az egyik bokor mellett, körülnéz, aztán nagyot sóhajtván könnyít magán.

– Törökméz utca – mondja. – Tudtad, hogy Babatünde itt lakott? Az eredeti, meg a másolat is, akit hiába kérdeznél Krúdyról meg Kosztolányiról.

Idétlenül nevet.

– Istenem, de sokat álltam negyedikben az ablakuk alatt! Szerelmes voltam. Mindkettőbe. Néha azért kilestek a függöny mögül, hogy ott vagyok-e még. Egyszer az egyik, másszor a másik.

TÖRZSASZTAL SZABÓ ZOLTÁN ATTILÁVAL
WEB TV & CULT
Nyugatplusz

Z. NÉMETH ISTVÁN

Szindbád az étlap fölött mereng

Tudd meg, láthatatlan asztaltársam,
egy asszony vár rám minden éjszakán,
alakja szív, dereka Vénusz, ajka méz,
haját a léghuzat szemébe fújja,
fehér pongyolában ül mellém újra
felkorbácsolva vénülő vágyaim,
s míg őrzi alkonyi szendergésem,
szeme a délben kelő holdat idézi,
sosem volt mesékkal szórakoztat,
én a térdét ölelem, ám minden
ujjamra forrasztott íze hiába,
hogy a lelkem boldogan repked,
előbb-utóbb a nap éjbe fordul,
elhidegül, ami forralta vérem,
s mások kulcsa zörren kacér
ajtófüggönyének selyme alatt.

Így hát felejtsük el, hogy május van,
és egy szerelem mi mindent odaéget,
merülünk el inkább a gyomor örömeiben.

A világ egy kerti vendéglő, barátom,
s benne sűrűn hajlongó pincér a sors.
Lám, a tavaszi szélben az étkek illata
úszkál, kergeti egymást a lombok alatt.
Ugye, érzi? Figyel rám? Nézzük csak.
A rákot itt marhahúslevesben főzik,
hercegeknek való étek, estig tudnék róla
beszélni. Kezdjük ezzel az ünnepélyt.
Borjúkotlett káposztával, ahogy illik,
majd hideg sertéskarmenádli,
netán ha a gomba húsos, átlátszó,
akár a tengeri medúza, spenóttal.
Mit mond? Rétesben főtt kolbász,
borsópüré, böjtös lencse meg
zsíros pogácsa? Teremtőm, kivel ültem
egy asztalhoz, maga csak ki van találva.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS szindbád

nem Huszárik nem Krúdy nem Latinovits
nem Óbuda nem Tabán nem lovaskocsi
csak egy rozzant betegszállító autó
életmentő műtétre visznek egy férfit
valamit motyog de nem figyel rá senki
a nyugalmat szeretem csak oda menni

ahová akarok fájnak a lábaim
otthon nem fájnak azért kell békén hagyni
szeretném nagyon ha békén hagynánk egymást
piszkálni kezdenek mindjárt fáj a lábam
ne foglalkozzanak velem csak rosszabb lesz
húzzák az időt engedjenek utamra

Novemberben újra Óbudán koncertezik a Talány Akusztik

Kirakják a színpadon a Krúdy-kirakóst

Sokat zenélnék az irodalom és a színház határterületein, a kicsit jazzes, kicsit swinges Talány Akusztik mégsem csupán irodalmi estek kísérőzenekara, hanem önálló zenei produkció - erről is beszélgettünk Szabó Zoltán Attilával, a zenekar dalszövegírójával, aki Krúdy Gyula életművének népszerűsítését egyfajta missziónak tartja.

Kertületünkben alakult, az Óbudai Társaskörben adta első koncertjét 2016-ban a Talány Akusztik - meséli Szabó Zoltán Attila író, költő, újságíró, kommunikációs szakember és kulturális szervező, több dokumentumfilm rendezője, televíziós műsorok szerkesztő-műsorvezetője, valamint a Nyugat Plusz folyóirat alapító-főszerkesztője. Ilyen szerteágazó kulturális pályafutás mellett persze nem könnyű szétválasztani az egyes alkotói-szakmai szerepeket, ezért a verseit eleinte Schwalm Zoltán néven publikálta. „Fontosnak érzem, hogy megkapjam az őszinte külső visszajelzést, csak hogy szerkesztőként már ismerték a nevem a szakmában, én pedig nem akartam, hogy ezért közöljenek.

Volt némi fricska is abban, hogy álnév mögé bújtam, előfordult, hogy egy szerkesztő nekem kezdett mesélni a Schwalm Zolihoz fűződő kapcsolatáról, nem tudva, hogy éppen velem beszél. Csaba is szívesen szóba hozza ezt a névkettőzést a koncerteken.” Csaba, vagyis Zöld Csaba, a zenekar Orszácky-díjas énekes-zeneszerzője a József Attila Színház művésze, aki jelenleg többek közt Bicska Maxi szerepében látható. Már régen is gyakran közreműködött a Zoltán ál-

Szabó Tamás ütőhangszeres és Kristó Zsófi fuvolista, aki Orsihoz hasonlóan zenetanár, ez pedig különösen jól jön az olyan projekteknél, amikor gyerekkórusokkal dolgoznak együtt, mint legutóbb a Tabán-blues című dal esetében.

És ha már Tabán: Krúdy a kezdetektől része a Talány Akusztik szövegvilágának, Szabó Zoltán Attila egyébként is igyekszik sokat tenni a magyar impresszionista próza leghíresebb írójának megismertetéséért.

tal rendezett irodalmi rendezvényeken, majd Zoltán verseit is megzenésítette, így indult a Talány Akusztik-projekt.

„Tetszett, ahogyan a szövegekhez nyúl, ráadásul hiteles alkotó ember, és színvonalasan gitározik, ami messze kiemeli a >>zenélő színész<< státuszából” - teszi hozzá. A zenekar másik éneke-se az Óbudán élő Burján Orsi, akinek érett hangja Zoltán szerint gyönyörűen találkozik Csaba másfajta előadói stílusával. Őket kíséri Gáspár Gyula basszusgitáros, Németh

Tavaly jelent meg A Tabán, a világ közepe című prózakötete, amelyben helytörténeti információk is bőven vannak, például a Mélypincéről, ahol gyakran végződtek Krúdy éjszakái - és amely előtt az író az óbudai kocsmákat és vendéglőket is végigjárta. Tabánt és Óbudát persze nem csak Krúdy személye köti össze, a két városrész sok szálon kapcsolódik - ilyen például a tabáni Krisztus-szobor is, amelynek eredetije a Kiscelli-múzeumban található, és amelynek történetét szintén tartalmazza a könyv.

„Krúdynak egy teljes blokkot szenteltünk a repertoárban: van egy Színbát-dalunk, egy Vasút-dalunk, és egy úgynevezett Krúdy-puzzle, amely egy Krúdy mondataiból verssé összeállított kollázs, amelyben persze az én soraim is helyet kaptak. Ezeket nagyon szereti a közönség” - teszi hozzá Szabó Zoltán Attila. Pest-Budai mozaikok címmel 2017-ben adott ki albumot a Talány Akusztik, és mivel azóta nagyot változott a repertoár, a nem is olyan távoli jövőben újabb lemez kiadását tervezik - és mint ígérik, a jövőben is ragaszkodni fognak a játékosághoz, és ahhoz, hogy a műfaji és stílári sokszínűséget minőségi dalokban mutassák meg a közönségnek.

A Talány Akusztik következő koncertje november 15-én lesz az Óbudai Társaskörben - a felolvasószínházi elemekkel gazdagított előadást a 90 éve elhunyt Krúdy Gyula emlékének ajánlja a zenekar, de ígértük szerint Márai Sándor és Ady Endre alakját is megidézik a majd a koncerten.

Szása

KONTRA FERENC

A város mindent elfelejt

A folyóból visszaverődő fényben lüktetett a sétány a téli csónakkikötőtől egészen a várig, a hullámzásba váratlanul felcsattanó nevetések vegyültek, a teraszok vendégseregének egybefüggő morajlását vitte tovább a Dráva.

A következő szám a tizenhetes, hallottam valahonnan.

Mindenki ugyanebbe a közös tarkaságba akart belevegyülni.

Legalább két tucat plazmatévé visszahangozta a gólt. Persze laptoposok is voltak a vízig nyúló teraszokon, mert otthon az is nagyon magányos lenne. Talán azt várták, hogy feltűnjön egy ismerős hang.

Egy fiatal pár közeledett. Nem is sétáltak, inkább csak úgy ügyelegtek egymás mellett.

Rajtad nincs olyan jel, amit szeretnél eltüntetni?

De igen, ez itt.

Egy váratlan lendület után a bőrkabát tűnt fel előtte, amit a fiú levetett. Feketén ragyogott a neonfényben. A lányt kifejezetten szórakoztatta, hogy milyen nagy rá, lóg-lóg rajta esetlenül. Mintha egy galápagosi óriásteknős kölcsönözte volna rá a páncélját.

A fiú szabaddá vált karján a tetoválását mutatta.

Miért éppen ezt a sablonos szimmetriát választottad? Olyan hamar megunják ezeket a keleties kigyóvonalakat. Éppúgy kimennek a divatból, mint a halálfejek.

Nem érted ezt, gyakran egy pillanattért élünk, és ha nem vigyázunk, a pillanat magába zár.

Micsoda szellemi gubanc, gondoltam magamban. Néztem utánuk, és furcsálltam, hogy a kigyúrt izmokra tetovált minta kimegy a divatból, a bőrkabát pedig nem.

Két overallos alkalmazott pezsgődobozokat rakott ki egy kék kombiból. Hátukon a kék feliratról látszott, hogy a szálloda alkalmazottai voltak.

Mindig volt ebben a helyben valami csoda, valami légiés ábránd. Ahogy mindannyiunk fölé magasodott, főleg sötétedés után, amikor kivilágították, és minden ablakát elúszni láttuk a folyóban. Akkor sem kopott meg a patinája, amikor már jóformán bárki megengedhette magának, hogy betérjen. Már nem számított olyan drága helynek. A szőnyeg persze kéken futott felfelé, ahogyan a régi szép időkben, mintha legalábbis a folyóról kapta volna a nevét. Talán az lett volna a hitelesebb. A Before the Dawn szólt, a Judas Priest dala arról, hogy It's been a lifetime since I found someone. Felmentem a lépcsőn, és leültem az egyetlen üres asztalhoz.

A háború alatt, amikor a világ minden tájáról idesereglettek a fotóriporterek, a becsapódó repeszek ellenére is kitarítottak, itt maradtak, csak azért is. Pedig közülük sem mindenkinek az életét védte meg a hely szelleme.

És a csodából mindvégig maradt valami.

Kiállok mindenki elé, én nem hülyéskedem el a szakmát – mondta az új tulajdonos, amikor ebben az épületben hatalomra került. Pedig nem volt éppen gyakori a városban, hogy valakinek a szavait így, szó szerint megjegyezzék.

Frissen tataroztatta. Škojonak hívta mindenki, azt sem tudtam, ez a beceneve vagy a vezetékneve. Először az Alastor bevásárlóközpontot virágoztatták fel, aztán továbbadták a Konzumnak, azon vették meg a szállodát. Úgy alakult a családi vállalkozás, hogy az apa a Mercedes helyi üzletét szerezte meg, így lett a fiáé a szálloda. Érződött némi változás. Nem is fiatalosabb, talán inkább alkalmazkodóbb lett, a szakma európai sztenderdjéhez igazodó.

Valamikor nem tudtam úgy végigmenni a rakparton, hogy ne botlottam volna ismerősbe. De ezek a gyakori véletlenek még akkor voltak, amikor évekig Eszéken dolgoztam a várban. Azt gondoltam, hogy így van ez rendjén, közülük talán senki sem maradt itt.

A háló végigfekszik a járdán, mint egy óriás neccharisnya. A Drávából egy fiatal nő tetemét húzzák ki. Bent, a szálloda Gesztenye-termében már mesélni kezdte az egyik férfi, hogy vízbe hullt, mint egy rózsa.

Legöngyölte a harisnyáját a combján, felemelte, hogy lobogjon a szélben, aztán összehajtogatta, rátette a többi ruháját is a csónakkikötő mólóján.

Az italt az asztalon hagytam, és sietve mentem lefelé a lépcsőn sok más kíváncsival együtt. A tömeg addigra úgy felduzzadt, hogy csak a mentőautó pörgette lámpáját a mocorgó fejek fölé. Aztán elszirénázott a Vörös-templom irányában a kórház felé.

Talán azt vártam, hogy a hömpölygésből feltűnjön egy ismerős arc. Leültem a padra, a víz sötét felszíne mintha megdermedt volna, inkább egy sima tóra hasonlított. Csak a léptek halatszottak, cipőkoppanások egymás után. Az elsiető árnyak egymásba vesztek a szürkületben. Milyen furcsa, különböző irányból érkeznek, és mind ugyanarra tartanak. Egyedül, és sohasem csoportosan vagy párosával. Mint egy veterán tekecsapat. Valahol nyilván kezdődik valami. Fiatalabb vagy idősödő, kopaszodó férfiak. Mintha már nem is itt lennének, csak mennek megszállottan egyfelé. Nem ráérős séta ez, hanem izgatott igyekevény, hogy ne maradjanak le valamiről. Mintha valami titkolnivalójuk lenne.

Én viszont nem siettem, inkább gyanakodva vizsgáltam a környéket. Semmi kétség, a bokrok mögött tűntek el. Aprókat lépve, hogy még egy gally se roppanjon a talpuk alatt. Bekenyarodtam egy alacsony, köpcös után, aki fojtott hangon behadarta a mobiljába, hogy legalább három óra hosszat nem lesz elérhető. Aztán levegőt vett, mint aki ezzel össze is szedte a bátorságát, és immár felvértezve indul titkolt szenvedélye felé. A sétány kiszögellése nem vezetett sehova. A bokrok a kukák sorát takarták. A bádogtetőkön macskák morogtak egymásra, lent pedig egy elcsapott kutya lakmározott.

Egy tűzfalal találtam szembe magam, előtte párkánnyal, ami nem összefüggő betonból készült, inkább kordonra hasonlított, csak a csövek alját süllyesztették a járdaszegélybe, mintha ide tartósan biztonsági intézkedések kellenének. A rács csak azoknak lehetett szokatlan, akik először tették be a lábukat erre furcsán őrzött területre, amelynek akkor is figyelmeztető jelleget adott a rács, ha semmi nem utalt itt veszélyre. A lefelé vezető lépcsők egy ajtóhoz vittek.

Las Vegasnak hívták, ami legalább egyértelművé tette, minek néztek elébe, és kevésbé tűnt (lepusztultságában sem) olyan nagyzolonak, mint a legapróbb falu kocsmájának neve, a Casablanca. De láttam már a közelben fából tákolt bódét is, aminek a tetején karácsonyfaégből formázva a Hotel California villogott.

Akik ide jártak, nem úgy néztek ki, mint akik az elnevezést ironikusnak találják. A Csukd be az ajtó! felirat sem szorult magyarázatra, mert az erősítés messze elhallatszott, ha valaki benyitott. Annyiszor hallottam pedig, mégsem jöttem rá, honnan jöhet a hang.

Itt biztosan olcsóbb a sör. De akkor miért nem inkább a zene üvölt ilyen hangosan? És mitől ez a nagy feszültség?

A félkörívben, téglából rakott mennyezet és a hosszúkás terem régi pincére utalt. A pultnál nem az üvegeké volt a főszerep. Az asztaloknál sem a poharaké. Nem alkoholisták jártak ide. Egymás mellé rakott cédulákra meredve ültek sorban, mint a negatív utópia klasszikus alkotásaiban: mereven a számokra figyeltek, a golyóstolluk megállt a levegőben, minden pillanatban ikszelésre készen. Ajkukat beharapva, feszülten várták a nyerő számokat.

Először nem is nagyon figyeltem oda, csak sokkal később tudatosult bennem, hogy ide főleg az én korosztályom jár. Sok ismerős is akadt, olyan „rémlik valahonnan” arcok. Magányosan a papírjaikra tapadtak, csak időnként kortyoltak a poharukba, ha kiszáradt a torkuk. A füst töményen megülte a pincét. Ha valaki jól belenézett ebbe a világba, szinte csípte a szemét a látvány; biztosította ugyan a légcserét néhány ráccsal burkolt, forgó lapát, hogy némi levegőhöz lehessen jutni, mégis, a folyamatos köhécselés nem annyira az izgalom, sokkal inkább a légszomj tünete volt.

Ki-lenc, a ki-lences!

Tele volt a terem görccsel és türelmetlenséggel. Nem is lehetett egymás szavát érteni, nem is láttam, hogy bárki szólt volna a másikhöz. Egyetlen dübörgő hangé volt a főszerep, a számokat mondta határozattan és szenvtelenül.

Mégsem tűnt el mindenki nyomtalanul. Felfedeztem, honnan jön a hang. Ettől kicsit ismerősebbnek tűnt minden. Jadranka szétcigarettazott hangszálai eleve olyan recsegve artikuláltak a szavakat, mintha a hangszórók torzítanának. Ettől nem derült ki az sem, hogy ez egy nő hangja. Neme sem volt, nehogy valami érzelem vegyüljön bele, még azt hinnék, összejátszik valakivel; nem akart hangsúlyozni semmit, nem akart valaki lenni, nem dobálózott a számokkal,

nem hangsúlyozott, és nem illett bele semmiféle előítéletbe. Annak tekintette a számsorolást, ami. Kigördült elé a golyó egy sín páron, és egy újabb akváriumba került. A fényes nikkelcsövek csak dekorálták a játék mechanizmusát, azt a látszatot keltve, mintha létezne a szerencsének bármiféle belátható törvényszerűsége. A helyzet semmiféle időhúzást nem tűrt, a legapróbb fennakadás is bizalmatlan morajt keltett: a játéknak a szokott ritmusban, megállás nélkül, folyamatosan kellett peregnie.

Aztán váratlanul káromkodások özöne. A szétcsapó indulatok fröcsögő elégedetlensége.

Hogy ez már a következő forduló, azt a hevesen gesztikuláló, dühös emberekről lehetett látni, akiknek már hosszú ideje nem volt szerencsájuk, legtöbbször ilyen harsány indulattal álltak fel az asztaltól. A sikertelenségnek, a balekságnak, hogy ide jártak, mindig más volt az oka. Hiába álltak az asztalok között szemétkosarak, az összegyűrt papírlapok összefüggő avarszőnyeget alkottak a padlón.

Igazából csak az tud így számokat felolvasni, aki sohasem játszik. Rákönyököltem az egyik asztalra, és csak szemlélődtem. Jadrankát mindenki ismerte. Valaha a Római hídhöz címzett szórakozóhelyen műnépdalokat énekelt a Dráva túlsó partján. Mi csak hegyi tangónak neveztük lenézően ezt a műfajt, mégis gyakran betértünk. Ma már csak az épület szétlőtt romjai látszanak. Nem volt bennem semmiféle nosztalgia, jobb lett volna régen eltűnni a romokat. Aki el akart innen menni, az akkor is elment. Sosem volt különbség, azokat akkor is elfelejtették, ahogyan ma is.

A fellépés rutinja meglátszott rajta, mint ahogy egész lényén az idő múlása, amit a fölé helyezett tábla kegyesen félhomályban tartott. Talán tapintatból nem irányítottak rá egy kisebb fényszórót.

A megszokás nyilván leradírozta a méltánytalanság érzetét, mert senki sem figyelt ennek a munkának az unalmára és lehetetlenségére, hiszen Jadranka csak egy rutinos, mikrofonba beszélő nő volt, és éppen olyan lehetetlenre vállalkozott, mint egy hírolvasó bemondónő, aki szintén nem tudott az összes lezuhant repülőgéppel minden egyes utasával szörnyet halni, csak apránként történt vele élő adásban – és az a sok kicsi lassan a plafonig ért.

Gyorsabban lehetett itt öregedni. A nyirkos falak magukba szívtak egy legördülő cseppet mindenikből, aki kiizzadta az napi szerencsáját. Csak az igazán kicsik próbálnak így meggazdagodni, aztán még kisebbek lesznek; csak a pincefalak bírhatják az indulatokat, a téglákhoz csapott poharakat, az eltékozolt pénzt és időt.

Nem akartam hinni a szememnek. Vedran, nahát – felbukkant még valaki a múltból. Egészen véletlenszerűen szoktunk találkozni. Csak amolyan régi ismerős volt, akinek köszön az ember, de még arra az egyetlen közhelyes mondatra is ritkán áll meg, hogy a hogyléte felől érdeklődjön. A téren, a szemközi biztosítótársaságnál dolgozott.

Fiatalabb volt két évvel, igen, láttam a kórlapján, őt akkor tolták ki a mütöből, engem pedig akkor vettek fel az osztályra. Két nappal a tizenkettedik születésnapom előtt. Ezt meg ő olvasta le az én kórlapomról. Mert a szülei egy nagy csokoládét hoztak nekem. Szalaggal átkötve. Csak néztem fel rájuk, mint két óriásra. Nahát.

Az apja sebész volt a szemközi épületben. Gyakran benézett hozzá, de nem volt körülötte különösebb felhajtás, a gyerek is hozzászokott, hogy az apja kicsoda, és már olyan természetesen viselkedett, hogy ez senkinek sem szúrt szemet. Társasjátékot játszottunk az asztalnál, ahova az ételt is hozták, a kórterembe. A dobókocka végigpattogta egy héten át a délutánokat, az idősebbek is odaültek néha, csak úgy, figyelni a játékot. Itt nem voltak súlyos betegek. Nem hiszem, hogy a halál bárkinek is az eszébe jutott volna.

Néhányszor találkoztunk később is Vedrannal. Megvolt a telefonszáma, és amikor középiskolás voltam, felhívtam, hogy vegyen jegyet a Bijelo dugme koncertjére, amit a Zrinjevacon tartottak, az eszéki fedett sportcsarnokban.

Selma, Selma!

Az ő társasága, a baráti köre kellett hozzá, hogy megismerjem ezt a zenét, hogy aztán minden lemezüket megvegyem.

Belemerült a számokba, nem vett észre. Lehet, hogy nem ismerne meg, annyit változtam azóta. Most miért hoznám zavarba?

Kisétáltam. Napok teltek el, eszembe sem jutott a Las Vegas.

A következő szám a hatos!

Az első igazi nyári nap volt.

Aznap tartották a harangozók versenyét a katedrálisban. Egyenruhában érkeztek a négytagú csapatok, és tartaléknak jött mindegyikkel az ötödik ember. Felsorakoztak a szökőkút és a városháza között a téren.

Egész nap zúgtak a város központjában a harangok. Délelőtt még úgy éreztem, olyan, mint valami természeti csapás, aztán hozzászóktam, talán mások is így voltak vele, mert azt tapasztalták, hogy át lehet venni a rezgéshullámokat. Mégiscsak történik valami, amiről nem szabad lemaradni. Kinyíltak az árvácskák az ágyásokban, és a pattogatott kukorica illata betöltötte a sétányt teljes hosszában. Akkor tértem be újra.

Csak néztem, hogy honnan a csodából lehet rájönni egy vadidegen városban, hogy létezik egy ilyen hely. Két pirosposzgás arcú norvég harangozó ült le a szemközti asztalhoz, és olyan rutinosan helyezgették el a papírjaikat, mintha otthon lennének. Háttal ültek Jadrankának, mint a süketek, a szemközti falon elhelyezett digitális kijelzőről olvasták le az éppen kihúzott számokat.

A következő szám a tizenhetes!

Zúgott a fejem a harangoktól. Egy óránál tovább a számokat sem bírtam. Kóvályogtam az utcákon.

Amikor a parkon át hazafelé mentem, virradt a reggel Eszék felett. A fehér hattyúk aludtak a tó sima tükörén a hókirálynő háza előtt, és a karcsú palota bíborosan vált el a sápadtzöld éjtől. Az aznapi újság címdala jelent meg előttem, a halott nő, aki egy tulipánt markolt a kezében, és a markolás a virágnak csak egyetlen szirmát őrizte meg. A kinagyított jelenet ómenként kísért végig a parton.

Gondoltam, ez a szombat szerencsét hoz. Már ötödször mentem oda, mire rászántam magam, hogy vegyek három lapot. Úgy láttam, ennyit egyszerű követni. És még szórakoztató is lehet. Nem nyertem a következő hárommal sem. És nem is mérgeződtem. Talán addig szabad csak játszani, amíg az ember tisztában van vele, hogy nem meggazdagodni jár ide.

Gyűrtem éppen össze a papírjaimat, amikor elkezdődött a dübörgés.

Mint a puskaropogás.

Gyerünk, kifelé!

Leállt a játék, mindenki hagyta az asztalát, a papírjait, és igyekezett fel a lépcsőn. Néztük a furcsa tüneményt, mint a kisgyerekek. Talán azért, mert így és ilyenek még nem láttuk. Mint ha nagyítóüveg által.

De hiszen ránk lövik a rakétákat.

Annál izgalmasabb.

Veszélyes a szikrapattogás!

A sorozatropogásoktól ösztönösen megrázkódott mindenki.

Hullott ránk kibomolva a mennybolt összes csillaga.

Szétárt ernyők. Spermamozgást imitáló, rafinált kis csillámok spricceltek fel és termékenyítették meg a fekete eget.

Kuncogás hallatszott. És a tűzijáték közben szóba elegyedtek egymással, akik naponta találkoztak, mint régi ismerősök, csak addig nem volt miről beszélniük, nem volt közös gyerekkoruk, és most esetenül jöttek rá, hogy valami mégis összeköti őket – talán a tűzijátéktól váltottak néhány szót.

Nem is volna szabad fölénk lógni a tűzijátékot – mondta Vedran.

Miért, ki tudja azt, hogy mi itt vagyunk – válaszolták neki kórusban.

Persze, mi titokban vagyunk itt.

Erre kitört a nevetés. Amilyen jóízűt csak önmagán nevethet az ember.

Melyikünk mesélné el ezt otthon?

Ezt sem mondta még ki hangosan senki.

Egy hatalmas pukkanással valami iszonyatosan nehéz, ezüstös vízesés zúdult ránk, mintha egy kovácsműhely kazánjából ömlene a tüzesre forrósodott fém. Erre a pillanatra időzíthette a látványtervező a pezsgős élőképet.

A Hotel Osijek Gesztenye-termének teraszán feltűnt az ifjú pár, poharat emelgettek, koccinogattak a násznéppel. Kacarászva nézték a tiszteletükre rendezett tűzijátékot. Az ablakok girlandjainak színes kis égői vad villódzásba kezdtek.

Ez ám a Las Vegas!

Közben azt figyeltem, milyen szabályos sorfalat álltunk a kukák mögött. Egyesek mosolyogva megjegyzéseket tettek az ifjú párra. Reflektort irányítottak rájuk.

Jó harmincas a menyasszony.

Szinte negyven.

A végére hagyták az igazán látványos elemeket. Egyre sűrűbbek lettek a lövedékek. Mintha egyre közelebb ért volna hozzánk, a kukákon pattant szét egy-egy szilánk, a parányi parazsákat éppúgy érezni lehetett a bőrünkön, mint a csillagszórót. Egyre fenyegetőbb söpörte felénk a gömbvillámszerű jelenséget a folyó felől érkező szél. Lassan a végéhez közeledett a produkció. Fent a teraszon tapsolni kezdtek. Ezek már az utolsó fényrőzsák voltak.

Mintha pörölykalapács sújtott volna le.

Meghatározhatatlan érzés fogott el bennünket. Dobhártyánkba nyomódott a fájdalom, mint egy sebesen landoló repülőgépen. Valami szúrós szaggal kísért fojtogató légszomj kísérte. A tűzijátékot követő füst elnyúlt a vízen, és homályos felhőként lebegett tovább a sétányon. Elöntötte lassan az egész partszakaszt. Közeledett felénk. Megülte az egész környéket, mintha nyakig a füstben álltunk volna, és nem oszlott szét, ahogyan vártuk volna, mert ez nem is igazi füst volt, hanem alattomosan kúszó köd, ami pillanatok alatt átláthatatlanná vált.

Mi ez a szag, ami beszippantja az embert az egyre kisebbedő koncentrikus körök zuhanó mélyére?

Mint altatáskor, amikor a mandulánkat vették ki.

Amikor az arcomra tapasztották a maszkot.

Vedran sem mondott többet, eltűnt a szemem elől a ködben.

Szédültem az oxigénhiánytól, és rohantam, mentem, csuklott a lábam, vonszoltam magam kifelé. (Amerre gondoltam, hogy majd kijutok.)

A füst lehúzódott a lépcsősor aljára. Néhányan bemenekültek a pincébe. Mások éppen az ellenkező irányba.

Levettem a kabátom, és az arcomra nyomtam. Még mindig könnyezett a szemem.

Kirajzolódott lassan előttem a part sétányának lámpasora, most már tudtam, hol vagyok. Mert hosszú pillanatokra úgy tűnt, mintha egy ismeretlen helyen tévedtem volna el. A szálloda fényei sem tűntek távolinak. Felnéztem, és még mindig ott álltak a pezsgőspoharakkal, vidáman nevetgéltek. Egy bécsi keringő hegedűi szóltak. Szaporán kapkodtam a levegőt, megtámaszkodtam a saját térdemen, mintha addig futottam volna. És a tiszta levegőtől lassan visszanyertem az egyensúlyomat.

A város mindent elfelejt – ordítottam. De mi történt közben velünk?

Hátranéztem. Sehol egy lélek. Az egymásra ismerés osztálytalálkozó hangulata mintha távoli emlék lett volna. Mint aki szellemeket látott, mint aki egy másik időzónából tért vissza, és igazából még nem fogta fel, mennyi ideig maradt távol. Néhány tejszerű kis felhőfoszlány emlékeztetett csupán a történetekre. Elcsendesedett a környék. Talán csak én ijedtem meg jobban a kellenél, és a többiek már régen visszamerevedtek önmagukba, vásárolják a szerencselapokat a kasszánál, ikszelik a számokat, mintha semmi sem történt volna, és meg kell várniuk a következő puskaropogásszerű zajt ahhoz, hogy újra szóba elegyedjenek egymással.

Mi hozza össze inkább az embereket: a veszély vagy a változás?

Itt tartottam a gondolataimmal, mire visszaértem a kukasorhoz. És valaki volt ott. A két lába látszott csak. Tele volt a föld vörös tulipánszirmokkal.

Kelj fel, nem hallod?

Húztam a lábánál fogva a lámpa alá.

SZÁRAZ PÁL

Huncutka

Karcsi papa mindennap horgászott. Már öreg volt, dolgozni nem tudott. A horgászfelszerelés is ósdi volt, a régen vett vékony zsinór elszakadt, ha nagyobb hal került a horogra. A csekély vízben horgászgatott Karcsi papa, így csak apró halakat tudott fogni feleségének és az unokáknak.

Reggelenként, amikor keleten az ég alja derengeni kezdett, Karcsi papa már csónakban ülve a horgászbotok úszóit figyelte.

Az erdőben napsugarakkal átszótt köd gomolygott, galambok turbékoltak, harkály kopogtatta a fák törzsét, s olykor a lehullott gallyak messze hangzó ropogása-recsegése hallatszott.

Karcsi papa tudta: a vaddisznók most térnek vissza malacaikkal az éjszakai legelőről vackukba.

Egyszer, amikor a nap melengető simogatása közben elbóbiskolt a csónakban, hol élesen, hol elvékonyodó hangon felsírt valaki a háta mögött. Karcsi papa felriadt, és körülnézett.

A csónakkal szemben, a meredek part fölött fejét oldalra hajtva egy rókakölyök állt. Ravasz szemében most csodálkozás ült, állandóan a száját nyalogatta: a fűvel bélelt csónak felekén halacska hevert.

– Huss! – kiáltott rá Karcsi papa, és tenyerével a térdére csapott.

A rókakölyök kissé hátrált, de nem futott el.

– Elszánt fickó vagy – mondta Karcsi papa. – Halat szeretnél reggelire?

A rókakölyök vékonyka hangon felvinnyogott.

– Nesze hát! – szolt Karcsi papa, majd némi gondolkodás után hozzátette: – Huncutka...

A csónakból kirepített hal a feje felett szállt tova, a rókakölyök hirtelen felugrott, és első mancsaival elkapta.

– Ügyes vagy! – dicsérte meg Karcsi papa, és új csalétket rakott a horogra. Amikor ismét hátranézett, a rókakölyök már eltűnt.

A következő reggelen azonban újra megjelent. Karcsi papa most is kivetett egy halat. Többet nem mert a rókafi, ennyivel is beérte.

Lassan összebarátkoztak. A rókakölyök megszokta már a nevét, ahogy a horgász becézte, megtanult engedelmeskedni, amikor az „Állj fel”-t vagy „Feküdj”-öt parancsolt neki. Azt is tudta már, hogy a halak nem harapnak, Karcsi papa hiába ücsörög, az úszók a vízben meg sem moccannak. Ilyenkor Huncutka nem szűkölt és nem csapkodott a fűben. Karcsi papa elunta a mozdulatlan úszók figyelését, és elszunnyadt.

Ülve szundikált.

Egyszerre hallja ám az álom kárpitja mögött, hogy Huncutka vinnyog. Fölrezzent, az egyik bot úszója eltűnt a víz alatt. A rókakölyök pedig a fülét mozgatja a meredek part fölött, türelmetlenül topog elülső mancsaival, mintha táncolna. Karcsi papa megragadta a botot, megrántotta, hát egy sügér ficánkolt a horog végén.

– Nesze, Huncutka, ezt te fogtad! – mondta vidáman az öreg, és a sügért kihajította a part-ra.

E naptól kezdve nyugodtan szundikálhatott: ha az úszó lemerült, Huncutka mindig felébresztette.

Így horgásztak kettesben.

Majd beköszöntött a végtelen hosszú tél. Zúzmara borította az erdőt. A madarak éneke elnémult. Éjszakánként csak a tél süvített a fák ágai között.

Az öreg már nem ment a folyóra horgászni. Néha azonban eszébe jutott Huncutka: vajon hol kóborol a kemény hidegben?

Tavasszal azonban, amikor a jég elolvadt, és a nap felmelegítette a földet, Karcsi papa újra kicipelte csónakját a folyóhoz, a horgászszerszámokat megjavította, s az elmúlt nyárhoz ha-

sonlóan most is kivetette a horgokat, hogy halat fogjon feleségének és az unokáknak. Horgászás közben egyre leste, mikor tűnik fel Huncutka.

A rókakölyköt azonban nem látta. Mikor már negyedszer nézett körül, a meredek tetején nagy, lompos rókát látott. Szemében ravaszság helyett értelem csillogott, s mellette ott állt a kis rókakölyök.

– Huncutka! – szólította meg bizonytalanul.

Az anyaróka gyors tánclépésben rakosgatta mancsait, farkával a földet verdeste, majd lefeküdt. A rókakölyök pedig amikor meglátta a csónakban a halat, közelebb jött, és halkán vinnyogni kezdett.

– Hohó! – mondta vidáman Karcsi papa. – Mit gondolsz, barátocskám, az egész családodat én fogom táplálni?

Ezzel a halat kidobta a meredek partra.

Rókamama első mancsaival elkapta és falatozni kezdett. Huncutka pedig mozdulatlanul ült, az úszókat nézte megfeszült figyelemmel.

Ettől kezdve hármásban horgásztak.

Grendel '75 – egy írói életmű a képzőművész szemével...

Grendel Lajos (1948–2018) a nyolcvanas évek első felében megjelent regényeivel (*Éleslövészet*, 1981; *Galeri*, 1982; *Áttételek*, 1985) robbant be a magyar irodalomba.

„Művei nagymértékben hozzájárultak a (cseh)szlovákiai magyar próza szemléleti, tematikai, poétikai megújulásához, és szervesen kapcsolódni látszottak a magyarországi »prózaforradalom« folyamatához (...) Grendel legfőbb témája a történelemmel, a nemzeti (nemzetiségi), csa-ládi múlttal való számvetés, ami a kollektív és személyes önismeret, illetve identitástudat alapfeltételként mutatkozik. Ugyanakkor a történetek, a történelem elbeszélhetősége, értelmezhetősége megkérdőjeleződik műveiben. Ezzel elkerülhetetlenül jár együtt az abszurd, mégis tragikusan valóságos kisebbségi sors ábrázolása is. Grendel tematikusan kapcsolódik a Dobos Lászlóék által teremtett »szlovákiai magyar« regény hagyományaihoz. Az eltérő szemléleten és prózapoétikai eszközök alkalmazásán túl azonban új utat jelez, hogy regényeiben, így már az *Éleslövészet*ben (1981) is, a szlovákiai magyar lét különféle áttételek segítségével egyeteme-

MISKE EMŐ: 2022 Fragmentum I.

sebb, de legalábbis közép-(kelet-)európai távlatokat nyer.”

Forrás: MMA Lexikon.

Grendel életművét képzőművészek dolgozták fel, értelmezték a közelmúltban. Egyikük a Nyugat Pluszban rendszeresen megjelenő Miske Emő.

A zsűri döntése nyomán 5 országból, 58 alkotótól 82 mű kerül kiállításra. A képzőművészeti anyagot izgalmassá teszi a Grendel-portrék sokszínűsége, illetve hogy a képzőművészek a grendeli verbalitást miként fordítják át a vizualitás nyelvére. A Grendel'75 – „Az égen szlovákiai magyar nap ragyog” című műtárgyegyüttest szeptember közepén mutatjuk

be Magyarországon, majd később több felvidéki galériában állítjuk ki a műveket. A záróeseményre a pozsonyi Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumban, a 2024. évi Magyar Kultúra Napján kerül sor – említi az alkotó, akinek mindhárom pályaművét közöljük. (A zsűri tagjai: Tózsér Árpád Kossuth-díjas költő, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagja, Tóth László József Attila-díjas író, az MMA rendes tagja, dr. habil. Szunyogh László Ferenczy Béni-díjas szobrászművész, egyetemi docens, Novotny Tihamér művészeti író, szerkesztő, Grendel Ágota, az író özvegye és Miglinczi Éva művészeti menedzser/kurátor.)

A reprodukcióért köszönet Fábrián Borbálának.

MISKE EMŐ: 2022 Fragmentum II.

MISKE EMŐ: 2022 Fragmentum III.

Nyugatplusz

BOLEMANT LÁSZLÓ

Magányos cédrus

1. a magány

a cédruságakon mintha emberi kéz pihenne
s a hullókarmok feszülten ölelnék a törzset
s vájnának mélyen a kéregbe.

a kifehéredő csonkakarok izomrostjait
a tűnő koraalkony napszín csatornafolyóit
sápadt-halovány türkiz elé kened.

vad rajok nyomai – a foltok
a türkiz lepel áttetsző anyagában
a napodat láttató izzás, fénye

kénsárga, füstfelhője kénfüst-köd
vagy csak por, amint kép-fűszerként
a vásznadra szórod.

a fény elszálló füst-kapui – elnehezült
vegyszerkupacok a Boleman-patika
mérlegén a régi lévai főutcán.

borong az esti Libanonba oldódó kép
lassulnak a fáradt fények
érett pillanatai a visszatérő derengésnek.

az égbolt átellenes vásznára kivetülő
néma szintéren a suttogó fénylepel
a haza langyos tenyere a festő homlokán.

BOLEMANT LÁSZLÓ fotográfiája

BOLMANT LÁSZLÓ FOTOGRÁFIÁJA

2. a cédrus

a fatörzs-ősállat ormóttan combizmaival
feszesen tartja táncoló, csonka, madárcsőr-
és hattyúnyak-ágú csápjait, melyek a tengeri
szélben ostorcsapásokkal, tollpihe-legyezőként
verdeső vesszeik közt szűrik a tenger felhevült
sóillatát.

madárszárny- és kivont kard-ágain sziklaszín patina.
lombja fönt áthatolhatatlan zöld-barna cédrus-toll szövédéék,
az esendő törzsalakzatok kanyargó szabadsága
hol vasszöggé egyenesedik, hol egy bezárult kör,
nyitott szem vagy merev arcél
vagy úszó vízínövény
Baalbek kékesfehér egén.

3. zárszó

a súlyok analóg színek
a patikamérleg
mindkét felén
a súlyok analóg színek
a patikamérleg
mindkét felén

2023. július 30., Budaörs

M. FEHÉRVÁRI JUDIT

Utazás Nakonxipánba – Első lépések

lépteim színes
vásznakra száradnak
kezeim botot ragadnak
mikor az indulás ideje
nagyot hörög bensőmben
és lebukik a kőgalambok
alá megkeresni létem
egykori palettáit melyekből
kiperdülnek a színek
és gyermekkorom kaleidoszkópja
újra csodákat teremt bennem

rossz csípőimnek szárnyat festek
hosszú tollakat a madárnak
fényes grádicsokat az elmenőknek
és térképeket az érkezőknek

nyitogatom gyermekkorom
kapuját amit úgy szerettem
a fehér cicám ott szökött ki pedig
és hetekig gyászolt a lelkem

nem bontom többé vitorláim
a hajó meg sem rezdül bennem
csak zátonyokkal tele a tenger
és színeit a mélység torka elragadja

*

ma megállított egy fűszál
kékesfekete haját egyre csak fonta
és megkérdezte tőlem vele tartanék-e
Nakonxipánba a csodák dorombolását
hallgatni és rézsútos óriások dalait
lekottázni hirtelen meg sem lepődtem
olyan gyorsan akart vitorlát bontani
míg Itália nem vakfolt a térképen és nem
indul világot látni Beatrice hogy
a balsorsa soha ne engedje Dantéval
találkozni egy hídon ahol a karneváli menetben
akár egy szöcske messze szökken

*

a küszöbben minden összefolyik
a nakonxipáni léptek a középkorból
a még most pelyhedző reneszánszba
csavarodva surrannak mindig álruhában
a dalok a madárcsőrű cipő a csipkezsabó
a sok könnyű madárpehely szépségüktől
egyre csak hátrálok nem tudom zokogás
nélkül megfesteni az ajtó csodáját a
varázsló süvegét és önmagam a sárban

*

ma Lodovico vagyok Nakonxipán hercege
mindenki ismer és fejet hajt előttem és
sóvárogva bámulnak mikor Beatrice belém karol
aranyló zöldes színű a táj én kivöröslök
belőle szívem hölgye hófehér galamb
és messze szállunk elhagyva a Vajkutyá
utcát hol némán suhan utánunk Bam a
házmester szökni innen nem lehet immár
soha babonák kötnek a zarándokok fejébe

*

az anatómiám nem boncmestereknek terveztem
a Varázsló kertjében szenvedély ég hattyúi nyakad
kibontani nem engedik a köréje tekert gyöngyök
így szemeid íriszét főntről is látom és óhajtom
ajkaid érintését telített illatok szállnak jobbról
barna tónusú világom megosztom veled hú kedvesem

*

egyszer arra gondoltam hogy megmászom a tengert
hegyei nagy csatákra hívtak és
„Ma látom Leonardót, és ma él Pauline.”
nagy tölcéséres virágok borulnak elémm ahogyan lágyan
ringok a parton és ujjgyakorlatokat végzek víziorgonára
kaukázusi topázból rakom ki az utat és felkiáltok
Bucorkának a harangozónak a világítótornyba
zúduljanak a színek égjenek a tüzek ha jön a Létra
és szökőárrá változom mert a Mulandóság én vagyok ma

*

Auréliát faggatom miért ölte meg magát
festem az árva arca fölé omló glória-haját
a hullákkal foglalatoskodó szolga elillant közben
én pedig libabőrös leszek a nyárban ezzel a lánnyal
életében nem foglalkozott senki sem annyit
mint én most halálában és elrohanok onnan
ahol az örök modell sem hisz a feltámadásban

TURBÓK ATTILA

Ovális tükrök

Molnár-C. Pál ikerképei

1.

Ovális tükrök, ívelt, karcsú nyéllal.
Nőfejet mintázó, nyers alakzatok.
Kell némi kellék: loknis, lágy paróka,
boríték, szív, átdöfve véres Nyállal,
szenvelgő szó: „*Utóirat: Szeretlek!*”
Így együtt játék, szentimentalizmus,
kesernyész tréfa, vagabund kísérlet.

De hol az arc? Az átható tekintet,
a szenttükör, a tengerszem a fényben,
a mosoly íve, lágyság és szilárdság,
izzana tőle az ovális tükör.

Az arctalannal nincsen közös arcunk.

Mintha jövőnk képzelt modellje lenne,
egy ismeretlen, gendermély alomból,
kifosztott láng, csak önmagába hamvad,
a visszfényének sincs emberi arca.

Molnár-C. tudta: *Semmi* nem szül semmit,
de megmutatni jó a tévedést is.
Higgyünk neki: a jövő fényes ablak,
meztelen lányok sétálnak vásznain.

2.

Bő negyven év után előkerült a
másik tükör s egy tépett, ócska fecni:
„*Szerettelek? Vagy a tudóm zihált csak?*”
A nyíl helyén kis lyuk tátong a szíven.
A nedves orron csüng egy okuláré,
az ősz parókán zsíros, kusza tincsek.

Ovális foncsor: karcolja a bánat.
Meggfestve nincs, ám mégis-mégis ott van,
az idő marta vaktükör-nyomokban,
mint elszalasztott sors, mihaszna élet.
Ha jól figyelsz, belátod: több időd nincs,
a tétlenség mély veszteségbe fullad,
most sírj, vidulj, amíg tükör magad vagy,
szilánkkodon jár, aki nyomodba lép.

HODOSSY GYULA
Talán feküdj a fűbe

Talán nem kellett volna elmenned, oda,
mint mikor a sötétből hirtelen belépsz a nagy fényességbe,
elfeketedik a világ, s nem látsz semmit,
pedig a sötétben még láttál, láttad a járdát,
egy összegyúrt tízóraizacsokót, egy műanyagpoharat,
egy sötét kirakatot, láttad a falat, melyről mállik a vakolat,
láttad a fiatalokat, ahogy csak úgy heccből, lökdösik egymást,
láttad, amit nem kellett volna, amihez semmi közöd,
láttad a sziréneket, ahogy kéjesen invitálnak,
miközben a hold, a telihold mérgesen követ,
láttad magadat, ahogy egyre sűrűbben szeded a lábad,
s nem tudtad, épp menekülsz-e, vagy valamit lázasan keresel,
talán épp azt a lakást,
amelyben visszatérő álmaidban szoktál megpihenni,
aztán láttál egy ablakot, amely mögött épp rejtőzködött valaki,
vagy csak oda képzelted, mert sok krimit nézel,
vagy krimi ez az egész,
s nem tudod, neked milyen szerep jutott benne,
de mentél tovább, majd láttál egy zongorát,
amely egyszer csak megszólalt, gyönyörűen,
közel mentél hozzá, nem játszott rajta senki, de szólt,
a billentyűk fergeteges tánca és a zene elszédített.

Talán nem kellett volna elmenned, oda,
s megúszhattad volna, vagy mégse,
vagy nincsenek is kitérők, nem várt események,
a kotta rég kész, s te csak aszerint élsz,
az akaratod, a rögtönzéseid, az érzéseid nem a tiéd,
megúszhattad volna, ha nem vakít el a nagy fényesség?

Talán reggel minden más lesz, s ne menj el, oda,
inkább feküdj ki a fűbe, ott akarj aludni.

— HANGZÓ — **Megrendelhető:** happycaroffice@gmail.com
erefbt@gmail.com

Nyugatplusz
SZABÓ ZOLTÁN ATTILA szerkesztésében

Nyugatplusz 4.
Pest-budai mozaikok
Károlyi Zoltán · Zoltán Csaba · Illenkovits Rósa
Talány Akusztik
BUDAPOST

LENCSES KÁROLY

Suttognak

Csitul minden. Szelídül arcod.
Hajad hínár kavicsok között.
Nincs mozdulatlanság.
Vad vágózó csend nyargal át
A hajnal vérző combjai között.
Letépett virágcserep-úröd mögött
Egy szál sárgaliliom száll. És égnek az egek,
S mégis csitul minden. Angyalok jönnek,
Borban hab megbocsátás...
Anyák az Istenek. Karjukba emelnek.
Ringatnak tó fölött, kaszált mezőket öntenek öledbe.
Mikor szárnyra kapnak nyárfák pihéi,
Megérted a bogarakat, azok is suttogás...
Suttog a bogár, a lép.
Földre eresztenek. Hangos az ölelés.
Minden csitul. De minden rezeg...
Suttog az ébredés, suttog az álmodás.

BENYÓ TAMÁS

TE,

aki az Itt és Most zúgójától
távol állítod fel sátradat,
hogy egybegyűjthessem alatta
kallódó részeim, s újult erővel
törhessem az utat
a hit morzsáival zsebemben,
együtt felfelé,
kapkodva az egyre ritkuló levegőt,
hozzád s hozzám, a hazatérés
ígéretének kanyarulatában,
te legyél bennem örökké
változó!

SPÁNYIK MIKLÓS

Csendélet

A szemközti ház falán kopik az idő
Az ablakok körül milliónyi redő
Néha mélybe hullnak róla az évek
S lenn a porban sírnak az emlékek

Nyugatplusz

újnyugat
IRODALMI KÖR

olvasósarok a pilisborosjenői Nappali - kávézóban

Nappali

kávézó a Faluházban
2097 Pilisborosjenő,
Fő utca 30.

SCHWALM ZOLTÁN

Pilisi táncok

Levendulamezőkön átlibbenő szörp-illatban,
tulipánhagymák közt baktatok a „magasba”,
a büszke sasbércre, ahonnét tanösvények cikáznak,
mint esőerdőben a liánok:
utat keresve (találva).

Az út élményekkel kirakott:
bakancsot, túrabotot, kerékpárküllőt,
Reuma-kunyhót, ősbölely-csontokat,
hol vadmacskák, hol ebek által kitaposott lábnyomokat
lát a táj.

Az ágak reccsenése, a menedékházak kulcscsörrenése
táncba hívja
a Pilst.

A barlangok mélyéről a múlt nekünk üzen:
bízz a jövőben,
bízz magadban.
Carpe...,
Carpe diem.

Ezüst-hegy, Arany-lyuk, Ördöglépcső,
vadcsapás, *Fekete Kadarka*, dolomit, mészkő,
Pilisborosjenőn házi a sör, s gyakran szól a jazz,
Ürömmön csobog a bor, sárgáll a len.
Csobánkát aranypajzs és a szent kút vize védi.

A Föld szívcsakrájánál járja a talp
pilisi táncát.

BUGODI KENDE

Hit és kétely

A bodza ernyőt tart szemének:
virágán át a nyárba néz.
Fülében éjgyöngy, őszi ének,
s távolabb mindez hóba vész.

Csak Isten tudja, mi a titka,
mi szív és lét, s ez megaláz.
Szeretni, futni? Mind kalitka.
Hit és kétely – mind meggyaláz.

BOLEMANT LÁSZLÓ az énekre hangolt hegy

itt a pazar meredélyen
jelent rajzol a szó a széllel
a hőség odalent döngő
fojtó harangja a tájnak

hőt remegő beszédjében
a ragok lecsöppennek
megmarad a szótó
kihajt belőle az ámulat

a hegy halkan zeng majd hallgat
lelassul és megrendül a kő
bódulat dúdol a nyári dalban
a szabad egú kies báj alatt

fél tragikum
egy szimbólum
félelmetes egység
egyezség

hely mely szentül tisztít
érzelmet megoszt
ismertet
feltölt egy új toposzt

közös azonos
felelő és halló
környezet
otthon-kapocs

a hegy szélhárfá-
-partjaitól alászállt
sziklarésekkel hangolt
kevély-zizegő éneke

puhán a levendulahatár
lila kottavonalaira
ült
a zengés alámerült

2023. szeptember 10.

Vadnyugat

Nyugatplusz

Z. NÉMETH ISTVÁN

Rend

Az adatok helyesek,
szépen viselkednek.
Sohasem fogynak el,
ellenőrizhetők.

Az elemzők ingje vasalt,
kellően kimérték.
A számítások pontosak,
nincsenek kétkedők.

A kérdések betiltása óta
mindenki megfelel
mindenkinek.

Minden tévedés kizárva,
élesek a látcsövek,
a szempontok érthetők.

KAISER LÁSZLÓ

Ködök otthonában

Ködök gomolyogtak
bennem és köröttem,
ködök otthonában
valahogy felnőttem.

Mi végre volt minden,
önmagamtól kérdem,
s nem kapok rá választ,
soha, semmiképpen.

Hallgatag ködöknek
lettem hű barátja:
örökkön-örökké
titkokban bezárva.

SCHWALM ZOLTÁN

állatkerti anzix

lenyalt frizurák betessékelt közöny
idomított lakájok hamis öröm
jachtok illatok fényűző vakság
vásárolt érzelmek örömittas rabság

porcukor-mennyország ragacsos tálca
tanult jómodor rombuszhal és álca
jeges pezsgőbe fojtott homár
becsületkódexre tipró számár

kastélyban ügyelgő sakálok ebek
patkánykirályok gazellatetemek
trezorba elrejtett pénzkötegek
mulatósz zene –
a vég közeleg!

FERENCZFI JÁNOS

Január

Csonttá ridegül minden.
Dermedt tajték a sár.
Néma az égbolt, és innen
Látszik a vég, ami vár.

Varjú jár ma a ködben,
Hullott magra talál.
Csend ül most körülöttem,
Míg unva vár a halál.

Néma sír ma az erdő.
Vackára búvik, ki él.
Torpan a préda, ha eljő
A perc, mitől már nem fél.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

Születésnapomra

Hatvanhat éves lettem én -
unalmas lesz e költemény
here
vere:

ajándékot nem kreálok
ajándéokra már nem várok
baj van
ha van.

Hatvanhat évem elszelelt
sohasem lesz már megszentelt
talján
kajám!

Lehettem volna gazdag is,
nem mindig csak a századik
tehén
lepény.

Elvette tőlem mindenem
bátyuskám gyűjtő, istenem,
durva
murva.

Neje, szülei elhaltak,
vagyonuk mind rámaradtak,
ahol
vagyon

jó orral mindjárt ott terem.
Úgy intézte az életem,
kevés
betét,

lakás egy sem maradt nekem.
Ma nem is áll szóba velem,
vartyog,
makog,

jó ismerősökkel üzen,
az élet néki nagyüzem,
ezért
egész

életét a pénz uralja.
Kinek nincs, az csak az alja:
kaki
maki.

CSONTOS MÁRTA

A zugivó
vallomása
Dionüszosznak

A szubsztancia gyönyöre nekem
nem volt igazi balzsam, ajkamon is ott
maradtak a megromlott szavak.
A kamra titkos polcán a dugi üvegekben
megfúlt a mítosz, s én ott remegtem
becsapottan, testembe fogadva a semmibe
érkező révület ajándékát.

Mérget kaptam a mámor cseppjei helyett,
nem termeltem boldogsághormont,
csak átható ammóniaszagot, s nem értettem,
miért neheztelnek rám a gyermekarcú angyalok.

Bár elvetélt volna Zeusz combjában
a magzat, süllyedt volna el Naxosz szigete,
bár ne fogadtam volna el a kihívást, s láttam
volna a csend égbe növő dombján, hogy a poharamba
kevert látomásban megavasodtak a szürrealista sugarak!

Bacchus bosszújára mégis revansot adott a józanság,
mit végül visszakaptam örökségül, hogy tiszta fejfel
rendelkezsem majd a valótlanba lépés előtt.

BÍRÓ JÓZSEF

Fokozatok

– (Petőfi – 200) –

[gesztus – költészeti hármaskép]

MOLNÁR JÓZSEF

A múlton merengő monológja²

Hogy mi volt a múltban, sötét alagút,
amelyet kislámpával világítanak meg,
halvány, pislákoló fénnel, a múlt
zegzugos sarkaiban kétes
eredetű ősemberek keverednek
űrből lejövő kíváncsi lényekkel,
akik hasonlítanak ránk, meg nem is.
Az összekeveredett valóság eredményeit
zenei kottákra írták, olvasni keveseknek
sikerült megtanulnia, azt mondják,
a zeneszerzők egyenesen isten
szájából hallották az énekelt hangsorokat,
ég a földdel összekeveredett, s most egy
koncerten ülve a különleges páholy
székeiben nézed a fúvósokat, a hegedűsöket,
és azon gondolkodol, hogy a hangmester,
mikor kezdte el kibogozni a szálakat,
másoktól hallod, a világ teremtése zene
formájában történt meg, és szintén
másoktól, hogy az ige volt a teremtés
kulcsa, ám a sűgőlyuk homályából
más is közbeszól, az igét, a szót
megelőzte az elgondolás,

a tettekre buzdító elképzelés,
amelyet valóra nekünk kell váltani,
a csörgedező patakból nekünk kell
simogató tengert formálni, hogy világító
fényünk csendben süppedjen bele
az üvöltő háborúk kráter-gödreibe.
(Itt ül kezemben a legszelídebb bárány:
késemet eldobva hozzásimulok).

AGÓCS SÁNDOR

Böjti szélben

e böjti szélben remegő
arcát megsimogatnám
csak lenne itt velem megint
s kendőjét is megigazítanám –
kukacok őrült tora
a szíve helyén

nem szeretjük a hideget
kivénült tőle a test
csak lenne itt velem megint
és a lelkünk is furcsán vacogott –
múló testét ölelve
hílt belénk a tél

megsimogatnám e böjti
szélben remegő arcát
és csókolnám mindkét kezét
kendőjét is megigazítanám
s várhatnánk együtt az *or-
go-na-vi-rág-zást*

A feketeerigó

kint locsoltam az udvaron
egyszer csak hirtelen
bejött a szobámba egy
igazi élő feketeerigó

Edgar Allan Poe hollója
jutott mindjárt az eszembe
de ez nem akart semmit
csak valószínű szomszéd volt

nem értettem akkor sem és
most sem értem a jelenlétét
ült egy darabig az újsághalmon
szomorú szemével rám nézett

és elszállt – pedig nem is holló
volt hanem feketeerigó...

Látlelet

Nyugatplusz

Közhang

Thália

BERNÁTH LÁSZLÓ

szindróma

Anévsor tekintélyes. Illik is idemásolni: Bánsági Ildikó, Bitskey Tibor, Blaskó Péter, Bregyán Péter, Bubik István, Eperjes Károly, Gáspár Sándor, Györy Emil, Hirtling István, Kautzky József, Kibik Anna, Mészleány Judit, Mécs Károly, Nagy Gábor, Nagy-Kálóczy Eszter, Ráckevei Anna, Scress Zoltán, Széles Anna, Szirtes Tibor, Tóth Augustza, Töröcsik Mari, továbbá két rendező: Csizsár Imre és Taub János, meg még hárman: Farkas Mária, Baló Júlia és Robert Sturm. Ők az egykori Thália Színház, a mai Thália Társaság tagjai.

Mint közismert, a színházat a szó szoros értelmében kihúzták a lábuk alól. Az idei évadra még kapnak fővárosi, illetve minisztériumi támogatást, de decembertől már nincs hol játszaniuk. Szeptemberben azért álltak, egész pontosan ültek a régi Arizónában a sajtó elé, hogy segítséget kérjenek: vigyék híruil, egyelőre még a régi helyükön játszanak, másrészt ötleteket is kértek: hol próbálkozzanak, hiszen két új bemutatóra is készülnek már, de még nem tudják, az új darabokkal hol várják a közönséget.

Ezen a sajtótájékoztató-természetesen-panaszok és vádák is elhangzottak. Például az a feltételezés, hogy ez az egész méltánytalanság azért történt velük, mert el akarják adni ezt a jó helyen fekvő házat. Ami persze nincs kizárva, de akkor miért költ a főváros decembertől két és félmilliárd forintot a színház felújítására? (Nem is beszélve a kerületben is forszírozott Budapesti Broadway tervekről.) Akárki is lesz tehát a Nagymező utcai épület, abban egy nagy költséggel átalakított színház várja majd a nézőket. Állítólag egy „befogadó színház”, de ezt – joggal – senki sem veszi nagyon komolyan, hiszen eddig is jártak Budapesten vidéki és külföldi társulatok, és soha nem volt komoly gond: hol lépjenek fel a fővárosban.

Gyanítható – de biztosan nem tudható –, hogy alkalmas, jó pénzért bárkinek bérbé adható színházat akar magának a főváros. – Igen, de akkor miért éppen ezt a társulatot szüntették meg? – tették fel, már magánbeszélgetéseink során a színészek. Egyesek a döntés mögött még politikai természetű okokat is feltételeztek. A választ természetesen én sem tudom, s kedvem sincs hozzá, hogy nyomozó riporterként kiderítsem a – rendszerint soha nem is bizonyítható – okok szövevényes hálóját, ami a döntés mögött meghúzódott. Inkább szindrómaként, jellegzetes tünetegyüttesként próbálok közelíteni hozzá, amelynek azért volt már előzménye, és várhatóan lesz folytatása is.

Az előzmény a Rock Színháznak nyújtott minisztériumi támogatás megvonása volt. A folytatás a Vidám Színház kvázi magánosítása, és a közeljövő – várhatóan azért csak a felújítás után – a Madách Színház privatizálása lesz. Mindez természetesen nem azt jelentí, amit manapság annyit hajtogatnak –, hogy az állam, a közpénzek teljesen kivonulnak a színházak, általában a művészetek területéről. Vélhetően a jövőben csak darabra, akcióra vagy egy-egy évad meghirdetett műsorrendjére adnak majd támogatást.

A sírás-rívás óriási, annak ellenére, hogy valamennyi művészeti ág közül a legkevésbé a színházakból vonult ki az állam. Másrésztől pedig igaza lehet Szinetár Miklósnak, aki mindig a konkrét számokkal bizonyítja, hogy az az összeg, amibe mondjuk az új Nemzeti Színház vagy általában amibe a színházak kerülnek, csak nagyon tört része olyan költségvetési tételeknek, amelyek ugyancsak megkérdőjelez-

hetők – ám azokat senki nem kérdőjelezi meg. Másrésztől igaza lehet azoknak is, akik úgy vélekednek: ez az ország 1990-ben, majd 1994-ben az urnák elé járult, és elenyésző százaléktól eltérve csak olyan pártokra adta a szavazatát, amelyek egytől egyig a magántulajdon, a pénz, a piac, a verseny szabad érvényesülését hirdették meg. Vélhetően a színészek túlnyomó többsége is ilyen pártokra szavazott. A magángazdaságban pedig piac van és verseny, ahol a pénz beszél..., hogy a kutyáról szóló folytatást most ne is emlegetsem.

Hogy a művészeti életben talán mégse kellene a piacot és a versenyt annyit emlegetni? E sorok írója személy szerint meg van győződve arról, hogy a művészetekben a piac és a verseny inkább ártalmas, mint hasznos, mert mindig lefelé nivellál, és éppen az értékeknek – ami e téren soha nem mérhető pénzben – úgy kell „szociális segélyért” kuncserálni, mint manapság az életszínvonal alatt élő színtársulatok. Ugyanakkor nagy kérdés, hogy elviseli-e egy társadalom, hogy valamelyik kis alrendszere másképp működjön, mint amilyen szisztéma szerint működik az egész? A példák azt mutatják: ezért van jelzésértéke a Thália esetének –, hogy az „egész” nehezen tolerálja, ha egy kis rész más szabályok szerint szeretne élni.

Nem lehetne a kétféle működési elvet valahogy összepáztítani? Kétségtelenül ezzel próbálkozik az egész világ. Nem nagy sikerrel. (A filmművészetben, nem kis részben a tévéközvetítések, műsorok okán a nagy pénzcsináló rendszer lassan-lassan megsemmisít minden eltérő próbálkozást.)

Mégis: van-e mentés, van-e kiút? Egyedi esetekben – talán. Próbálkozásokban, nagy erőfeszítésekben. Mint most a Tháliánál. Hiszen itt zömében olyan rangú, nevű művészek vannak, akiknek egy percig sem okozott volna gondot, hogy más társulatokhoz igazoljanak át. A hírek szerint meg is keresték szinte valamennyiüket. Ők megsemm mentek. Társaságot alapítottak, mert együtt akartak maradni, együtt akartak játszani. Ha huszonegy ilyen színész és két ilyen rendező együtt akar maradni, anyagi előnyök helyett a bizton kiszámítható anyagi hátrányok ellenére az jelent valamit. S éppen ez a Thália szindróma másik jelzése. Társulatban – egymásban – gondolkodnak. Láthatóan – sőt hallhatóan – még nem egészen értük, hogy ez másfajta színházat kíván, mint amirehöz eddig hozzászórtak. (S nem azért, mert „most mindenkinek menedzsernek kell lenni” – ahogy sokan hajtogatják.) Más műsorrendet, más előadásmódot, másfajta gondolkodást, a – remélhetőleg – megtalált közönséggel való másfajta viszonyt jelent, más igényekkel és más reményekkel minden intézménnyel szemben, amelyik pénzzel rendelkezik, pénzt adhat. Ha igazolni tudják magukat legalább a közönség egy meghatározott rétege előtt, akkor ez olyan bizonyítvány, ami pénz ér.

Most-sokkal inkább, mint a Rock Színház esetében, ahol komplikáltabbak voltak a dolgok – kiderülhet, mire képes nálunk egy igazi társulat-új körülmények között. S a példára – különösen, ha az sikeres lesz, de ha nem, akkor is – nagyon oda kell figyelni a többi társulatnak. Mert azt már talán soha nem lehet kideríteni, miért éppen a Tháliával kezdődött, ami kezdődött, de hogy a ma még magukat biztonságban érző társulatok előbb-utóbb hasonló helyzetbe kerülnek, abban mindenki biztos lehet. Nem valami felemelő érzés, de aki nem a múltjából akar – mert abból már nem is tud – megélni, az jobb, ha időben felkészül.

FALUSSY LILLA

Emma Dante színházi univerzuma

Emma Dante az olasz színházi élet egyik legmarkánsabb személyisége, színészként kezdte pályafutását, mint annyi kortársa, majd hamarosan a rendezés felé orientálódott. Többnyire maga írja előadásai szöveggönyvét, s legutóbb regényben tárta olvasói elé mondanivalóját. Tehát életműve dramaturgiai munkaként is értékelhető, s e szerencsés együttállásnak köszönhetően színpadi művei is könnyebben megközelíthetők és elemezhetők.

Színészként diplomázott Rómában a Silvio D'Amicóról elnevezett egyetlen állami színművészeti egyetemen, kortársaival, Gabriele Vacissal, Davide Iodicével és Roberto Guiccardinivel dolgozott a Gruppo della Rocca nevű társulat keretein belül, majd néhány évad után visszatért Szicíliába, s ott alapított szintársulatot.

Szicíliai származása alapvetően meghatározza életművét, s majd' minden alkotásában ebből az élményből táplálkozik, mely átvilágítja lényét, mint a tenger és a napfény – ahogy egyik interjújában elmondta –, s ő csak visszatükrözi azt, ami Európa egyik legproblematisabb régiójában mindennapi tapasztalatként rázúdul.¹

1999-ben alapította néhány fiatal kollégájával a Sud Costa Occidentale elnevezésű társulatot, mely azóta (tengernyi küszködés árán) működő és jegyzett társulattá avanszált Palermóban.

Azonban a város vezetésének a kortárs kultúra iránti érdektelensége miatt Emma Dante és kollégái (számos fesztiválgyőzelem és külföldi elismerés ellenére is) mindennapi megélhetési gondokkal küszködnek. Ennek ellenére folyamatosan próbálnak, olykor csak igen hosszú próbafolyamattal érik be. Munkájuk eredménye, hogy színházi fesztivál született Palermóban, mely a múlt évben ünnepelte bevezető évadját, valamint a városvezetés felújított egy templomromot, melyben kulturális központ működik, Montevergini néven, s ahol a Sud Costa Occidentale is helyet kapott. Óriási eredmény, hogy e déli régió figyelmet szentel a kísérleti színháznak s egy nonprofit társulatlak, mivel Szicília ezen szegletében a

társadalmi viszonyok, nyíltan kimondva, a társadalmi közöny, nem kedvez a kulturális újjá-
születésnek.

Emma Dante ezt a kilátástalanságot, mely a palermói fiatalok megszokott közege, aranybányaként hasznosítja újabb és újabb remekművek fogantatásához. A színházat egyetlen élhető terepnek fogja fel, s nem ritka, hogy bezárkózik munkatársaival a színház épületébe, hogy ne érje váratlan támadás a maffia vagy a város rendőrsége részéről.

„A színház rugalmasan tágul, vagy szűkül”

Szintársulata alapítólevelében megfogalmazza, hogy a színház számára nem börtön, hanem olyan közeg, mely az adott eseményeknek megfelelően rugalmasan tágul vagy szűkül, mely mindig kész a közvetlen kapcsolatra, s mely értelmet ad az intellektuális szabadságnak. Kísérleteik kiindulási pontja, az emberi rossz, az emberi bűn, melyet a színésznek mint a szeretet megnyilvánulását kell a néző felé kínálnia. Amit a színész mondani akar, azt egész lényével kell alátámasztania, szégyen nélkül, leküzdve a nevetségesség érzését, mely akadályozza a kreatív találkozást a közönséggel. Nem a végeredmény, az Előadás, ami igazán számít, hanem az út, a keresés – az Előadás csak az a pont, ahová a munkafolyamat végeredményeképpen elérkeznek, a valóság paradox reinterpetációja, mely olyan nyelvezetté változik, ahol a jel nem az üzenet, mint ahogy a térkép nem maga a föld. Az előadás a hazugság teorema, ahol a jelet hazugságként használják, a valóság paradox kifejezéseként, ahol

1 Rodolfo di Giammarco, Io siciliana vi dico che la mafia è donna, La Repubblica, 2006, 10

a színész mint Hazug szerepel, aki skizofrén reakciókat vált ki belőlünk, feladata a provokálás, a trauma okozása s olyan rövidzárlat elérése, melyben a szépség és borzalom egy időben mutatkozik meg.²

Ritkaságszámba megy a mai olasz színházi világban ilyen határozott és követhető művészi állásfoglalás. Emma Dante első sikereit a 2000-es évek elején tudhatta magáénak, klaszszikussá érett hazájában, s mindamellet, hogy íróként és rendezőként is folyamatosan minőséget produkál, rendszeresen tart workshopokat színészek és rendezők számára.

Megnyert minden díjat, amit kezdő rendezőként megnyerhetett, 2000-ben Shownon-profit-díjjal jutalmazták *Insulti* elnevezésű alkotásáért, 2001-ben a Lo Straniero-díjat tudhatta magáénak *mPalermu* című rendezésével. Ezt követte 2002-ben és 2003-ban az Ubu-díj, majd 2004-ben a Gassman- és a Critica Anct-díj. Minden alkalommal súlyos, átható témákat érintett, s minden munkájának szicíliai gyökerei vannak; újrafogalmazta a *Medeát*, az *Odüsszeiát*, s trilógiát írt és rendezett Szicília-ról: *mPalermu*, *Carnezzzeria* és *Vita mia* címen. Ez utóbbi külön kötetben is megjelent, ami nagy szó, hiszen kortárs drámákat elvéve adnak ki Itáliában, s többnyire erre specializálódott kiadók foglalkoznak a drámai szövegek gondozásával, míg a Fazi Kiadó, mely Emma Dantét felkarolta, leginkább szépirodalommal foglalkozik, de eme vállalkozásuk anyagilag is sikeresnek bizonyult: a kötetet több nyelvre lefordították, és a francia kritika szerint a legjobb kortárs szöveg, melyet az utóbbi évtizedben társadalmi vonatkozású témában írtak.

További műveinek témája a család, az egymásrautaltság, a fiatal generációk megkésettisége. *Festino (Ünnep)* című színdarabja, az első monológ, melyet íróként is magáénak tudhat, egy 39 éves gyermekről beszél. Olaszország déli részén a megkésettiség a ma felnövő generációk alapélménye, közigazdászok egyöntetű véleménye szerint a dél szegénysége relatív, hiszen ha a keresetek alacsonyabbak is, a családok együtt maradnak, s egy háromgenerációs családmodell esetén, ahol négy-öt fizetés és nyugdíj összeadódik, a szülők és nagyszülők eltartják a fiatalokat, akik nem kényszerülnek arra, hogy dolgozni menjenek, mely a munkanélküliségi mutatók miatt amúgy is lehetetlen. A kényelmes, küzdelmek és vérbeli élettapasztalat nélküli élet eredménye, hogy ez a generá-

ció nem (vagy kevésbé) ad életet gyermekeknek, s ha mégis, amit átörökít, az meglehetősen vérszegény. A fiatalok évtizedekig a nagycsalád mikrokozmoszában élnek s csak vágyakoznak az önálló élet, az önálló egzisztencia és lakás után, mely az ingatlanárak miatt szintén halálra ítélt vállalkozás.

A déli mikrokozmoszról – zsigerien

A monológ főszereplője Paride, aki felidézi halott, de benne élő ikertestvérét, Jacopót, s ettől az atavisztikus élménytől nem tud szabadulni egész életén keresztül. A motívum meglehetősen hasonlít Beckett: *A játszma vége* című színművére, s azon belül Ham és Clov viszonyára. Dante a család börtönéről beszél, a társadalmi kereteken túllépve, zsigeri szinten szólaltatja meg a déli mikrokozmoszt, s előadásának rituális kereteket ad. A felnövésről, annak lehetetlenségéről és fájdalmasságáról ír a *La scimia (Majom)* elnevezésű szövegében is, melyet szintén ő maga állított színpadra 2007-ben. A dráma alapja Tommaso Landolfi *Le due zitelle (Két vénlány)* című kisregénye, mely megbabonázta Dantét, zseniálisan vizuálisnak tartja az író, ez minden rendező és dramaturg álma, olyan prózai szöveget találni, mely könnyűszerrel színpadra álmódható. A történet egy polgári lakásban játszódik, ahol mindent befed a szürke por, ahol nyomasztó a ki nem mondott szavak csöndje, a közeg is sötét és kitörésre képtelen élethelyzetet és sorokat indukál. Ebben a katolikus-kispolgári közegben él az anya két lányával, ahol a képmutatás mindent, a legerősebb és legösztönösebb életfunkciót is lebénítja. Az események fő mozgatórugója a pap, Padre Tostini, a hagyomány, a vakhit és a dogma megtestesítője, de az új eszméket hirdető és reformer Padre Alessionak sem sikerül keresztültörnnie ezen a kábulat, bealtatózott, ösztönét vesztett világon. A címszereplő, *La scimia (Majom)* az ösztönvilág szimbóluma, a fiatal, életteli férfi, Tombo, akire a két lány, s a papok ráolvassák a halálos ítéletet, mivel életjeleket mutatott ebben a zárt, lelkiismeret-furdalástól, hamis prűdériától és képmutatástól bűzlő világban. Az utolsó reménysugár is meghal az életigenlő befogadókban, amikor a vénlányok hidegen megsimogatják a halálos ítélet előtt álló Tombót, akinek haláltusája gyomorfordító. Ahogy Dante felépíti költői szimbólumokkal átítatott színmű-

² Emma Dante, Costa Sud Occidentale, Alapító Okirat, 1999

vét, mélyen elgondolkoztat olyan egzisztenciális kérdésekről, mint bűn, hűség, társadalmi konvenciók, s a félelem valami nálunk hatalmasabb erőtől.

Irodalmi kritikák szerint Dante eddigi főműve a *Szicíliai család trilógiája*, a fent említett három darab (*Carnezzeria*, *mPalermu*, *Vita mia*), mindhárom megvalósult színpadi alkotás, s mindamellettt értékelhető drámai szöveg. Míg az előbb elemzett *La scimia* elsősorban előadasként él a köztudatban – bár nyomtatott formában is megjelent – ez utóbbi irodalmi alkotás, mint szöveget is érdemes elemezni. Dante azon ritka rendezők közé tartozik, akik leírják szövegek könyveiket, és tisztán nyomon követhető, mely alkotásánál van szó utólagos lejegyzésről, s mely esetben született előbb a szöveg, s utóbb az előadás.

Érthetetlen nyelvi fordulatok?!

Míg Pirandello korában decens volt elrejtteni a helyi szicíliai tájszólást, s a Nobel-díjas szerző darabjai az egységes olasz nyelv mintapéldái, mindamellettt, hogy megőrzik szicíliai inspirációjukat, addig napjainkban újra divatba jött a helyi tájszólás színpadra helyezése, s annak figyelmen kívül hagyása, hogy azt a nézők közül hányan fogják megérteni és követni. Nem csak Danténál, más kortárs szerzőknél is felbukkan ez a megdöbbentő jelenség. Emma Dante figurái szicíliaiul beszélnek, de mindezt olyan elbűvölően, s magával ragadóan teszik, hogy a nézőnek eszébe sem jut, hogy más dialektusban is megszólalhatnának. Kiemelkedő szerepet játszik természetesen az a költőiség, azok az erőteljes szimbólumok, melyeket a rendező használ, melyek alátámasztják és nagy mértékben segítik az érthetetlen nyelvi fordulatok befogadását. Az egységes olasz nyelv a huszadik század negyvenes éveitől bezárólag (a fasizmus minden erőfeszítése ellenére) sem létezett, ma a média egységesítő világában is élnek – s nem csak túlélnek – a helyi dialektusok (a politikai elit angolszász kifejezéseket erőltető és egységesítő törekvései ellenére, vagy éppen ennek ellenében).

Dante alakjai azonban elképzelhetetlenek a hozzájuk tartozó szicíliai tájszólás nélkül, ebben a közegben, s ebben a nyelvben élnek, lélegeznek, s a létezésük függ a nyelviségtől. Ez a fajta írás- és ábrázolásmód oly ritka Európá-

ban, hogy mondhatni unicum má vagy inkább italianicum má vált. Ez a paradox nyelvi világ egyike Emma Dante legjellegzetesebb dramaturgiai ismérveinek.

A másik legfontosabb dramaturgiai vonás az időkezelés: *A szicíliai család trilógiája* nem hagyományos krónika, inkább olyan történet nélküli elbeszélés, mely megállítja s kimerevíti a pillanatot, olyan állapotrajz, ahol a kiindulási helyzet és a végállapot nem sokban térnek el egymástól, az alaphelyzetben benne van a fejlődés lehetősége, mely vagy kirobban, vagy nem. Minden pillanatban benne van a múlt és a jövő, s gondosan elkerüli a jelent. Az állandó időbeli nyomás Dante univerzumának erőforrása.³

Carnezzeria (Hússóságok) a trilógia legjellegzetesebb s legtöbbet idézett darabja, olyan család története, melyet „beteges viszonyok, hisztérikus és bénító menekülések, füstszag és állott levegő” jellemez.

Ünnephangulat, látszólag játékos, a szertartás lényege, hogy a nőt feloldozzák a bűn alól: feltisztítás, a hiba kijavítása, a család becsületének megvédése, az eltévedt bárány hazatérítése. Nina terhes. Szíve elveszik a hatalmas testben, melyet a fájdalom és a bűn átformált. Magán hordja a jelet. Tökéletlen és megbélyegzett. A felpuffadt has, a beteljesedett sors, mely körül a cselekmény zajlik, s mely feldühíti, a tehetetlenek dühével bénítja meg Nina három fivérét, akik képtelenek a megértésre.⁴

„A tér csaknem üres, a szín előterében egy ravatal áll...”

Nina, a szicíliai terhes menyasszony, kilenc hónapos pocakjával hófehér tüllruhában bukducsol a téren és időn kívüli színpadon. Az első jelenetben fehér margarétacsokrot szorongat, s hasán egy fekete kereszt jelzi vallási és világnézeti hovatartozását. Három fivére, Paride, Toruccio és Ignazio kísérik, akik megígérték, férjhez adják kishúgukat, s ezáltal kiküszöbölik a csorbát, mely családjuk becsületén esett. Cselekedeteiket a tradíciók és a keresztény kultúrkör befolyásolják, míg jellemük nincs azon a fejlettségi fokon, melyet a szituáció megoldása megkövetelne. Misét rögtönöznek, mely Nina esküvőjét vetíti előre, s a lányt mint áldozati bárányt jeleníti meg, akinek a világ bűnei alól kell feloldozást nyernie. Míg a vőlegényt

³ Emma Dante, *Carnezzeria*, Roma, Fazi Editore, 2007

⁴ Ua.

várják, téren és időn kívül (ami szintén Dante világának egyik jellegzetes vonása) felidéz-
zik a gyermekkori emlékeket, a családi házat,
az egykori egészet, ami azóta széttöredezett és
megkopott. Nina egy gyermek lelkesedésével
beszél a házról mint életének forrásáról:

„Ez a házunk, a hegycsúcson! Közel a falu-
hoz (a fotóra mutat) ez az a pont, ahonnan lát-
szik a ház... Télen hideg a levegő, csípős, s
mikor ilyen hideg van, begyűjtjük a kályhát.
Ezen a fotón tavasz van, minden fénylik. Hosz-
szú utat tettünk meg idáig, és én nem szívesen
teszem meg visszafelé az utat. Kompra száll-
tunk. A komp Messinából indult, és én üd-
vözöltem a Madonnáskát a kikötőben, míg
egyre kisebb és kisebb nem lett, ahogy távo-
lottunk...”⁵

Hosszú a várakozás, a fényképnézegetésbe a
fivérek is belefolynak, míg aztán rátalálnak egy
rég képre, ahol Ignazio női ruhában feszít, mely
hosszú vitákat indukál a fivérek szexuális hova-
tartozásáról. Nina nem fogja fel a kérdés súlyos-
ságát, a fivérek közti vita azonban egyre ád-
zabb lesz, s a lány élete háttérbe szorul a férfiak
hatalmi törekvéseivel szemben. A házasság, a
család becsülete, a tradíció és a vallás elvesz-
tik jelentőségüket, lassacskán mindhárom fivér
felveszi saját életének fonalát, és útnak indul.
Ninát menyasszonyi fátylánál fogva egy fához
szögezik, s ott marad, várakozva késő hitvesére,
mindvégig bízva a hagyomány erejében és fivé-
rei ígéréteiben. A darab legmozgalmasabb pont-
ja, amikor Nina pocakja életre kel, ide-oda ta-
szítja a lányt a színpadon, a gyermek meg akar
születni, de ő megálljt parancsol a természet-
nek, s büszkén újságolja, gyermeke jó hozzá,
már háromszor meg akart születni, ő mindhá-
romszor visszaparancsolta, és a gyermek enge-
delmeskedett édesanyjának. Valahogy így van-
nak a fivérek is a kishúggal, megálljt akarnak
parancsolni a természetnek, szórakoztatja őket,
amikor Nina kifesti magát, és óriási pocakja el-
lenére mint vonzó kéjné jelenik meg – egyszerre
testesíti meg az anyát, madonnát és szajhát – de
a játékon túl, a női teljesség nem oly vonzó szá-
mukra, hogy életük szerves részévé váljon.

A Trilógia további darabjai az *Életem* és *Pa-
lermóm*, a fent ismertetett műhöz hasonló ren-
dezési és térszervezési elvekre épülnek.

Az *Életem* című előadásban a tér csaknem
üres, a szín előterében egy ravatal áll, mely ol-
tár is egyben: az élet, a halál, a kezdet és a vég
szimbóluma. A színen az Anya, szoros szim-

biózisban három Fiával, a beérkező nézők za-
varban érezhetik magukat amiatt, hogy fel-
bolygatnak egy intim családi együttlétet. Az
alaphelyzet itt is a várakozás – ez az állapot
dermedt, feszültséggel teli, hiszen a legkisebb
fiú haldoklik, és az anya kétségbeesetten igyek-
szik meghosszabbítani fia életét. A családi vi-
selkedés sztereotip formái nyilvánulnak meg,
mind-mind erőteljesen kötődnek Szicíliához,
ahol az Anya arra tanítja Fiait, hogy elégedje-
nek meg azzal, amijük van, és ne keressenek
saját határaikat túlhaladó magatartásformákat.
Az Anya, a természetes életbölcseesség, az élet
forrása, ez alkalommal természetes egyszerű-
séggel készíti fel fiát a halálra, az anyai befoga-
dás az elviselhetetlent is elviselhetővé teszi. A
Fiú meghal a ravatalon, majd öccsei szeretete
által még egyszer, utoljára furcsa életre kél, és
kísérteties táncot jár, aztán újra mozdulatlan-
ságba dermed.

Az előadásban három szín, a fehér, fekete és
vörös dominál, caravaggioi ihletettséggű képe-
ket kombinál a rendező, ahol a fények és ár-
nyékok tökéletes összhangot alkotnak.

„Életem, vérem” – így szólítják a szicíliai
anyák gyermekeiket, ily módon Dante gyö-
nyörű élethimnuszban fogalmazza meg az
anyaság minden gyötrelmét.

Palermóm elnevezésű előadása minden moz-
zanatában Szicíliához, a szülőföldre kötődik,
ahol a szegénységet, a frusztrációkat és a soha
meg nem valósult, hamvába holt vágyakat fo-
galmazza meg egy végtelenül lecsupasztott,
sötétségbe burkolózott színpadon, ahol a cse-
lekvés maga az élet minduntalan ismétlődő rí-
tusa: öltözések-vetkőzések, elindulások-haza-
térések.

Amint a fenti elemzésből kiderül, Emma
Dante világa alapvetően szimbólumokra épít-
kezik, egyszerű témákat vet fel, de sikerül
mélyre hatolnia, s költői képekben gondol-
kodva vezeti a közönséget. Ezen darabját saját
rendezésében a Centro di Ricerca per il Teat-
ro (Színházi Kutatási Központ) elnevezésű mi-
lánói szervezet támogatta, mint ahogy a szin-
tén óriási érdeklődésre és sikerre predesztinált
Cani di bancata című előadást, mely a maffia ha-
talmát állítja középpontjába.

Mammasantissima, a maffia megtestesítője

Veszélyes téma a maffia a mai napig, Dante

⁵ Emma Dante, *Carnezeria*, Roma, Fazi Editore, 2007

azonban szicíliaiként és nőként megkerülhetetlennek érezte a témát, s olyan szemszögből közelít a kényes anyaghoz, mely egyediségével és mélyreható eredetiségével maradandó. Maga a cím, *Kolduló kutyák*, véglényekről, állati primitívségükben tengődő bűnözőkről beszél, akik (mint kóbor kutyák a piacokon) a pult alatt várják a nekik dobott koncot, azaz a kihasználás szimbólumává váltak.

A főszereplő, *Mammasantissima*, a maffia megtestesítője, Dante szerint ugyanis maga a maffia nőnemű, hiszen ő nevel, táplál, véd, és ő illeszti be a társadalomba fiait, ő örködik a házi tűzhely és a családi hagyományok felett, így a XXI. századi tízparancsolat újraalkotója. *Mammasantissima* fehér túllruhában, a menyasszony és madonna megtestesítőjeként él a színpadon, az ünnepi vacsorák alatt, a hétköznapi parancsosztáskor azonban feketébe bújjik. Ebben az esetben az előadás és a darab szintén nehezen szétválasztható, hiszen itt a már meglévő előadás anyagát jegyezte le és jelentette meg a *Hystrio* oldalain a szerző – tény, hogy az alkotás drámaként és előadásként egyaránt remekmű. Az alapmotívum, ami köré az események csoportosulnak, az utolsó vacsora, az osztozkodás, a parancskiosztás, a javak szétadabolása és szétosztása. Lukács evangéliuma a forrás, ahol Jézus kenyeret tör és szétosztja a tanítványai között:

„Íme, ez az én testem, vegyétek és egyétek az én emlékezetemre.”⁶

Dante elsődleges célja nem az öldöklés, a vérengzés és az erőszak megjelenítése, hiszen ezt előtte oly sokan megtették. A maffia legjellegzetesebb vonásaira mutat rá, költői szimbólumokon keresztül (mint előző alkotásaiban), arra akarja felhívni a figyelmet, hogyan hálóz be a maffia mindent a maga aggasztó békeségével a legfelsőbb politikai és pénzügyi körökbe jutva, csendesesen, s a legnagyobb társadalmi projekteken gondolkodva. A darab olyan, mint egy népi ének, politikai és társadalmi reflexió Itália legfertőzösebb betegségéről, azt tárja elénk, hogy épül be a maffia minden gyökerével a társadalmi intézményekbe, az iparba, a kórházakba, a nemzetközi drogkereskedelembé – s ezen keresztül a mindennapi életbe.

Ebben a családban mindenki női kalapban jár, a kalap a kaméleontermészet, a maffia állandó metamorfózisának szimbóluma, elfedi a szemet, elfedi a férfi és női arc közti különb-

ségeket. A legalapvetőbb képek az előadás során: a fehér terített asztal, mely *Mammasantissima* uszályából nő ki, a színes kalapok, melyeket a maffiózó fiak hordanak, s maga az Anya, amint parancsot oszt, körülötte parazita fiaival, akik mint kutyák várakoznak a koncra. Dante mind a család, mind az ország hierarchiáját felrajzolja pontos és félreérthetetlen jelekkel. Az események elindítója az egyszerű vasutas, Liborio, aki akaratán kívül a maffia hatósugarába kerül, erős rövidlátása miatt tolató vonatával elgázol egy családtagot, akit a fivérek amúgy is el akarnak tenni láb alól, ezáltal beavatódik egy titokba. A mindent bedaráló gépezet magával sodorja: nem halál lesz a sorsa, hanem a család saját hírnevének tisztára mosására használja fel a szerencsétlen baleset elkövetőjét. Amint Liboriót befogadja a család, addig ismeretlen mélységek nyílnak meg előtte, minden fiú *Mammasantissima* elé járul kézcsókra, s fel kell esküdnie „az Atya, Az Anya, a Fiú és a Szentlélek nevében”.⁷ Ez az új imafordulat visszatérő motívum a darabban. (Dante egy másik, kiváltképp híressé vált műből vette kölcsön az idézetet, Roberto Saviani: *Gomorra* című regényéből, mely szintén a maffiával foglalkozik, s a belőle készült filmet nemrég Oscar-díjra is felterjesztették.)

Az Anya kiosztja a kenyeret és a bort, és fiai: Zù Totò, Don Sasà, Big Jim, Gegè, Slim Fast, Joker, Spatuzza, Ciccibello és U Purtiere elé járulnak, s ezáltal a maffia minden színe-virágát megismerhetjük: van köztük, ki patikát vezet, mivel a betegségek sosem halnak ki, van, aki szerencsejátékban utazik, van, aki vásárolja diplomáit, s van, ki prostituáltakra költi nehezen megkeresett euróit. A társadalom legalacsonyabb és legmagasabb régióiba egyaránt befészkelik magukat, Spatuzza, aki a new economy szakértőjévé vált, kijelenti, a gazdaság immár ők maguk, s ahelyett, hogy százalékot kérnének a vállalatoktól, nagyobb összegeket kölcsönöznek nekik, s amikor azok nem tudnak fizetni, a vállalat ugyanúgy az ő kezükbe kerül. Felügyelik a szemétszállítást, a hőerőműveket, a régóta tervezett, de még meg nem épült messinai hidat, a kórházakat, útságokat vásárolnak, s az Anya gondosan figyelmezteti fiait, hogy a jövő legnagyobb biznisze az ivóvíz. A finálé fekete vízió az ország jövőjéről, a hatalom birtokosai közösen onani- zálnak egy szétszaggatott Olaszország-térkép

6 Biblia, Lukács Evangéliuma, 22/19

7 Idézet a *Kolduló kutyák* előadásából

előtt – addigra mindenki arcára átlátszó maszk kerül, így identitásuk felismerhetetlenné válik –, s mindeközben *Mammasantissima* a hátukra írja: „Én, Anya, rátok bízom Itáliát”.⁸

A leépülés társadalma

Dante véleménye meglehetősen egyértelmű azzal kapcsolatban, hogy hazájában a hatalom kevesek élvezete, mely totális leépüléshez és szétagyulódáshoz vezet. Mindez igen markáns ítélet, erőteljes formában, egy olyan színházi kultúrában, mely nem szokott hozzá az effajta stílushoz, s ahol az elhallgatások, az „amit nem tudnak, az nincs”⁹ elve, megbélyegzik a politikai és kulturális gondolkodást, s befészkelik magukat a legintimebb emberi viszonyokba is.

Dante legújabb munkája kiválóan rímeli Pier Paolo Pasolini művészi örökségére, hiszen a fiatal rendező (elődjéhez hasonlóan) kiemelt hangsúlyt helyez a szexuális másság témájára. *Le Pulle*, (*Örömlányok*) című előadásában

ugyanis a transzszexualitás kérdésében foglal állást. Az *Örömlányok* erkölcstelen operett – így definiálja az előadást a palermói rendező –, egyfelvonásos népi színmű, amelyben a színházi játékot ének színesíti, és a választott téma nem áll összhangban az egyetemes morállal.

Emma Dante mindössze negyvenkét éves, nem vállalkoznék arra, hogy eddigi életművét értékeljem, s amúgy is lehetetlen vállalkozás egy nem lezárt alkotói ouvre-ről ítéletet mondani, mindenesetre olyan erőteljes jelenlét a mai olasz színház területén, akit lehetetlen figyelmen kívül hagyni, aki nemzetközi elismerésre tett szert az idők során, s akinek munkássága valószínűleg évtizedekig befolyásolni fogja a színházi világot s a kortárs dramaturgiát. A *Keresztapa*-trilógia után nehéz újat mondani a maffiáról, de Danténak sikerült új szempontból feltérképezni ezt a félelmetes jelenséget, új színházi nyelvet teremtett, melybe az archaikus elemek, a rítus, a maszkhasználat – mint a társadalmi kollektív hazugság eszköze – organikusan épülnek be.

8 Idézet a *Kolduló kutyák* előadásából

9 Idézet Emma Dante *Kolduló kutyák* c. előadásából

DRASKÓCZI ÁGNES

Da capo al fine

A nappal pörög.
Szigorú órák szorításában
fogynak, s újratermelődnek
a feladatok.
Reggeli lendület lassul,
a listán gyűlnek a pipák.
Étel megfő,
lakás tiszta,
ruhák szárítón illatoznak,
másnapi órarend – tervekkel – a fejben.
Estére nincs javíthatlan dolgozat.
Olykor fájdul a kéz, a derék is már,
ahogy alkonyodik, szelídül minden mozdulat.
Reggeltől estig.
Vasmarokkal fognak.

Néhanap lázadok.
Vajúdok verssel.
Marad rá
alvástól ellopott idő.

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

A platánok alatt

Anyám ott állt a platánok alatt,
lelkébe holdfény költözött.
Fürtjeibe kúsztak a csillagok.
Víg tücsökzene furakodott szívébe,
miközben benne haldoklott a lét.

Tudta, nagy a tét,
talán a következő éjszakán,
vagy a rákövetkezőn
lesz az utolsó, gyönyörű
látomása, a soha be nem következő
boldogságról.

Krúdy Gyula
(1878–1933)

FEHÉR KINGA

egyéb kellemetlenségek

dühít a fűnyíró hangja
dühít a fűnyíró
dühít a hang
dühít minden
még a temetőben sem nyugodhat az ember
lemostam a márványt
kikapáltam a gatz
beöntöztem a száraz növényt
beültettem az árvácskákat
és még mindig dühít a fűnyíró hangja
dühít hogy kész vagyok
dühít hogy mennem kell
dühít hogy koszos lett a kezem
dühít hogy nincs több zsebkendőm
te meg ha egyszer megint egy életben élünk
ne merészelj meghalni ilyen korán!

(Krúdy Gyula: „Az ember néha megfeledkezik a halálról,
ha egyéb kellemetlenségei vannak.”)

FEHÉR KINGA

Féltve várt jövő

Hodossy Gyula 2022-ben megjelent verseskötete, a *Veletek egyedül*, a költő által tisztelt meseterek, elődök, vagy más kötődések mentén fontosnak ítélt kortársak előtti főhajtás.

Ez a „térkép” azonban sem kronológiát, sem más megszokott költészeti építkezést nem követ. A kötet egységét tekintve inkább követi a szerző belső utazását, melyet az elődjeihez, és mestereihez való kapcsolódások mentén íródott versein keresztül tár elénk. És ez az utazás egyben életút is lehet: kezdetektől, rügyektől, az érés folyamatán át a jövő titkai, gyümölcssei felé.

Megszokott, hogy az írók egy-egy mű megírásakor, de van, hogy egy egész életmű kapcsán is mottót választanak, követve a rájuk nagy hatást gyakorolt mestereiket. Hodossy Gyula válogatott, kedvelt íróitól tár elénk fontos, esszenciális üzeneteket. Ezen gondolatokat saját költészetén át tárja elénk, saját stílusában, saját hangján. Versei mégis kölcsönöznek néhol versformát, alapgondolatot, mondanivalót, poétikai hagyományt, hangsúlyos mintákat, jellemző motívumokat vagy más esztétikai jellegzetességeket felhasználva az idézett alkotóktól. Mindent teszük úgy, hogy valójában Hodossy lírája tárul elénk, melyek egyfajta asszociációk a meseterek és más megidézett szerzők költészetére.

Példaként a szerző a *Recept a teljességhez* című költeményt idézem:

„Csak a teljesség számít,
a hétfő vagy a kedd,
a reggel vagy este csupán kötődések.
A rügyből virág, később gyümölcs lesz,
majd enyészet, aztán föld és megint rügy.
Ez az igazi teljesség.”

Az idézett verset Weöres Sándor emlékére írta a költő, jól érzékelhetően utalva Weöres *Teljesség felé* című kötetének üzenetére.

Tájékozódási pontokat ad Hodossy lírájának felfedezésében a kötet hármaskörös egysége is. Az első egység a *Dobszó a magányos halottért* címet kapta. Számomra egyfajta útkeresést, vándoréveket, titkokat és létkérdéseket kutató hangulatot sugall. Ebben az egységben található a fentebb említett *Recept a teljességhez*, a *Tilos az álmod hazavinni* vagy az *Amikor az idegen visszatér* című vers is. (Ez utóbbiban például Rilke ódon kúria-hasonlata éled újjá.)

A második egység címe: *Sárgulni kezd, foltokban*, ami idézi a benne rejlő verset is, az *Amikor sárgulni kezd, foltokban* című művet. Jellegzetes a címválasztás, hiszen Gál Sándor idézetére utal, melyben „az időtlenség”, és „a mindenre pont elég idő” problematikáját állítja szembe egymással.

Az utolsó ciklus előre mutató lírát sorakoztat, *Féltve várt jövő* címen. Számomra ez egy ünneplés, szertartásos alkalmakat, akár temetést, és karácsonyt is idéző egység. Magával sodró koherencia: láthatatlan szál köti össze a látszólag össze nem kapcsolódó műveket is.

(Vámbéry Polgári Társulás, Liliium Aurum kiadó, 2022)

Száz
történet
100
szóban

„Karcosú, de sokszínű, gazdag kötet a Játékom marad. Nem nevezném novelláknak, inkább karcolatok, röpke megfigyelések, portrék, tanulmányrajzok, vázlatok, gyors eszmefuttatások ezek, bár több darab epikus jellegű, egy-egy minitörténetet hordoz. Helyet kap a könyvben a dráma, de a humor is. A nézőpontok is változnak: hol férfi, hol női szemmel láttat az író, s számos a gyermeki látásmódot tükröző írás – ezek mintha a svéd gyerekversek hangütését idéznék.”

H. Móra Éva (olvassbele.com)

A Fekete Sas Kiadó
ajánlja:

Fehér Kinga

Játékom marad

Száz történet, száz szóban

BOLYHOS
PÁLINKA

Minden cseppjében gyümölcs

www.bolyhos.hu

Nyugatplusz

újnyugat
IRODALMI KÖR

Kortárs versek, prózák, esszék gyűjteménye *Robogó, robogó, világtalan éjjel*, a 21. század egy – ismét – zűrzavaros, háborús korszakában, baljósló neszek közt. *Gondolatok, hogy mik is vagyunk és hova is megyünk és mi vár reánk...*

A Nyugat Plusz 2023-as exkluzív kiadványa avval a céllal született, hogy a 21. század kihívásaival szembesülni kész, vitára és párbeszédre hajlandó művészek, gondolkodók érvényeset, igazat írjanak. Új versekkel lépjenek színre, megfontolandó felvetésekkel, megállapításokkal gazdagítsák a magyar kultúrát. Igen, részint misszió, részint szélmalomharc ez, mivel értékteremtésről, értékmentésről, tehetségek felfedezéséről, tehetséggondozásról, a minőség iránti elkötelezettségről tanúskodik ez a mű is. Csak azoknak ajánljuk, akiknek van igénye a szellemi egyenkoszttól különbözőre, a „primőrre”, a játékosra, a valóságosra.

Nyugatplusz

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

NYUGATMA